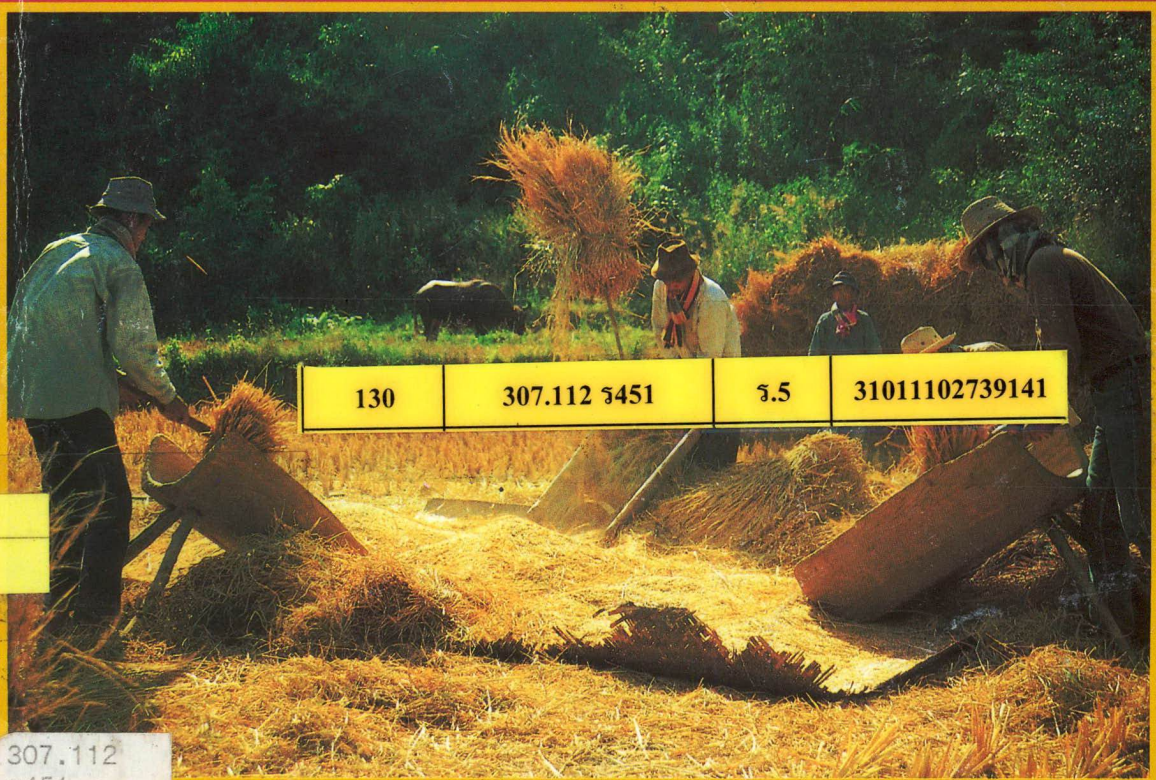

รายงานการวิจัย เรื่อง

การพัฒนาสู่ความทันสมัยของสังคมชนบท
ในอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

Towards the Modernity of the Rural Areas
of Amphoe Pak Phli, Nakhon Nayok

130

307.112 ร451

ร.5

31011102739141

307.112
ร451
ร.5

คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

307.112
ร 451
ร 5

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาสู่ความทันสมัยของสังคมชนบทในอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

**Toward the Modernity of the Rural Areas of Amphoe Pak Phli,
Nakhon Nayok**

๒๙ ม.ค. ๒๕๔๓

ที่ปรึกษา

รศ.ดร.อรรักษ์ อุดมไพจิตรกุล

คณะผู้วิจัยและเรียบเรียง

รศ.ณรงค์ พวงพิศ

ผศ.นอม งามนิสัย

ผศ.ดร.ชาคริต ชุ่มวัฒนะ

อ.ประพาฬ เพื่องฟูสกุล

อ.รวิพรรณ สาลีผล

อ.กัลยาณี กุลชัย

130672

คำนำ

การดำเนินงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาสู่ความทันสมัยของสังคมชนบทในอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก มีจุดประสงค์หลักข้อหนึ่งนอกเหนือจากการทำวิจัยทั่วไป กล่าวคือ เป็นการทดลองทำวิจัยร่วมกันของบุคลากรในคณะสังคมศาสตร์ ซึ่งมาจากสาขาวิชาต่าง ๆ กัน เพื่อให้ผู้ร่วมวิจัยได้เรียนรู้การมองแง่มุมของหัวข้อวิจัยในลักษณะต่าง ๆ จะได้ไม่ติดขัดอยู่เฉพาะกับสาขาวิชาของแต่ละบุคคลเท่านั้น โดยให้อาจารย์อาวุโสร่วมงานกับอาจารย์รุ่นใหม่ เพื่อที่จะได้ชี้แนะและถ่ายทอดประสบการณ์ ความมุ่งหมายดังกล่าวได้นำไปสู่การเลือกหัวข้อวิจัยที่เอื้อต่อวิธีการวิจัยจากต่างสาขาวิชาและพิจารณาประเด็นศึกษาได้กว้างจากหลายมุมมอง

แม้ว่าการทดลองทำวิจัยร่วมกันครั้งแรกของบุคลากรในคณะฯ ครั้งนี้ มีข้อจำกัดและความไม่สะดวกในการดำเนินการอยู่บ้าง คณะผู้วิจัยก็ขอขอบคุณคณะสังคมศาสตร์ ที่ได้อนุเคราะห์ทุนอุดหนุนจากงบประมาณเงินรายได้ ประจำปี 2540 ซึ่งเป็นการให้โอกาสที่มีค่าแก่คณะผู้วิจัย ทำให้ได้มีโอกาสร่วมกันทำงานวิชาการและได้เรียนรู้ความแตกต่างในวิธีการวิเคราะห์ปัญหา และทำให้ผู้ร่วมวิจัยตระหนักถึงความบกพร่องของการติดขัดอยู่กับการมีมุมมองแคบ ๆ

ถึงแม้จะมีข้อจำกัดในการดำเนินงานวิจัย ซึ่งทำให้รายงานชิ้นนี้ยังคงสะท้อนธรรมชาติของสาขาวิจัยของผู้วิจัยแต่ละบทชัดเจน ดังตัวอย่างเช่น การมีความเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับจุดเริ่มต้นของการที่ประเทศไทยก้าวสู่ความเป็นสมัยใหม่ คณะผู้วิจัยก็เชื่อว่างานชิ้นนี้จักเป็นประโยชน์แก่ผู้เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาชนบทของประเทศ หากในอนาคตสามารถลดข้อจำกัดในการดำเนินงานลงได้ การวิจัยแบบพหุสาขาวิชา也将มีความสมบูรณ์ขึ้นและแสดงผลของการศึกษาที่ใช้มุมมองต่าง ๆ ประกอบกันได้อย่างแท้จริง

คณะผู้วิจัย

สิงหาคม 2542

บทคัดย่อ

การศึกษาการพัฒนาสู่ความทันสมัยหรือการปรับตัวสู่ความเป็นสมัยใหม่ของสังคมชนบทในอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก นั้น ในมุมมองทางด้านประวัติศาสตร์เห็นว่าการปฏิรูปทางด้านการเมืองตามอิทธิพลของโลกตะวันตกได้เปิดโอกาสให้ประชาชนในชนบทตื่นตัวและตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในกิจการของบ้านเมืองตั้งแต่เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ.2475 ประชาชนจึงได้เริ่มมีส่วนในการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรโดยเริ่มจากทางอ้อมก่อน อย่างไรก็ตาม หกสิบกว่าปีผ่านไป ความเข้าใจจุดมุ่งหมายของระบอบประชาธิปไตยแบบตะวันตกก็ยังคงเป็นเรื่องของอนาคตอยู่ แม้ประชาชนอย่างชาวอำเภอปากพลีจะมีประสบการณ์การเลือกตั้งมาหลายครั้งแล้วก็ตาม จึงกลายเป็นว่าท้องถิ่นไทยรับแต่รูปแบบของการปกครองสมัยใหม่แต่ไม่ได้เข้าใจแก่นแท้ของรูปแบบการปกครองที่ได้รับมา ทั้งนี้เพราะเหตุผลทางเศรษฐกิจการครองชีพ และความไม่พร้อมของระบบการจัดการศึกษาที่ไม่ทั่วถึงและไม่สามารถสร้างสำนึกในคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย ประชาชนจึงนิยมเลือกผู้แทนที่มีข้อเสนอให้ประโยชน์เฉพาะหน้าแก่ตนเป็นสำคัญ “ไพร่” ในอดีตก็ต้องการเข้าสังกัด “มูลนาย” ที่สามารถคุ้มครองและอนุเคราะห์ตนได้ดี

ในด้านการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนชนบทของอำเภอปากพลีนั้น แม้ประเทศไทยจะถูกบังคับให้รับระบบเศรษฐกิจเพื่อเงินตรา หรือระบบเศรษฐกิจการตลาดมานานแล้ว แต่ความเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทในจังหวัดนครนายก ปรากฏชัดเจนในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง และหลังจากนั้นเป็นต้นมา การสร้างถนนสุวรรณศร โดยการจัดการของกองทัพญี่ปุ่นเท่ากับเป็นการช่วยเปิดสังคมชนบทของนครนายกสู่ภายนอก หลังจากนั้น เมื่อมีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ตั้งแต่ฉบับที่ 1 ก็ยิ่งเร่งกระบวนการพัฒนาอุตสาหกรรมและระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมากขึ้น เมื่อเศรษฐกิจของชุมชนต้องพึ่งพิงสังคมภายนอกก็就会有ความอ่อนไหวไปตามกระแสภายนอกได้ง่ายดังเช่นในปัจจุบัน

อาชีพทำนาแม้จะยังคงเป็นอาชีพหลักของชาวปากพลีแต่วิธีการทำนาได้เปลี่ยนไป มีการใช้เครื่องจักรทุนแรงและเทคโนโลยีทางการเกษตรซึ่งมีทั้งผลดีและผลเสียต่อชุมชน นอกจากนี้ ประชาชนจำนวนไม่น้อยยังถิ่น โดยอพยพเข้าไปเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรมของ

เมืองหลวงและเขตอื่น ทำให้ประชากรในชนบทของอำเภอปากพลีในปัจจุบันประกอบด้วย ผู้สูงอายุและผู้เยาว์เป็นส่วนใหญ่

ข้อที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งก็คือ การเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทในเขตอำเภอปากพลีนั้นไม่เหมือนกันทุกแห่งและระดับการปรับตัวก็แตกต่างกัน ดังตำบลปากพลีและตำบลหนองแสงที่เป็นกรณีศึกษา ความเปลี่ยนแปลงของสังคมเห็นได้ชัดในตำบลหนองแสงมากกว่าตำบลปากพลี ทั้งนี้เพราะลักษณะที่ได้เปรียบทางกายภาพ ปัจจัยด้านการคมนาคม และทัศนคติของประชากรของตำบลหนองแสงที่เป็นเชื้อสายลาวพวน ขณะที่ชาวตำบลปากพลีส่วนใหญ่เป็นคนไทย มีอุปนิสัยโน้มเอียงไปในทางอนุรักษ์นิยมและไม่กระตือรือร้นในการแสวงหาความแปลกใหม่ในการประกอบอาชีพ ชุมชนนี้จึงมีลักษณะได้เปรียบและเสียเปรียบในบางประการ ดังที่การพัฒนาสู่ความทันสมัยก็สามารถให้ทั้ง “คุณ” และ “โทษ” เช่นกัน.

Abstract

Regarding the study on the modernity of rural life at *Amphoe Pak Phli, Changwat Nakhon Nayok*, from historical point of view, it is found that Thailand's political reform after the upheaval in 1932 has made people in rural areas more aware of their role in the country administration. They could assert their right by electing members of Parliament, beginning with indirect elections, though. It's a pity that after the lapse of six decades, people still lack the understanding of the rationale and objectives of western democracy even though they, including folks in *Amphoe Pak Phli*, have witnessed several general elections. Therefore, people adopted only the pattern of modern government without paying attention to its substance. Owing to their concern of daily earning and the government's failure of providing adequate education to all people and of making known the values of democracy, people have tended to cast their vote for those who can give them immediate benefits. In the past, "*phrai*" or Thai commoners preferred to be registered with "*munnai*" or masters who could protect and help them as well.

With regard to social and economic development of rural communities at *Amphoe Pak Phli*, although Thailand had been obliged to undertake the market-oriented economy for more than a century, changes in these localities just became noticeable during the Second World War and since then. The construction of *Suwannasorn Rd.* by the Japanese army contributed to the opening of Nakhon Nayok's rural communities to the outside world. Later, when the Five-Year Economic and Social Development Plans were put into force succeeding, industrialisation and the adoption of capitalist economy was accelerated. Rural economy gradually became more dependent upon society outside and has easily fluctuated according to the outside world as proved by the present situation.

Even though rice-farming is still the main occupation of people at *Amphoe Pak phli*, their farming method has changed as they have resorted to machines and agricultural technology which inevitably brought them both advantages and disadvantages. Many rural dwellers left home and became industrial workers in Bangkok or elsewhere. At present, the standing inhabitants of *Amphoe Pak Phli* are mainly elderly people and young children.

It should be also remarked that the changes in rural communities of *Amphoe Pak Phli* differ according to areas and vary in levels of modernisation as can be noticed and compared in *Tambon Nong Saeng* and *Tambon Pak Phli* which are the study areas of this research. Changes are more noticeable at *Nong Saeng* than at *Pak Phli* owing to the former's advantages in physical features, road network and people's attitude to life. Most of them are *Lao Phuan* descendants who are more receptive to new ideas. As for the householders in *Tambon Pak Phli*, they are mostly Thai and inclined to be conservative and somewhat apathetic to changes and new prospect of living. However, this also has both advantages and disadvantages and so has the development to modernity which can do both good and harm at the same time to rural life.

สารบัญ

	หน้า
บทนำ	
บทที่ 1 ภูมิหลังของท้องถิ่น	1
1.1 ความเป็นมาของประวัติศาสตร์เมืองนครนายก	8
1.2 อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก	13
1.3 ตำบลปากพลีและตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก	18
บทที่ 2 พื้นฐานความแตกต่างระหว่างตำบลหนองแสงกับตำบลปากพลี	18
บทที่ 3 การพัฒนาทางด้านการเมืองและการเปลี่ยนแปลงในชนบท	32
3.1 เมืองนครนายกก่อนและหลังการปฏิรูปการปกครอง ในสมัยรัชกาลที่ 5	32
3.2 พัฒนาการทางการเมืองในตำบลปากพลีและตำบลหนองแสง	35
3.3 อุปสรรคและปัญหาในการพัฒนาทางการเมืองในตำบลปากพลี และตำบลหนองแสง	45
บทที่ 4 การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงในชนบท	50
4.1 ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับความทันสมัย	50
4.2 ผลกระทบของความทันสมัยต่อเศรษฐกิจในสังคมชนบท	53
4.3 ผลกระทบของกระบวนการพัฒนาให้ทันสมัย ที่มีต่อเศรษฐกิจของชุมชนบ้านปากพลี	56
4.4 ผลกระทบของการใช้เทคโนโลยีการเกษตร ต่อสภาพแวดล้อมของชุมชน	75
บทสรุป	82
บรรณานุกรม	84

- ภาคผนวก
- ก. ข้อมูลตำบลหนองแสง และตำบลปากพลี อำเภอบางพลี
จังหวัดนครนายก
 - ข. แบบสัมภาษณ์ชาวบ้านตำบลหนองแสงและตำบลปากพลี

บทนำ

1. ชื่อโครงการ : การพัฒนาสู่ความทันสมัยของสังคมชนบทในอำเภอปากพลี
จังหวัดนครนายก

2. ความสำคัญและที่มาของปัญหา

นับย้อนหลังไปประมาณ 60 ปี วิถีชีวิตของคนไทย มีความเป็นอยู่แบบชนบทมากกว่าร้อยละ 80 ประชาชนในชนบทมีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับการเกษตร ทำการเพาะปลูกเพื่อการยังชีพ (subsistence farming) โดยปลูกข้าวเป็นพืชหลัก พืชอื่นที่ปลูกส่วนมากเป็นพืชที่ใช้บริโภคในชีวิตประจำวัน เช่น ผักสวนครัว และผลไม้ รวมทั้งฝ้ายเพื่อใช้โยทอเป็นเครื่องนุ่งห่ม

ระบบสังคมของชาวชนบทส่วนมากเป็นแบบเครือญาติ ครอบครัวมีลักษณะเป็นครอบครัวขยาย ในบ้านหลังหนึ่งจะมีครอบครัวหลายครอบครัวอาศัยอยู่ร่วมกัน ต่างช่วยกันทำงานพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การตั้งถิ่นฐานส่วนมากจะเกาะกลุ่มกันเป็นกระจุก (cluster) อยู่บนพื้นที่ที่มีชัยภูมิที่เหมาะสม เช่น ที่ดอนปลอดภัยจากน้ำท่วม หรืออยู่ริมน้ำ เป็นต้น

การประกอบอาชีพหรือทำงานประจำวัน ใช้แรงคน และแรงสัตว์พาหนะเป็นหลัก เครื่องจักรกลมีใช้น้อยมากหรือไม่มีเลย การเดินทางและการขนส่งในชนบททางไกลใช้ม้าและเกวียนเทียมโคหรือกระบือเป็นหลัก

ยามว่างจากงานประจำ ประชาชนจะสร้างสรรค์วัฒนธรรมเฉพาะถิ่นขึ้นมาอย่างมีเอกลักษณ์ ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ การถักทอ การจักสาน การละเล่นเพื่อความบันเทิง ตลอดจนประเพณีเกี่ยวกับการเกิด การตาย การรักษาโรค เมื่อมองโดยภาพรวม แต่ละครอบครัว หรือแต่ละหมู่บ้านมีความสามารถที่จะพึ่งตนเองได้ ประชาชนแต่ละคนมีความสามารถหลายอย่าง บางคนอาจมีความสามารถพิเศษเฉพาะอย่างด้วย พื้นที่ชนบทในอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ก็เช่นเดียวกัน มีลักษณะดังภาพรวมที่กล่าวมาแล้ว สภาพดังกล่าวดำรงต่อมาจนกระทั่งความทันสมัยเริ่มแพร่เข้าสู่อำเภอปากพลี มีผลทำให้วิถีชีวิตของชาวอำเภอปากพลีเปลี่ยนแปลงไป

สัญญาแห่งความทันสมัยเริ่มเข้าสู่อำเภอปากพลี ในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง (2483-2488) เมื่อกองทัพญี่ปุ่นเข้าสู่นครนายก ความทันสมัยเริ่มแพร่กระจายไปพร้อมกับ กองทหารญี่ปุ่นโดยเฉพาะการจัดฉายภาพยนตร์ ซึ่งประชาชนย่านนั้นเรียกกันว่า “หนัง ญี่ปุ่น”

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ความทันสมัยยุคที่สองเริ่มแพร่สู่อำเภอปากพลีพร้อมกับปรับปรุงถนนที่กองทัพญี่ปุ่นได้เคยเกณฑ์แรงงานชาวไทยสร้างไว้ จากถนนดินเป็นถนนลาดยางมีชื่อเป็นทางการว่า “ถนนสุวรรณศร” (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 33 หรือทางหลวงสายเอเชียหมายเลข A2) แต่ชาวบ้านนิยมที่จะเรียกว่า “ถนนยุทธศาสตร์” ถนนสายนี้มีผลทำให้วิธีการเดินทางและขนส่งเปลี่ยนจากเกวียนเทียมโคหรือกระบือไปเป็นรถยนต์ที่มีความรวดเร็วมากขึ้น การคมนาคมขนส่งนำความทันสมัยบางประการเข้าสู่อำเภอปากพลี เช่น การแต่งกาย อาหารการกิน เครื่องอำนวยความสะดวก เป็นต้น

ปัจจัยที่นำความทันสมัยเข้าสู่อำเภอปากพลี ในช่วงถัดมาคือ การมีวิทยุชนิดหลอดสูญญากาศแพร่เข้าไปสู่บ้านผู้มีอันจะกิน มีผลทำให้ประชาชนได้รับข่าวสารต่าง ๆ มากขึ้น ติดตามมาด้วยทางราชการเริ่มพาดสายส่งไฟฟ้าเข้าสู่ชุมชนขนาดใหญ่ในอำเภอปากพลี ทำให้ความทันสมัยขยายตัวมากขึ้น ทั้งในเงื่อนไขของพื้นที่และลำดับขั้นแห่งความทันสมัย การแพร่หลายของวิทยุทรานซิสเตอร์และโทรทัศน์ขาวดำในยุคถัดมา มีผลทำให้ความทันสมัยแพร่หลายเข้าสู่ทุกชุมชนในอำเภอปากพลี

ผลของความทันสมัย มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของสังคมชนบทในอำเภอปากพลีอย่างลึกซึ้ง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม จากวิถีชีวิตที่เคยเรียบง่ายอิงอยู่กับธรรมชาติมากกว่าร้อยละ 80 วงจรชีวิตในรอบปีหมุนเวียนสัมพันธ์กับฤดูกาล แต่ละคนมีความสามารถที่จะช่วยตัวเองได้สูง ไปสู่วิถีชีวิตที่เป็นผู้ซื้อเพื่อบริโภคมากกว่าจะเป็นผู้ผลิตเพื่อการบริโภค ความสามารถส่วนบุคคลลดลงเป็นผลให้ภูมิปัญญาพื้นบ้านค่อย ๆ สูญหายไปจากอำเภอปากพลี

แม้ว่าความทันสมัยจะแพร่เข้าสู่อำเภอปากพลีมากกว่า 50 ปีแล้วแต่มิได้หมายความว่าทุกชุมชนชนบทจะมีการเปลี่ยนแปลงไปในอัตราหรือระดับเดียวกัน ในบางหมู่บ้านประชาชนมีความทันสมัยมากกว่า ยอมรับการเปลี่ยนแปลงมากกว่า สามารถปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตสมัยใหม่ได้ดีกว่า ขณะที่บางหมู่บ้านประชาชนยังยึดติดกับรูปแบบและกรอบความคิดเดิม ๆ ไม่ค่อยยอมรับการเปลี่ยนแปลง ปรับตัวเข้ากับชีวิตสมัยใหม่ไม่ค่อยได้ ประชาชนจึงมีปัญหาในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน

ความแตกต่างดังกล่าว ทำให้คณะผู้วิจัยสนใจใคร่ศึกษาผลกระทบของกระบวนการปรับตัวให้ทันสมัยในสังคมชนบทของอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก และค้นหาปัจจัยที่ก่อให้เกิดกระบวนการปรับตัวและผลกระทบของกระบวนการปรับตัวให้ทันสมัยในสังคมชนบทดังกล่าว ทั้งศึกษาเปรียบเทียบชุมชนชนบท 2 แห่งคือ ตำบลหนองแสงและตำบลปากพลี ซึ่งปรับตัวในบางแง่มุมแตกต่างกัน ทั้งที่สภาพภูมิศาสตร์ของชุมชนทั้งสองไม่แตกต่างกันนัก ทั้งนี้เพื่อจะได้นำผลการศึกษามาประกอบการพิจารณาในการวางแผนพัฒนาชุมชนและสังคมต่อไป

3. จุดมุ่งหมายของการศึกษา

3.1 เพื่อค้นหาปัจจัยที่ก่อให้เกิดกระบวนการปรับตัวให้ทันสมัยในสังคมชนบทของอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

3.2 เพื่อศึกษาผลกระทบของกระบวนการปรับตัวให้ทันสมัยที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมในชุมชนชนบทที่เป็นกรณีศึกษา

3.3 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาสู่ความทันสมัยของประชาชนในเขตสองตำบลของอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

4. ผู้ดำเนินโครงการ

1. รศ.ดร.ธำรงค์	อุดมไพจิตรกุล	ที่ปรึกษา
2. รศ.ณรงค์	พ่วงพิศ	ที่ปรึกษา
3. ผศ.น้อม	งามนิสัย	ที่ปรึกษา
4. ผศ.ดร.ชาคริต	ชุมวัฒนะ	ประธาน
5. อ.ประภาพร	เฟื่องฟูสกุล	กรรมการ
6. อ.กัลยาณี	กุลชัย	กรรมการ
7. อ.วิพรรณ	สาส์ผล	กรรมการ
8. อ.รัฐ	สาเรือง	กรรมการ
9. อ.ทิพย์วิมล	วงศ์รัตนชัย	กรรมการ
10. อ.นวลฉวี	เรืองศรี	กรรมการ
11. อ.ผจงศักดิ์	หมวดสง	กรรมการ
12. นางสาวมาลินี	แซ่เตื่อง	เลขานุการ
13. นางสมศรี	ฤกษ์หิรัญโชติ	ผู้ช่วยเลขานุการ

5. ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาเฉพาะตำบลปากพลี และตำบลหนองแสงในเขตอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

6. ระยะเวลาในการศึกษา

รวบรวมข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนาม มีนาคม 2540 - ธันวาคม 2541

วิเคราะห์ข้อมูล เรียบเรียง จัดพิมพ์ มกราคม 2542 - กรกฎาคม 2542

7. แหล่งทุนวิจัย :

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
(งบประมาณเงินรายได้ ประจำปี 2540)

8. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบปัจจัยที่ก่อให้เกิดกระบวนการปรับตัวให้ทันสมัยในสังคมชนบทของอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก และผลกระทบที่เกิดขึ้น
2. ทำให้ทราบปัจจัยที่ทำให้ชุมชนชนบทมีการปรับตัวแตกต่างกัน หรือระดับความทันสมัยไม่เท่าเทียมกัน
3. ทำให้สามารถนำผลของการวิจัยไปใช้ประกอบในการวางแผนพัฒนาชนบทต่อไป.

บทที่ 1

ภูมิหลังของท้องถิ่น

การศึกษาถึงการปรับตัวเข้าสู่ความทันสมัยของชุมชนชนบทที่เป็นกรณีศึกษานั้น จำเป็นจะต้องศึกษาภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดนครนายกและอำเภอปากพลีเป็นพื้นฐานก่อน

1.1 ความเป็นมาของประวัติศาสตร์เมืองนครนายก

จังหวัดนครนายก ตั้งอยู่บริเวณขอบที่ราบลุ่มของภาคกลาง มีอาณาเขตติดต่อกับ จังหวัดสระบุรี นครราชสีมาทางทิศเหนือ ติดกับปราจีนบุรีทางทิศตะวันออก ติดกับฉะเชิงเทราทางทิศใต้ และติดกับปทุมธานีทางทิศตะวันตก รวมมีอาณาเขตทั้งสิ้น 1,326,250 ไร่ ประกอบด้วย 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอบ้านนา อำเภอปากพลี และอำเภอองครักษ์

สมัยก่อนประวัติศาสตร์

จากหลักฐานด้านโบราณคดีที่พบในบริเวณริมคลองบ้านนา ตั้งแต่บ้านเขาเพิ่ม ตำบลเขาเพิ่ม อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก แสดงให้เห็นว่า ในระหว่าง 3,000-5,000 ปีมาแล้ว ได้มีมนุษย์กลุ่มหนึ่งได้เคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่อาศัยบริเวณริมคลองบ้านนา มีการใช้เครื่องมือทำจากหินขัด 2 แบบ คือ แบบไม่มีบาและแบบมีบา รวมทั้งขวานสำริดด้วย

มีหลักฐานบ่งชี้ลักษณะการตั้งถิ่นฐานในบริเวณที่ราบริมน้ำ ซึ่งสามารถทำการเพาะปลูกได้ และระบายน้ำที่เกินความจำเป็นในการเพาะปลูกลงสู่คลองบ้านนา ลักษณะดังกล่าวแสดงถึงสังคมเกษตรกรรม และจากการขุดพบโบราณวัตถุของหน่วยงานกองโบราณคดี กรมศิลปากร เช่น ภาชนะเคลือบของจีน เงินพดด้วงสมัยรัตนโกสินทร์ และที่สำคัญ คือ เครื่องลายครามในสมัยราชวงศ์เซ็งตองปลาย ซึ่งมีลายเขียนตัวอักษรเล่าเรื่อง

ที่เป็นคติสอนใจมากมาย เช่น คติสอนใจในนิทานเรื่อง สามก๊กหลักฐานเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า กลุ่มชนที่อาศัยอยู่บริเวณริมคลองบ้านนาได้อยู่อาศัยต่อเนื่องมาจนถึงสมัยประวัติศาสตร์ และมีการติดต่อกับกลุ่มชนอื่น ๆ ด้วย

ต่อมา ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 13-15 กลุ่มชนนี้ได้เคลื่อนย้ายลงสู่พื้นที่ราบลุ่มบริเวณเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ซึ่งปรากฏหลักฐานการขุดค้นพบเมืองโบราณ ที่บ้านดงละคร หมู่ 4 ตำบลดงละคร อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ลักษณะเป็นเมืองโบราณรูปวงรี ยังคงมีแนวคูเมือง และกำแพงเมืองสภาพสมบูรณ์ล้อมรอบ ยาวประมาณ 700 เมตร และกว้างประมาณ 600 เมตร มีช่องทางเข้าสู่ภายในเมืองหรือประตูเมืองทั้ง 4 ทิศ จากการขุดค้นพบเศษภาชนะดินเผาจำพวกหม้อ หรือชามมีสัน ตกแต่งด้วยลายเชือกทาบ ลายประทับในกรอบสี่เหลี่ยมรูปต่าง ๆ ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของลวดลายภาชนะดินเผาที่พบในแหล่ง “ทวาราวดี” นอกจากนี้ ยังพบเศษภาชนะเคลือบสีฟ้าใสแบบภาชนะที่พบในแหล่งโบราณคดีที่อิหร่าน หรืออิรัก หรือเป็นเครื่องเคลือบสีฟ้าใสแบบเดียวกับที่พบในแหล่งโบราณคดีที่เป็นเมืองโบราณทางภาคใต้

กองโบราณคดี กรมศิลปากรจึงสันนิษฐานว่า แหล่งโบราณคดีแห่งนี้ เป็นชุมชนเมืองขนาดกลางร่วมสมัย “ทวาราวดีตอนปลาย” มีความสัมพันธ์กับชุมชนขนาดใหญ่ เช่น ชุมชนโบราณในเขตอำเภอโคกปึก จังหวัดปราจีนบุรี หรือเมืองอื่น ๆ แถบลุ่มน้ำบางปะกง และจากการศึกษาเปรียบเทียบวัตถุที่ขุดพบ สามารถกำหนดอายุได้ว่า เมืองโบราณแห่งนี้มีอายุสมัยประมาณพุทธศตวรรษที่ 13-16

เหตุที่กลุ่มชุมชนเคลื่อนย้ายลงสู่บริเวณที่ราบลุ่ม สันนิษฐานว่า พื้นที่การเกษตรที่มีเฉพาะตามริมฝั่งคลองบ้านนา ไม่สามารถผลิตพืชพันธุ์ธัญญาหารได้เพียงพอต่อการขยายตัวของชุมชน จึงมีการเคลื่อนย้ายลงสู่พื้นที่ราบลุ่มริมลำน้ำนครนายกที่สามารถทำการเพาะปลูกข้าวได้ดี ซึ่งทำให้เกิดกลุ่มชนในบริเวณบ้านดงละครนั่นเอง

ดงละคร เป็นหมู่บ้านที่สร้างขึ้นประมาณ 900 ปีกว่ามาแล้ว มีตำนานเล่าถึงความร่ำรวยของดงละคร โดยชาวบ้านเล่าต่อกันมาว่า “ได้ยินเสียงดนตรีดังแว่วออกมาจากในดงป่า” เมื่อมีคนย้ายเข้าไปอยู่ในดงละครเพิ่มมากขึ้น สภาพที่เป็นป่าดงเริ่มลดน้อยลง ชื่อเดิมเรียกว่า “ดงนคร” ต่อมาเพี้ยนเป็น “ดงละคร”

ดงละคร เป็นเมืองโบราณก่อนเมืองนครนายกหลายร้อยปี แต่ถูกปล่อยทิ้งร้างจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 จากพระราชหัตถเลขาพระราชทานมกุฎราชกุมาร ฉบับลงวันที่ 24 ธันวาคม ร.ศ.127 ตอนหนึ่งว่า

อยากจะทำถึงโยกราฟี ท่านอุปาสี (ปาน) อีกของแกชอบกลได้จริงอยู่บ้าง เหมือนอย่างดงพระราม กล่าวยืนยันว่า ไม่มีประสาธน์บ้านเมืองอะไรในนั้น เป็นแต่ประพาสของพระเจ้าแผ่นดินโบราณ ซึ่งประทับอยู่ที่ดงละครตรงกับฝรั่งที่เรียกว่า ชูดิงลอย คำที่ว่า พระราม นั้นเดิมอ่านว่า ปราม คือ เป็นป่าที่ห้ามไม่ให้คนยิงสัตว์ เดียวนี้คนเข้ามาอยู่เกือบเต็มทั้งดงไม่พบอะไรจริง ๆ แต่ดงละครมีที่ร้างโบราณสมที่กล่าวไว้

อมรา ศรีสุชาติ ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเมืองดงละครว่า เมืองดงละครไม่ใช่เมืองนครนายก กล่าวคือ มีข้อมูลที่วินิจฉัยกันมาแล้วตั้งแต่ พ.ศ.2468 ในหนังสือ ภูมิศาสตร์ประเทศสยาม ของกรมตำรา(กองวิชาการ) กระทรวงศึกษาธิการ ที่ว่าเมืองดงละครและเมืองนครนายกเป็นเมือง 2 เมือง และเมืองดงละครเก่าแก่กว่า นอกจากนี้ยังมีผู้เสนอแนวคิดว่ เมืองดงละครเคยเป็นเมืองหน้าด่านสมัยกรุงศรีอยุธยา หรือเป็นเมืองที่สมเด็จพระมหาจักรพรรดิให้รื้อกำแพงเมืองลง เนื่องจากข้าศึกมักจะใช้กำแพงเมืองเป็นที่มั่นในการทำสงครามกับอยุธยา ซึ่งเมืองนครนายกอยู่ที่เมืองดงละคร ก่อนย้ายไปตั้งเมืองใหม่ในสมัยรัตนโกสินทร์ เพราะฉะนั้นเมืองดงละครจึงน่าจะเป็นเมืองเก่า สร้างขึ้นเมื่อประมาณปลายพุทธศตวรรษที่ 14 และเป็นเมืองสืบเนื่องต่อมาจนถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 16 หลังจากนั้นถูกทิ้งร้างไม่มีสภาพเป็นเมืองอีกต่อไป ส่วนเมืองนครนายกอาจสร้างขึ้นก่อนหน้าสมัยอยุธยาเล็กน้อย หากจับเค้าเอาตามตำนาน ราชินีเจ้าแผ่นดินเขมร และได้เป็นเมืองหน้าด่านตั้งแต่ต้นสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมา เป็นเมืองที่ตัวจังหวัดนครนายกปัจจุบันสร้างซ้อนทับ โดยทั้งสองเมืองอยู่ห่างกันประมาณ 5 กิโลเมตร โดยเมืองดงละครอยู่ค่อนข้างมาทางใต้ เข้าใจว่าเมืองดงละครร้างไปก่อนที่จะมีการสร้างเมืองใหม่ขึ้นที่เมืองนครนายก และเมืองนครนายกสำคัญขึ้นในสมัยอยุธยา ทำให้เมืองดงละครหมดความสำคัญลงกลายเป็นป่าดง และกลายเป็นที่อยู่ของโจลงช้าง และเกิดตำนานเมืองลับแล

ในหนังสือ ชุมชนพระบรมราชาธิปไตย พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระ

พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้กล่าวถึงกำเนิดเมืองนครนายก โดยทรงมีพระราชธิบายเกี่ยวกับเรื่องราวของเมืองเขมรความว่า เป็นแต่ได้ยินความตามหนังสือพงศาวดารเหนือบ้าง ได้อ่านศิลาจารึกขอมโบราณบ้าง ได้ความว่า ก่อน 700-800 ปีขึ้นไป ตั้งแต่สมัยประเทศไทยในปัจจุบันยังเป็นดินแดนเขมร ในครั้งนั้นนครเป็นราชธานีของเขมร . มีพระเจ้าแผ่นดินปกครองเรื่อยมาเกือบ 1,000 ปี ต่อมาอำนาจเขมรเสื่อมลง ดินแดนหัวเมืองขึ้นทั้งหลายก็ตั้งตัวเป็นใหญ่ ตามประวัติศาสตร์เขมรว่า เจ้าแผ่นดินเขมรองค์สุดท้ายเป็นเพียงเจ้าหญิงองค์หนึ่ง มีเรื่องเล่าสืบมาว่า เจ้าหญิงองค์นี้ทรงขึ้นครองเป็นราชินีและทำการประกาศหาชายรูปงามทั้งแผ่นดินเขมร และแผ่นดินใกล้เคียงเพื่อมาอยู่เคียงข้าง ในที่สุดก็เลือกได้ชายรูปงาม 2 คน ในดินแดนเขมรนั่นเอง พระราชินีทรงนำมาเลี้ยงไว้เซยชิดในวัง แต่พระองค์ยังทรงพยายามให้หาชายรูปงามแห่งอื่นอีกเรื่อยไป จนกระทั่งมีผู้อ่านาชายรูปงามคนใหม่มาถวาย ทรงพอพระทัยและโปรดปรานมากทำให้ชาย 2 คนที่อยู่เดิมริษยาหึงหวง ไม่อยากให้ชายคนใหม่มาอยู่ด้วย ชายคนใหม่จึงกลับมาอยู่ภูมิลำเนาเดิมซึ่งเป็นดินแดนเขมรเก่า แต่ในครั้งนั้นตกเป็นเมืองขึ้นของไทยแล้ว ฝ่ายพระราชินีได้เดินทางตามมาขอชายผู้นั้นต่อบิดามารดา และผู้ปกครองนครฝ่ายไทย พร้อมกันนั้นก็ขอสร้างเมืองขึ้นใหม่ในแผ่นดินไทยใกล้ ๆ อาณาจักรเขมร ซึ่งเมืองที่สร้างขึ้นใหม่นี้ก็คือ เมืองนครนายก นี้เอง แต่ในครั้งนั้นยังไม่มีหลักฐานว่าชื่อเมืองอะไร

สมัยประวัติศาสตร์

ก่อนสมัยอยุธยา

กลุ่มเมืองดงละครมีชุมชนอาศัยต่อเนื่อง จนกระทั่งประมาณพุทธศตวรรษที่ 17-18 ชุมชนดังกล่าวได้กระจายขึ้นไปทางตอนเหนือของเมืองนครนายกราว 5 กิโลเมตร และตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำนครนายกบริเวณบ้านพรหมณี อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศเป็นเนินดินขนาดใหญ่ นอกจากนี้ยังพบชุมชนบริเวณวัดท่าแดง ตำบลเขาพระ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ซึ่งอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 เช่นเดียวกัน คาดว่าคงเป็นกลุ่มชุมชนที่อาศัยกระจายออกมาจากคลองบ้านนา และมีการติดต่อกับกลุ่มดงละครในด้านการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน

ประมาณปี พ.ศ.1600 พระเจ้าอนุกรมหาราช ได้ยกทัพมาปราบปรามพวกขอมจนอาณาจักรขอมมีขนาดเล็กลง แต่นครนายกก็ยังคงอยู่ในดินแดนอาณาจักรขอมแถบชายแดน หลังจากนั้นอาณาจักรสุโขทัยจึงได้มีอำนาจขึ้นจนกระทั่งปี พ.ศ.1893 พระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) ได้ทรงสร้างกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ซึ่งในสมัยนี้ได้ปรากฏชื่อนครนายกแล้ว

สมัยอยุธยา

เมื่อพระเจ้าอู่ทองสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ก็ได้้นำการปกครองแบบสุโขทัยมาใช้ คือ การตั้งราชธานีอยู่ตรงกลาง และมีเมืองหน้าด่าน 4 เมือง เมืองนครนายกเป็นเมืองหน้าด่านทางตะวันออก ระยะทางจากเมืองหน้าด่านมาถึงราชธานีใช้เวลาเดินทาง 2 วัน เมืองนครนายกได้ตั้งกองรักษาด่านไว้ป้องกันข้าศึก มีนายด่านเป็นผู้คุมทัพ ป้อมกำแพงเมืองนครนายกอยู่ทางฝั่งขวาของแม่น้ำนครนายก มีกำแพง 3 ด้าน คือ ด้านทิศตะวันออก ตะวันตก และทางเหนือ ส่วนทางใต้ใช้น้ำนครนายกเป็นกำแพงธรรมชาติ แนวกำแพงมี 2 ชั้น ชั้นนอกเป็นกำแพงดิน ชั้นในเป็นกำแพงอิฐ

นครนายกเป็นเมืองหน้าด่านจนถึงสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ซึ่งได้มีการปรับปรุงการปกครอง โดยยกเลิกเมืองหน้าด่านแล้วจัดตั้งแบ่งหัวเมืองออกเป็นชั้น ๆ นครนายกจึงมีฐานะเป็นหัวเมืองจัตวา (หัวเมืองชั้นใน) ตั้งแต่นั้นมาจนตลอดสมัยอยุธยา

ต่อมาถึงแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ภายหลังสงครามพระศรีสุริโยทัย พระมหาจักรพรรดิทรงปรารภว่า “กำแพงเมืองลพบุรี สุพรรณบุรี และนครนายก สามเมืองนี้ควรล้างเสียหรือเอาไว้” พระเจ้าลูกเธอพระราเมศวร และพระมหินทราธิราช พร้อมด้วยมุขอำมาตย์ได้กราบทูลว่า “จะให้หัวเมืองรับข้าศึกนั้นถ้ารับได้ก็จะเป็นคุณ ถ้ารับมิได้ข้าศึกก็จะอาศัย ควรหรือกำแพงเสีย” สมเด็จพระมหาจักรพรรดิจึงทรงรับสั่งให้รื้อกำแพงทั้ง 3 เมือง กำแพงเมืองนครนายกจึงถูกรื้อออกในสมัยนั้น

ใน พ.ศ.2113 พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) บันทึกว่า “พระยาละแวกยกช้างม้าวรฬมาโดยทางนครนายก มาครั้งนั้นประมาณ 3,000 เจ้ากรมการเมืองนครนายกส่งข่าวมาถวาย” ซึ่งครั้งนั้นตรงกับสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชา

พระองค์ทรงยกพลไปป้องกัน และทำให้พระยาละแวกที่พยายามปล้นกรุงถึง 3 ครั้งทำการไม่สำเร็จ จึงกวาดต้อนคนในบ้านนาและนครนายกไปเมืองละแวกจำนวนมาก

สมัยกรุงธนบุรี

ในปี พ.ศ.2309 ขณะที่พม่าล้อมกรุงศรีอยุธยาอยู่นั้น พระยาตากตัดสินใจนำทหารตีฝ่าวงล้อมพม่าออกมาทางวัดพิชัย จากพงศาวดารกรุงธนบุรีกล่าวว่า พระยาตากได้รวบรวมไพร่พลยกมาทางสระบุรี นครนายก ปราจีนบุรี ต้องปะทะกับกองกำลังของพม่า แต่มีชัยชนะมาตลอดทาง ในครั้งที่พระยาตากผ่านมาทางนครนายก ขุนชำนาญไพรสนธ์ และนายกongช้างเมืองนครนายก ได้นำช้างพลาย 5 เชือก ช้างพัง 1 เชือก มาให้พระยาตากและขออ่อนน้อมต่อพระยาตาก ครึ่งกรุงศรีอยุธยาเสียแก่ข้าศึกในปี พ.ศ.2310 นครนายกก็ได้เข้าร่วมกับชุมนุมของพระเจ้าตากสินต่อสู้กอบกู้เอกราชกลับคืนมาด้วย

ตลอดรัชสมัยขององค์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงกระทำสงครามตลอด จึงมีการเกณฑ์ทหารจากหัวเมืองต่าง ๆ ในการปกครอง ซึ่งรวมทั้งเมืองนครนายกด้วย นอกจากนี้เมืองนครนายกยังอยู่ในเส้นทางที่จะยกทัพผ่านไปตีเขมร จึงมีกลุ่มราษฎรบางส่วนที่หลบภัยสงครามขึ้นไปอยู่ตามเทือกเขาสูง ซึ่งปัจจุบันเป็นเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

สมัยรัตนโกสินทร์

ในระหว่างสมัยรัชกาลที่ 1 ตอนต้น มีสงครามใหญ่กับพม่า จึงมีการเกณฑ์ราษฎรเข้ามาเป็นทหาร และมีการส่งเสบียงอาหารและเงินทองเพื่อใช้ในการสงคราม หลังจากนั้นบ้านเมืองก็สงบสุขต่อเนื่องไปถึงสมัยรัชกาลที่ 2

สมัยรัชกาลที่ 2 เริ่มมีสงครามกับดินแดนทางตะวันออก คือ ลาว เขมร และญวน โดยเฉพาะใน พ.ศ.2369 เจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์เป็นกบฏ รัชกาลที่ 3 ได้ส่งพระยาราชสุภาวดียกทัพไปปราบปรามพวกเจ้าอนุวงศ์ได้ใน พ.ศ. 2371 และใน พ.ศ. 2372 พระยาราชสุภาวดีได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพระยาบดินทรเดชา ตำแหน่งสมุหนายก และโปรดให้ครัวเมืองเวียงจันทน์มาอยู่ที่ลพบุรี สระบุรี นครชัยศรี ปราจีนบุรี และนครนายก ในระหว่างนี้ยังปรากฏว่า มีกลุ่มชาวเวียงจันทน์ ชาวพวน ซึ่งถูกเกณฑ์มาในครั้งนี้นำมาตั้งรกรากอยู่ในเขตจังหวัดนครนายกเป็นส่วนใหญ่ เช่น อำเภอเมือง อำเภอปากพลี จะมีกลุ่มชาวเวียงจันทน์และพวนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ซึ่งยังสืบทอดวัฒนธรรมของตนต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ไม่ว่าจะเป็นภาษาและขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ แต่ในปัจจุบันกลุ่มวัฒนธรรมต่าง ๆ ค่อย ๆ หดไป โดยเฉพาะในคนรุ่นหนุ่มสาว ซึ่งได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมสมัยใหม่ เมืองนครนายกได้รับผลกระทบจากภาวะสงครามอย่างต่อเนื่อง ในระหว่างรัชสมัยรัชกาลที่ 3 คือ พ.ศ.2382-2390 เพราะเป็นเส้นทางผ่านที่จะไปตีเขมรและญวน อีกทั้งยังถูกเกณฑ์ทหาร เสบียงอาหาร และยุทธปัจจัยต่าง ๆ เพื่อไปใช้ในการสงคราม

นครนายกเป็นหัวเมืองชั้นจัตวาอยู่จนสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งได้มีการปฏิรูปการปกครองใหม่เรียกว่า “การปกครองมณฑลเทศาภิบาล” นครนายกถูกจัดอยู่ในมณฑลปราจีนบุรี ซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2437 มีศาลว่าการมณฑลตั้งอยู่ที่เมืองฉะเชิงเทรา มณฑลปราจีนบุรีที่จัดตั้งขึ้นนี้เพื่อทำให้การปกครองระดับเมืองแข็งแกร่ง และเป็นกลุ่มเมืองชายแดนตะวันออกเพื่อป้องกันการเผยแพร่อิทธิพลของฝรั่งเศส ซึ่งได้ยึดเอาเขมรไว้แล้ว ภายหลังการปฏิรูปการปกครองหัวเมืองเป็นมณฑลเทศาภิบาล ได้มีการพัฒนาท้องถิ่น การจัดการศึกษาสมัยใหม่ การสาธารณสุข โดยการสร้างสุขศาลา และตรวจโรคระบาด การสาธารณสุขปโภคมีการสร้างถนน สะพาน คลอง การเดินรถไฟ และการไปรษณีย์โทรเลข ต่อมาใน พ.ศ.2445 รัชกาลที่ 5 โปรดฯ ให้ยกเลิกธรรมเนียมเจ้าผู้ครองนครมณฑลเสีย และให้มีตำแหน่งข้าหลวงประจำจังหวัดแทน นครนายกจึงได้รับการจัดตั้งเป็นจังหวัด มีพระพิบูลย์สงคราม (จอน) เป็นข้าหลวงประจำจังหวัดคนแรก โดยนครนายกตั้งเป็นจังหวัดนครนายก ตาม พ.ร.บ.ระเบียบบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม เมื่อ พ.ศ.2476

ใน พ.ศ.2474 ไทยประสบกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ จึงมีการยุบมณฑลจังหวัดจันทบุรี และอิน 3 จังหวัดของมณฑลจันทบุรี ซึ่งได้แก่ จังหวัดตราด ระยอง และจันทบุรี มารวมเข้ากับมณฑลปราจีนบุรี และต่อมาในวันที่ 1 มกราคม 2486 มี พ.ร.บ.ยุบเลิกจังหวัดนครนายก ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 59 ตอนที่ 77 ลงวันที่ 10 ธันวาคม 2485 หน้า 2447-2449 โดยให้อำเภอเมืองนครนายก อำเภอปากพลี และอำเภอองครักษ์ ไปขึ้นกับจังหวัดปราจีนบุรี ส่วนอำเภอบ้านนาไปขึ้นกับจังหวัดสระบุรี ครั้นต่อมาจึงได้มี พ.ร.บ.จัดตั้งจังหวัดขึ้นมาใหม่เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2489 โดยมีเขตการปกครองดังเดิม รวม 4 อำเภอ คือ อำเภอเมืองนครนายก อำเภอบ้านนา อำเภอองครักษ์ และอำเภอปากพลี

นครนายกกับสงครามโลกครั้งที่ 2 ใน พ.ศ.2485 ประเทศญี่ปุ่นประกาศ สงครามกับฝ่ายพันธมิตร และขอยกทัพผ่านเข้ามายังประเทศไทย จังหวัดนครนายกเป็น เส้นทางที่ญี่ปุ่นจะใช้เป็นทางผ่านไปโจมตีดินแดนอินโดจีนของฝรั่งเศส ดังนั้นญี่ปุ่นจึงได้ ยกทัพมาตั้งอยู่ที่นครนายก โดยใช้บริเวณหุบเขาชะงอกเป็นที่ตั้งมั่นของกองทัพญี่ปุ่น และ กักกันเชลยฝ่ายพันธมิตรจำนวนมาก พวกเขาเชลยสัมพันธ์มิตรต้องทำงานเกี่ยวกับการ ก่อสร้างเส้นทางขนส่งของค่ายทหารญี่ปุ่นซึ่งกินระยะทางยาวเหยียด ในบริเวณหุบเขามี ถนนติดต่อกันเป็นหลายสาย ระหว่างเขาชะงอกกับเขาปากพลีเป็นที่อยู่ดั้งเดิมของผู้บังคับ บัญชาทหารญี่ปุ่น ถนนที่สร้างบางสายอ้อมไปถึงเขาทุเรียน และวกกลับมายังตัวจังหวัด นครนายก โดยมีกองทัพญี่ปุ่นตั้งอยู่ในตัวจังหวัดอีกส่วนที่โรงเรียนประจำจังหวัดชาย (โรง เรียนนครนายกวิทยาคมในปัจจุบัน)

นครนายกหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ด้วยลักษณะภูมิประเทศที่เต็มไปด้วยแนว เทือกเขาด้านทิศเหนือของจังหวัดนครนายก ซึ่งเป็นพื้นที่ติดต่อกับบริเวณเขาชะงอก มีการ ตั้งโรงเรียนนายสิบทหารสื่อสาร ซึ่งได้ย้ายไปก่อนที่โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าจะมา ทำการก่อสร้างขึ้นใหม่ โรงเรียนนายร้อยนี้ได้ย้ายมาจากถนนราชดำเนิน กรุงเทพมหานคร ในสมัย ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี โดยอนุมัติงบประมาณให้ ก่อสร้างโรงเรียนนี้ขึ้นในวงเงิน 2,567,510,776 บาท การก่อสร้างได้เริ่มเมื่อ 1 มิถุนายน 2526 ใช้เวลาก่อสร้าง 3 ปี 2 เดือน 5 วัน และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราช ดำเนินมาทรงเปิดโรงเรียนนายร้อยแห่งใหม่ เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2529

1.2 อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

จากการสำรวจข้อมูลชื่อและเขตการปกครองของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ.2533 ได้ตัวเลขทางสถิติเกี่ยวกับอำเภอปากพลี ดังนี้

อำเภอปากพลี ประกอบด้วย 7 ตำบล

1. ตำบลเกาะหวาย (รหัส 01) มี 6 หมู่บ้าน

หมู่ 1 บ้านเกาะหวาย มี 206 ครัวเรือน 714 คน

หมู่ 2 บ้านคลองตะเคียน มี 55 ครัวเรือน 174 คน

หมู่ 3 บ้านท่าแดง	มี 177 ครัวเรือน 644 คน
หมู่ 4 บ้านฝั่งคลองใหม่	มี 208 ครัวเรือน 708 คน
หมู่ 5 บ้านดงแขวน	มี 62 ครัวเรือน 232 คน
หมู่ 6 บ้านคลองตะเคียน	มี 76 ครัวเรือน 280 คน

รวม 784 ครัวเรือน 2,752 คน

2. ตำบลเกาะโพธิ์ (รหัส 02) มี 7 หมู่บ้าน

หมู่ 1 บ้านห้วยโรง	มี 89 ครัวเรือน 422 คน
หมู่ 2 บ้านเกาะโพธิ์	มี 46 ครัวเรือน 161 คน
หมู่ 3 บ้านสะแก 	มี 111 ครัวเรือน 407 คน
หมู่ 4 บ้านดงขา	มี 102 ครัวเรือน 402 คน
หมู่ 5 บ้านคลองกระทุ่ม	มี 63 ครัวเรือน 234 คน
หมู่ 6 บ้านหัวถนน, ไต้คลอง	มี 64 ครัวเรือน 261 คน
หมู่ 7 บ้านท่าซอน	มี 7 ครัวเรือน 25 คน

รวม 482 ครัวเรือน 1,912 คน

3. ตำบลโคกกรวด (รหัส 03) มี 7 หมู่บ้าน

หมู่ 1 บ้านโคกกรวด	มี 124 ครัวเรือน 434 คน
หมู่ 2 บ้านหนองสองห้อง	มี 129 ครัวเรือน 501 คน
หมู่ 3 บ้านเนินสะทอน 	มี 62 ครัวเรือน 246 คน
หมู่ 4 บ้านเลา 	มี 62 ครัวเรือน 199 คน
หมู่ 5 บ้านเนินใหม่	มี 68 ครัวเรือน 235 คน
หมู่ 6 บ้านม่วง, เหล่าหุ้ง	มี 58 ครัวเรือน 234 คน
หมู่ 7 บ้านหนองหัวเสือ	มี 15 ครัวเรือน 50 คน

รวม 158 ครัวเรือน 1,899 คน

4. ตำบลท่าเรือ (รหัส 04) มี 8 หมู่บ้าน

หมู่ 1 บ้านเกาะกา 	มี 179 ครัวเรือน 567 คน
หมู่ 2 บ้านลำ 	มี 77 ครัวเรือน 267 คน

หมู่ 3	บ้านแหมโค้ง	มี 63 ครัวเรือน 243 คน
หมู่ 4	บ้านไผ่ล้อม <i>ดก</i>	มี 63 ครัวเรือน 271 คน
หมู่ 5	บ้านท่าคล้ายแห	มี 58 ครัวเรือน 232 คน
หมู่ 6	บ้านโคกสำโรง	มี 73 ครัวเรือน 202 คน
หมู่ 7	บ้านศาลาเจ้า	มี 79 ครัวเรือน 375 คน
หมู่ 8	บ้านคลองหา, รายท่าแห	มี 90 ครัวเรือน 375 คน

รวม 682 ครัวเรือน 2,466 คน

5. ตำบลนาหินลาด (รหัส 05) มี 6 หมู่บ้าน

หมู่ 1	บ้านเนินต้นโพธิ์	มี 67 ครัวเรือน 243 คน
หมู่ 2	บ้านโคกสว่าง, ห้วยนา, คลองยาว	มี 115 ครัวเรือน 444 คน
หมู่ 3	บ้านน้อย, บ้านชำเมย, นอก	มี 59 ครัวเรือน 233 คน
หมู่ 4	บ้านวังบอน, เนินจาง, เนินสูง	มี 132 ครัวเรือน 489 คน
หมู่ 5	บ้านหนองรี, นาหินลาด	มี 133 ครัวเรือน 489 คน
หมู่ 6	บ้านท่ามะปราง, เนินต้นไทร	มี 66 ครัวเรือน 275 คน

รวม 572 ครัวเรือน 2,170 คน

6. ตำบลปากพลี (รหัส 06) มี 7 หมู่บ้าน

หมู่ 1	บ้านเบญจภาค	มี 96 ครัวเรือน 360 คน
หมู่ 2	บ้านมูขุน <i>ย</i>	มี 91 ครัวเรือน 309 คน
หมู่ 3	บ้านจิกสูง	มี 60 ครัวเรือน 208 คน
หมู่ 4	บ้านเกาะการ้อง, ปากพลี	มี 104 ครัวเรือน 344 คน
หมู่ 5	บ้านท่ากว้าง	มี 67 ครัวเรือน 227 คน
หมู่ 6	บ้านโคกกระโดน <i>you</i>	มี 133 ครัวเรือน 448 คน
หมู่ 7	บ้านหนองบัวบอน	มี 48 ครัวเรือน 169 คน

รวม 599 ครัวเรือน 2,065 คน

7. ตำบลหนองแสง (รหัส 07) มี 9 หมู่บ้าน

หมู่ 1	บ้านคลองคล้า	มี 85 ครัวเรือน 293 คน
--------	--------------	------------------------

หมู่ 2 บ้านโคกกระชาย	มี 86 ครัวเรือน 311 คน
หมู่ 3 บ้านหนองหัวลิงใน	มี 83 ครัวเรือน 293 คน
หมู่ 4 บ้านเนินหินแร่	มี 143 ครัวเรือน 461 คน
หมู่ 5 บ้านหนองแสง	มี 56 ครัวเรือน 190 คน
หมู่ 6 บ้านสันป่าตั่ง	มี 28 ครัวเรือน 115 คน
หมู่ 7 บ้านหนองหัวลิงนอก	มี 50 ครัวเรือน 160 คน
หมู่ 8 บ้านบุงเข้	มี 68 ครัวเรือน 218 คน
หมู่ 9 บ้านเหล่าเดิน ^๒	มี 78 ครัวเรือน 272 คน

รวม 677 ครัวเรือน 2,313 คน

รวมทั้งหมด มี 7 ตำบล 50 หมู่บ้าน 1 สุขาภิบาล

คือ 4,299 ครัวเรือน ประชากร 15,527 คน

ทำเนียบวัดแห่งประเทศไทย กล่าวถึงรายชื่อวัดต่าง ๆ ในจังหวัดนครนายก โดยมีการจำแนกเป็นอำเภอและตำบลที่วัดตั้งอยู่ โดยวัดที่อยู่ในเขตอำเภอปากพลี มีรายชื่อดังต่อไปนี้

1. เขตตำบลท่าเรือ มี 4 วัด

- วัดเกาะคา
- วัดเขมโคง
- วัดท่าประติษฐ์ ^๕
- วัดลำพังลอย

2. เขตตำบลเกาะหวาย มี 7 วัด

- วัดท่าแดง
- วัดบ้านใหม่
- วัดฝั่งคลอง
- วัดเกาะหวาย
- วัดคลองตะเคียน

- วัดดงแขวน
- วัดห้วยโรง

3. เขตตำบลเกาะโพธิ์ มี 2 วัด

- วัดอินคาราม ๗
- วัดสะแกชิง

4. เขตตำบลนาหินลาด มี 3 วัด

- วัดโคกสว่าง
- วัดท่ามะปรางค์ ๕
- วัดนาหินลาด

5. เขตตำบลโคกกรวด มี 3 วัด

- วัดพรหมเพชร
- วัดหนองสองห้อง
- วัดเลากา ๓

6. เขตตำบลปากพลี มี 2 วัด

- วัดโพธิ์ปากพลี
- วัดเบญจภาส

7. เขตตำบลหนองแสง มี 9 วัด

- วัดศรีมงคล
- วัดโพธิ์ศรี
- วัดกลางโสภา
- วัดชุมข้าว
- วัดโพธิ์ทอง
- วัดหนองหัวลิงโน
- วัดเนินหินแร่
- วัดคะเคียนทอง
- วัดโคกกรวด

รวมวัดในเขตอำเภอปากพลี ทั้งหมด มีวัด 30 แห่ง

ในด้านการสาธารณสุข อำเภอปากพลี มีโรงพยาบาลประจำจังหวัด 1 แห่ง คือ โรงพยาบาลปากพลี สังกัดงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข เป็นโรงพยาบาลของชุมชนรักษาผู้ป่วยทั่วไป ตั้งอยู่ที่อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

แหล่งน้ำที่สำคัญของอำเภอปากพลี คือ คลองปากพลี ซึ่งมีต้นน้ำจากเขาสมอปูน ซึ่งเป็นเทือกเขาใหญ่ และอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นคลองธรรมชาติที่มีน้ำไหลตลอดปี ปกติน้ำจะมากในช่วงฤดูฝน คือ ระหว่างเดือนมิถุนายน - ตุลาคม ในช่วงนี้จะมีน้ำไหลผ่านประมาณร้อยละ 96 ของปริมาณน้ำทั้งปี ส่วนใหญ่ในฤดูแล้งน้ำจะน้อยมากในปีที่แล้งจัดน้ำอาจแห้ง เนื่องจากลำน้ำมีขนาดสั้น ทางต้นน้ำมีส่วนลาดเทค่อนข้างสูง สภาพการขึ้นลงของน้ำเร็ว ไหลผ่านอำเภอปากพลี ไปบรรจบกับแม่น้ำบางปะกงที่บ้านสารภี อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี นอกจากนี้ยังมีการขุดเจาะบ่อน้ำบาดาลในความรับผิดชอบของกรมทรัพยากรธรณี ปรากฏว่าในปี พ.ศ.2530 อำเภอปากพลี มีจำนวนบ่อน้ำบาดาล จำนวน 18 บ่อ ใช้อุปโภคบริโภคได้ 14 บ่อ และยังมีบ่อน้ำบาดาลที่ขุดเจาะโดยกรมโยธาธิการ จนถึงปี พ.ศ.2529 ในอำเภอปากพลี จำนวน 46 บ่อ

1.3 ตำบลปากพลี และตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี

จังหวัดนครนายก

ตำบลปากพลี

ตำบลปากพลี ได้แยกมาจากตำบลเขาใหญ่ แต่ประวัติทางด้านอื่นไม่มีหลักฐานที่แน่ชัด อย่างไรก็ตามจากรายงานการสำรวจแหล่งโบราณคดีบ้านโคกกระโดน ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านโคกกระโดน หมู่ 6 ตำบลปากพลี อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ซึ่งได้พบโบราณวัตถุประเภทเครื่องปั้นดินเผากระจายอยู่ทั่วไป และยังพบเครื่องถ้วยเปอร์เซียสีฟ้า ซึ่งเมื่อนำมาวิเคราะห์แล้วคล้ายกับที่พบในแหล่งโบราณคดีสมัยทวาราวดีในเมืองศรีมโหสถ อำเภอโคกปีบ จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งอยู่ห่างไปทางตะวันออกเฉียงใต้ ประมาณ 30 กิโลเมตร และจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่แหล่งโบราณคดีบ้านโคกกระโดน มีคลองปากพลีมาบรรจบกับแม่น้ำปราจีนบุรี และมีคลองบางหลวงและคลองลำผักชี จากเมืองศรีมโหสถ

ไหลมาบรรจบกับแม่น้ำปราจีนบุรี ทำให้แหล่งโบราณคดีทั้งสองแห่งสามารถติดต่อกันได้ ตามเส้นทางดังกล่าว ดังนั้น จึงสันนิษฐานว่า แหล่งโบราณคดีบ้านโคกกระโดนน่าจะอยู่ร่วมสมัยกับเมืองศรีมโหสถที่กำหนดอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 13-14 หรืออยู่ในช่วงสมัยทวารวดีนั่นเอง ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าบริเวณตำบลปากพลี มีกลุ่มชนเข้ามาอาศัยอยู่ตั้งแต่สมัยทวารวดีและอาศัยต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้อาศัยหลักฐานทางโบราณคดีที่บ้านโคกกระโดน และจากคำสัมภาษณ์ชาวบ้านในตำบลปากพลีที่ให้สัมภาษณ์ตรงกันว่า บรรพบุรุษของตนมีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ที่ตำบลปากพลีนี้มาตั้งแต่อดีตและเชื้อสายของบรรพบุรุษส่วนใหญ่ก็เป็นไทยแท้ จากการสัมภาษณ์ 14 ราย มีเพียง นางเข้า ยิ่งประเสริฐ เพียงรายเดียวที่ให้สัมภาษณ์ว่า บรรพบุรุษของตนมีถิ่นฐานเดิมที่ประเทศจีน และได้เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยที่แปดริ้ว ต่อมาจึงโยกย้ายเข้ามาหาที่ดินทำกินที่ตำบลปากพลีแห่งนี้

ทางด้านการคมนาคม ในอดีตจะสัญจรทางน้ำเป็นหลัก ส่วนทางบกจะเป็นทางเดินเกวียนตามทางควาย ไม่มีถนน ใช้วิธีเดินตามคันนา

สภาพของการตั้งถิ่นฐานจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ๆ แต่ตั้งบ้านเรือนห่าง ๆ กัน ลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นเรือนไม้หลังคามุงจากหรือมุงแฝกและมีขนาดเล็ก บริเวณรอบ ๆ บ้านยังคงเป็นป่าอยู่ ชาวบ้านยึดอาชีพการทำนาเป็นหลัก

ส่วนทางด้านวัฒนธรรมประเพณีของชาวบ้านซึ่งนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ นั้นยึดถือประเพณีในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันลอยกระทง และวันขึ้นปีใหม่ นอกจากนี้ยังมีการละเล่นพื้นเมืองที่น่าสนใจคือ ประเพณีการเล่นหีม ซึ่งมีลักษณะการเล่นโดยตีไม้สั้นและไม่ยาวไปเรื่อย ๆ ตามทางเดิน เพื่อเปิดโอกาสให้หญิงชายได้คุยกัน การละเล่นอีกอย่างหนึ่งที่น่าสนใจ คือ ประเพณีการไล่ชิงช้า โดยหญิงจะเป็นคนนั่ง และฝ่ายชายจะช่วยกันแกว่งไล่ชิงช้า

ทางด้านการสาธารณสุข ในระยะที่ยังไม่มีสถานอนามัย เมื่อเวลาชาวบ้านเจ็บไข้ได้ป่วยก็จะพาไปหาหมอชาวบ้านหรือหมอพระที่วัด เพื่อขอยาแผนโบราณ ยาสมุนไพรต่าง ๆ มาต้มกิน และเมื่อประมาณ พ.ศ.2472 เกิดโรคอหิวาต์ระบาด ซึ่งเมื่อเกิดโรคระบาดขึ้น ชาวบ้านก็จะรักษากันเอง ทางราชการไม่ได้ให้ความช่วยเหลือแต่อย่างใด

ตำบลหนองแสง

ในอดีตพื้นที่ในตำบลหนองแสง มีหนองน้ำใหญ่อุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์ป่า และพืชต่าง ๆ รอบ ๆ หนองน้ำมีไม้ยืนต้นซึ่งเป็นไม้เนื้ออ่อนขึ้นอยู่รอบหนองน้ำมากมาย เรียกว่า “ต้นแสง” จึงเรียกขานกันมานานว่า “หนองต้นแสง” ต่อมาคำว่า “ต้น” หายไป จึงกลายเป็นตำบลหนองแสง ซึ่งใช้เรียกกันในปัจจุบัน

เพ็ญศรี ดูก ได้เขียนบรรยายเกี่ยวกับเผ่าพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดนครนายกในรายงานผลการวิจัย : ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชาวลาวเวียง ลาวพวน ในอำเภอพนมสารคาม และอำเภอสนมชัยเขต ฉะเชิงเทรา ว่า “ในจังหวัดนครนายก มีอำเภอที่มีชาวไทยพวนทั้งหมด 2 อำเภอ คือ อำเภอเมือง ซึ่งมีตำบลอยู่ 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลหินตั้ง และตำบลศรีนาวา ส่วนอำเภอปากพลี ได้แก่ ตำบลหนองแสง”

และจากข้อมูลของคณะทำงานศึกษาประวัติศาสตร์เมืองนครนายก ได้กล่าวถึงการอพยพของพวกลาวพวนเข้ามาในประเทศไทยว่า

การอพยพของลาวพวนเข้ามาในประเทศไทยหลายครั้งด้วยกัน ตามหลักฐานที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้อธิบายว่า ปลายสมัยกรุงธนบุรี พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเมื่อดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก ได้ยกทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์ และหัวเมืองทั้งหลายกวาดต้อนชาวเวียงจันทน์ หลวงพระบาง ซึ่งอาจเคยไปถึงเมืองเชียงขวางด้วย ฉะนั้นในการกวาดต้อนผู้คนมาประเทศไทย ก็น่าจะมีพวกชาวพวนปะปนลงมาด้วย นอกจากนี้ ชาวพวนบางพวกยังอยู่ใกล้ ๆ เวียงจันทน์ ก็มีในการกวาดต้อนครั้งนี้อพยพมาตั้งอยู่ในบริเวณหัวเมืองชั้นใน คือ ลพบุรี สระบุรี นครนายก และฉะเชิงเทรา...

การปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ประมาณต้นปี พ.ศ.2371 กองทัพไทยได้ตีเมืองพวนได้ และได้อพยพชาวพวนเข้ามาอยู่ในไทยบริเวณ ลพบุรี สระบุรี และสุพรรณบุรี นับว่าเป็นการอพยพครั้งใหญ่ที่สุด และได้มีการอพยพเข้ามาอีกครั้งในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นนี้ ประกอบกับการสัมภาษณ์ชาวบ้านตำบลหนองแสง จำนวน 11 ราย มีชาวบ้าน 9 รายที่กล่าวว่า บรรพบุรุษของตนมีเชื้อสายไทยพวน ส่วนอีก 2 ราย คือ นายนิธย์ ยิ่งประเสริฐ ผู้ใหญ่บ้านตำบลหนองแสง กล่าวว่า บรรพบุรุษของตน

มีเชื้อสายไทย ส่วนอีกรายหนึ่ง คือ นายยรรยงค์ นิลผ่องอำไพ กล่าวว่า ปู่เป็นชาวจีนมาจากเมืองจีนส่วนย่าและพ่อแม่เป็นคนไทย

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในตำบลหนองแสงนั้นส่วนใหญ่ มีเชื้อสายพวน ซึ่งมีถิ่นฐานดั้งเดิมมาจากเชียงขวางและเวียงจันทน์ นอกจากนี้ยังมีชาวจีนและชาวไทย เข้ามาอยู่อาศัยปะปนแต่เป็นส่วนน้อย

ชีวิตความเป็นอยู่ของพวชาวไทยพวน มีความเป็นอยู่ง่าย ๆ ทั้งในเรื่องอาหารการกิน อาหารหลักประจำทุกครัวเรือน คือ น้ำพริกปลาร้า ผักจิ้ม โดยทั่วไปนิยมทำปลาร้าเก็บไว้กินในครัวเรือน ถ้ามีงานบุญในเดือนต่าง ๆ นิยมทำขนมจีนโดยเพื่อนบ้านมาช่วยกันทำ แสดงถึงความสามัคคี ความสัมพันธ์เกี่ยวดวงฉันทญาติพี่น้อง มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ยึดมั่นในศาสนาเคร่งครัดในขนบธรรมเนียมประเพณี

อาชีพดั้งเดิมคือ การทำนา ลักษณะการตั้งถิ่นฐานตั้งอยู่ห่าง ๆ กันแต่อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ๆ ลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นบ้านหลังเล็ก ๆ หรือกระต๊อบ มีบ้านเรือนไทยมุงกระเบื้องและเรือนปั้นหยา สำหรับคนมีฐานะดี และมีเรือนเ้าสำหรับคนจนทั่ว ๆ ไป ส่วนการคมนาคมในหมู่บ้านนั้นใช้การเดินเท้าเป็นหลัก เส้นทางเดินตามคันนา ต่อมาจึงมีถนนลูกรังตัดผ่านในสมัยของข้าหลวงสุบรรณ

ทางด้านศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิม กลุ่มชนในตำบลหนองแสงนับถือศาสนาพุทธยึดมั่นในศีลธรรม ดังจะเห็นได้จาก มีวัดทั้งหมดในตำบล จำนวนถึง 9 แห่ง ไม่ปรากฏว่ามีโบสถ์คริสต์ หรือสุเหร่าเลย แต่แม้จะยึดมั่นในศาสนาพุทธ ชาวบ้านก็ยังคงเชื่อในเรื่องผีเรือน ผีประจำหมู่บ้าน ซึ่งเรียกว่า “ศาลเจ้าปู่บ้าน” หรือ “ศาลปู่ตา” ควบคู่กับการนับถือศาสนาพุทธด้วย โดยชาวบ้านเชื่อว่า ปู่บ้านจะเป็นผู้ดูแลรักษาลูกบ้านให้อยู่เย็นเป็นสุขปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ เวลาเดินทางไกลมักจะไปขอให้ปู่บ้านช่วยคุ้มครอง นอกจากความเชื่อเรื่องผีแล้ว ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ คือ การรักษาคนป่วยด้วยคาถาอาคม ซึ่งในปัจจุบันก็ยังปฏิบัติและเชื่อถือกันอยู่ ในด้านงานประเพณีดั้งเดิมนั้น ในหนังสือศึกษาและเที่ยวในเมืองไทยได้กล่าวถึงประเพณี “สารทไทยญวน” ซึ่งเป็นการบำเพ็ญกุศลเนื่องในวันสารทของชาวตำบลเกาะหวาย ตำบลหนองแสง ตำบลท่าเรือ และตำบลนาหินลาด ซึ่งกระทำกันในวันขึ้นเดือน 9

นอกจากนี้ประเพณีของชาวพวน เช่น งานทำบุญบ้านกลาง งานบุญข้าวจี (การนำข้าวเหนียวมาใส่ไข่แล้วนำไปทอดนำไปถวายพระ) งานบุญข้าวหลาม และประเพณีในวันสำคัญต่าง ๆ โดยเฉพาะในวันสงกรานต์ นอกจากจะมีการทำบุญสงฆ์พระขอพรจากผู้เฒ่าผู้แก่ตามแบบประเพณีไทยแล้ว ยังมีการละเล่นที่น่าสนใจ ซึ่งชาวบ้านตำบลหนองแสง เล่าให้ฟังว่า ในวันสงกรานต์จะมีการละเล่นนางด้ง (ผีกระด้ง), นางสาก (สากตำข้าว), นางหิว (สวึงซอปปลา) และนางลิงลมซึ่งเป็นการทรงเจ้าเข้าผีตามความเชื่อของชาวบ้าน โดยเวลาผีออกจากร่างผู้ทรงแล้ว ผู้ทรงต้องลอดบันไดบ้านหรือเอาผ้าถุงครอบหัว เพื่อป้องกันความโชคร้าย

ในด้านสาธารณสุขในช่วงก่อนที่จะมีสถานอนามัย เมื่อชาวบ้านเจ็บไข้ได้ป่วย ส่วนใหญ่ก็จะใช้ยาสมุนไพรรักษากันเอง ร้อยเอกเจริญ เอื้อใจ ข้าราชการบำนาญในตำบลหนองแสง ปัจจุบันอายุ 55 ปี เล่าว่า มีหมอเถื่อนเป็นหมอคณจันเข้ามารักษาคณเจ็บไข้ในหมู่บ้าน หรือไม่ก็ไปซื้อยาในตัวเมือง หรือใช้ยาสมุนไพรรักษากันเอง และในอดีตก็เคยปรากฏโรคระบาดร้ายแรง เช่น โรคฝีดาษ โรคอหิวาต์ เป็นต้น

สรุปแล้วจากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลหลังของตำบลปากพลี เปรียบเทียบกับตำบลหนองแสง โดยอาศัยข้อมูลพื้นฐานในเบื้องต้น จะเห็นได้ว่า ตำบลทั้งสองแห่งมีความแตกต่างกันด้านเชื้อชาติอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งทำให้ลักษณะการดำรงชีพ วัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อของกลุ่มชนทั้งสองแหล่งนั้นแตกต่างกันออกไปในบางเรื่องบางประการ แต่โดยภาพรวมจะไม่แตกต่างกันมากนัก ดังเช่น มีพื้นฐานอาชีพทางด้านเกษตรประกอบอาชีพทำนาเหมือนกัน.

บทที่ 2

พื้นฐานความแตกต่างระหว่างตำบลหนองแสงกับ ตำบลปากพลี

ตำบลหนองแสง และตำบลปากพลี มีลักษณะแตกต่างกันอยู่หลายประการ ซึ่งมีผลต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ในเขตท้องถิ่น 2 แห่งนี้

1. รูปร่างของพื้นที่และขนาดพื้นที่

รูปร่างของพื้นที่ หมายถึง รูปร่างของขอบเขตของพื้นที่ที่ลากเป็นวงรอบ เริ่มจากจุดหนึ่งแล้วกลับมาบรรจบ ณ จุดเริ่มต้น ทำให้เกิดรูปร่างของพื้นที่เป็นแบบต่าง ๆ ในทางเรขาคณิตอาจเป็นรูปสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยมแบบต่าง ๆ ห้าเหลี่ยมแบบต่าง ๆ หรือรูปหลายเหลี่ยมแบบต่าง ๆ รูปร่างของพื้นที่ที่เป็นไปตามธรรมชาติส่วนมากจะเป็นรูปร่างใด ๆ ที่ไม่เป็นรูปเรขาคณิต

รูปร่างของพื้นที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาพื้นที่มากเพราะจะเป็นปัจจัยหนึ่งในการกำหนดการแพร่กระจายความเจริญของสิ่งต่าง ๆ ในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นระบบถนน ระบบสายส่งพลังงานไฟฟ้า สถานศึกษา วัด สถานเอนกมัย เป็นต้น สำหรับพื้นที่ที่มีรูปร่างกะทัดรัดนั้น การกระจายความเจริญจะไปได้ทั่วถึงมากกว่าพื้นที่ที่มีรูปร่างไม่กะทัดรัด

สำหรับตำบลหนองแสง รูปร่างของตำบลคล้ายหน้าตาซี ตอนใต้ถึงตอนกลางกว้างแล้วเรียวเล็กลงจนแหลมไปทางเหนือ ส่วนยาวสุด 7.75 กม. กว้างสุด 5.25 กม. มีพื้นที่ 22.875 ตารางกิโลเมตร หรือ 14,296.875 ไร่ ค่าความกะทัดรัด (เป็นสัดส่วนระหว่างพื้นที่ที่ประชิดกับพื้นที่วงกลมที่มีความยาวรัศมีเขียนวงกลมรอบพื้นที่ที่ประชิดได้พอดี) ทั้งนี้หมายถึงพื้นที่ที่วัดได้ในแผนที่เท่ากับ $\frac{91.50}{188.69} \times 100 = \text{ร้อยละ } 48.5$ ถือว่าเป็นพื้นที่ที่มีความกะทัดรัดปานกลาง

สำหรับตำบลปากพลี มีรูปร่างคล้ายคันธนู หรือหนอนมีเสี้ยวตัวอ้วน ๆ วางตัวในแนวเหนือใต้ ส่วนยาวสุด 11.7 กม. กว้างสุด 3.7 กม. มีพื้นที่ 31.75 ตารางกิโลเมตร หรือ 19,843.75 ไร่ มีค่าความกะทัดรัดเพียง $\frac{127.00}{430.05} \times 100 =$ ร้อยละ 29.5 ซึ่งถือว่าเป็นค่าความกะทัดรัดค่อนข้างต่ำ

จากข้อมูลดังกล่าวสามารถนำมาสร้างเป็นตารางเพื่อการเปรียบเทียบได้ดังนี้

ตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบรูปร่าง ขนาด และความกะทัดรัดของพื้นที่ระหว่างตำบลหนองแสงกับตำบลปากพลี

ตำบล	พื้นที่		รูปร่าง	ความกะทัดรัด (ร้อยละ)
	ตร.กม.	ไร่		
หนองแสง	22.875	14,296.875	ป้อมเหลี่ยม	48.5
ปากพลี	31.750	19,843.750	ยาว	29.5

จากตารางจะเห็นว่า ตำบลปากพลีมีพื้นที่มากกว่าตำบลหนองแสง 8.875 ตารางกิโลเมตร (5,546.875 ไร่) ซึ่งถือว่าแตกต่างกันไม่มากนัก แต่รูปร่างและความกะทัดรัดของทั้งสองตำบลแตกต่างกันมาก ในขณะที่หนองแสงมีรูปร่างป้อมเหลี่ยม แต่ปากพลีมีรูปร่างยาว ความกะทัดรัดของหนองแสงมากกว่าปากพลีถึงร้อยละ 19.0 ซึ่งน่าจะมีผลต่อปัจจัยแห่งความเจริญในพื้นที่ทั้งสอง ดังจะได้กล่าวถึงต่อไป

2. ภูมิประเทศของตำบลหนองแสงและตำบลปากพลี

ตำบลหนองแสงและตำบลปากพลีเป็นพื้นที่ชายฝั่งทะเลเก่า ทั้งสองแห่งต่างก็เป็นที่ราบ แต่ก็มีความลาดเอียงแตกต่างกัน กล่าวคือ

ตำบลหนองแสง มีภูมิประเทศเป็นที่ราบเชิงเขาของเขาวังปลา ซึ่งเป็นภูเขาในเทือกเขาสันกำแพง ระดับความสูงของตำบลหนองแสงอยู่ระหว่าง 10-40 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล มีความลาดประมาณร้อยละ 1.1

ตำบลปากพลี เป็นที่ราบที่ค่อนข้างราบเรียบ มีความต่างระดับท้องถิ่น 1-2 เมตร จุดสูงสุดนั้นสูงกว่าระดับน้ำทะเล 5.00 เมตร ความลาดน้อยกว่าร้อยละ 1 พื้นที่เอียงลงทางด้านใต้กระแสน้ำหลากธรรมชาติ จึงไหลจากเหนือลงใต้ ภูมิประเทศของตำบลปากพลีโดยภาพรวมดูเป็นที่ราบ แต่ในความเป็นจริงมีความเป็นลอนคลื่นน้อย ๆ. เนื่องจากมีทางน้ำโบราณวางตัวแนวเหนือใต้ขนานกับคลองปากพลีทางด้านตะวันตกอยู่ 2 แนว คือ มาบหลังบ้านโคกกระโดน และมาบหนองกก

3. ภูมิอากาศของตำบลหนองแสงและตำบลปากพลี

เนื่องจากตำบลทั้งสองอยู่ใกล้กัน ความแตกต่างเรื่องภูมิอากาศจะมีน้อย โดยเฉพาะเรื่องฤดูกาล และอุณหภูมิ แต่ที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด คือ ความชื้น ปริมาณฝน และความผันแปรของฝน เนื่องจากตำบลหนองแสงอยู่ชิดเชิงเขาจะได้รับฝนจากการปะทะภูเขาบ่อยครั้งกว่า ปริมาณน้ำฝนจึงมีมากกว่าตำบลปากพลี นอกจากนี้ ฤดูฝนในตำบลหนองแสงจะมาก่อนตำบลปากพลี รวมทั้งความผันแปรของฤดูฝนมีน้อยกว่าด้วย ผู้วิจัยไม่สามารถหาข้อมูลเรื่องภูมิอากาศละเอียดกว่านี้ได้ เพราะไม่มีสถานีตรวจอากาศที่ตำบลทั้งสอง แต่จากการสังเกตอย่างต่อเนื่อง พบว่าฤดูฝนในตำบลหนองแสงจะเริ่มก่อนตำบลปากพลีทุกปีและสามารถทำนาได้ก่อน ดังตัวอย่างปี 2540 ซึ่งเป็นปีที่แล้งที่สุดในรอบ 46 ปี ตามประกาศของกรมอุตุนิยมวิทยา ชาวนาตำบลหนองแสงซึ่งอยู่บนที่ดอนกว่า และไม่มีระบบชลประทานเข้าช่วยสามารถทำนาได้ก่อน โดยเริ่มปักดำตั้งแต่ก่อนเทศกาลเข้าพรรษา ในขณะที่ตำบลปากพลี น้ำเพื่อการตกกล้าก็ยังไม่พอฝนตกน้อยมากจากการตรวจสอบข้อมูลทางโทรศัพท์ ทราบว่าฝนตกหนักเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2540 (ก่อนเทศกาลเข้าพรรษาเพียง 2 วัน) ก่อนหน้านั้นมีฝนตกบ้างเล็กน้อย ปริมาณน้ำฝนไม่เพียงพอแก่การทำนา การทำนาของชาวตำบลปากพลี จึงล่าช้าและมีอัตราความเสี่ยงมากกว่าชาวตำบลหนองแสง

ปัญหาอันเนื่องจากฤดูกาลซึ่งชาวตำบลปากพลีได้รับความกระทบกระเทือนมากกว่าชาวตำบลหนองแสง ยังมีอีก 2 ประการ คือ วาตภัย ในช่วงต้นฤดูฝน (เมษายน-พฤษภาคม) ซึ่งมีพายุฤดูร้อนเกิดขึ้นทุกปี ก่อให้เกิดอันตรายแก่ทรัพย์สิน สัตว์เลี้ยง และ

ชีวิตของประชาชน อุทกภัย เป็นอีกภัยธรรมชาติหนึ่งที่ตำบลปากพลีได้รับบ่อยกว่าตำบลหนองแสง เนื่องจากมีพื้นที่ต่ำกว่า ซึ่งเกิดขึ้นเกือบทุกปี บางปีก่อให้เกิดความเสียหายต่อนาข้าวที่ปักดำแล้วจนไม่สามารถเก็บเกี่ยวข้าวได้

ด้วยขีดจำกัดของธรรมชาติที่มีมากกว่า จึงอนุมานได้ว่า คงจะมีผลทำให้ตำบลปากพลีพัฒนาได้ช้ากว่าตำบลหนองแสง

4. ดิน

ดินเป็นปัจจัยพื้นฐานในการเพาะปลูก ดินจึงเป็นทรัพยากรสำคัญที่มีบทบาทต่อเศรษฐกิจและการพัฒนาของสองตำบล เพราะประชาชนส่วนใหญ่ของสองตำบลต่างก็ประกอบอาชีพการเกษตร โดยมีการทำนาเป็นอาชีพหลัก

ดินในตำบลหนองแสง ส่วนมากเป็นดินในชุดราชนบุรี (Aeric Tropoquepts) เป็นดินตะกอนน้ำพาชั้นดินหนามาก เม็ดดินค่อนข้างเหลี่ยมเนื้อดินหยาบ การระบายน้ำเลวถึงปานกลาง มีอินทรีย์วัตถุผสมอยู่ปานกลาง และมีความเป็นกรด-ด่างปานกลาง ดินนี้จึงใช้เพื่อการเกษตรโดยเฉพาะการทำนาโดยไม่ต้องปรับสภาพดิน

ดินในตำบลปากพลี มี 3 ชนิดด้วยกัน คือ

1. **ตอนใต้ของตำบล** ตั้งแต่บ้านปากทอลงไปจนถึงเขตด้านใต้ เป็นดินชุดรังสิต (Sulfic Tropoquepts) เป็นดินตะกอนน้ำพา ตกตะกอนในท้องทะเลเก่า มีอนุภาคตะกอนขนาดดินเหนียว มีสีดำหรือสีเข้ม ในฤดูแล้งดินแตกกระแหว่งเป็นต่าง มีอินทรีย์วัตถุผสมปานกลางค่อนข้างสูง ยิ่งสูงขึ้นเมื่อลึกมากกว่า 15 ซม.

2. **บริเวณริมคลองปากพลี** ตั้งแต่บ้านเบญจพาสไปจนถึงบ้านปากทอ พื้นที่กว้างประมาณ 0.5-1.0 กม. ขนานไปกับคลองปากพลี เป็นดินชุดแกลง (Oxic Plinthaquults) เป็นดินร่วนปนทรายจนถึงดินร่วนปนดินเหนียว เพราะเป็นดินตะกอนน้ำพาทกตะกอนบริเวณชายฝั่งทะเลเก่า มีอินทรีย์สารน้อย มีความเป็นกรดเป็นด่างปานกลาง

3. **ด้านตะวันตกห่างริมคลองปากพลีออกมา** ตั้งแต่บ้านคลองเฒ่าจนถึงบ้านนอก บ้านหนองอีพัง ดินชุดแกลง ชนิดทรายแป้งปนร่วน (Oxic Plinthaquults) มีอินทรีย์สารน้อย มีความเป็นกรด-ด่างปานกลาง

เมื่อพิจารณาคุณภาพของดินในตำบลปากพลี จะเห็นว่า โดยภาพรวมมีคุณภาพต่ำกว่าตำบลหนองแสง เพราะดินมีอินทรีย์วัตถุน้อย บางส่วนมีความเป็นกรดสูง โดยเฉพาะพื้นที่ทางใต้ของตำบล การทำนาในดินกรดได้ผลผลิตข้าวต่อไร่ค่อนข้างต่ำ การเพิ่มผลผลิตข้าวนอกจากจะได้แก่ การใส่ปุ๋ย การกำจัดวัชพืช การใช้เมล็ดพันธุ์ที่เหมาะสมแล้ว ยังต้องลดความเป็นกรดด้วย การใส่ดินมาร์ลหรือปูนขาวอีกด้วย ต้นทุนในการทำนาของชาวนาตำบลปากพลีจึงสูงกว่าตำบลหนองแสง เมื่อเปรียบเทียบกับจากผลผลิตข้าวในปริมาณเท่ากัน

5. ทรัพยากรป่าไม้

เนื่องจากที่ตั้งสัมพัทธ์ของตำบลหนองแสงอยู่ชิดเทือกเขาชันกำแพง เทือกเขานั้นนอกจากจะมีผลต่อสภาพภูมิอากาศดังกล่าวแล้ว ตำบลหนองแสงยังได้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งมีอยู่อย่างสมบูรณ์มาแต่อดีตในรูปของพื้นที่ป่าเพื่อการสร้างที่อยู่อาศัย สมุนไพรและของป่า แม้ปัจจุบันพื้นที่เนินเขาและภูเขาซึ่งอยู่ติดตำบลหนองแสง จะอยู่ในอาณาเขตของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ แต่ประชาชนชาวตำบลหนองแสงก็ยังคงได้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าไม้อยู่ดี ได้แก่ การทำสวนกล้วยบนเนินเขา สวนไม้ดอง และเก็บอาหารจากป่า เป็นต้น

ในทางตรงกันข้าม ป่าธรรมชาติในตำบลปากพลีนั้นถูกทำลายสูญสิ้นนานกว่า 100 ปีมาแล้ว เนื่องจากมีการถางป่าเพื่อทำนา ชาวดำบลปากพลีจึงไม่มีทรัพยากรป่าไม้ที่จะหาประโยชน์ได้ การหาพื้นที่ถาง และไม้ทำที่อยู่อาศัย จึงต้องซื้อมาจากพื้นที่อื่นทั้งที่อยู่ใกล้เคียงและห่างไกล ด้วยเหตุนี้ค่าใช้จ่ายเพื่อดำรงชีวิตประจำวันของชาวดำบลปากพลีจึงสูงกว่าชาวหนองแสง

6. ทรัพยากรสัตว์น้ำ

ทั้งตำบลปากพลีและตำบลหนองแสง เป็นที่ราบที่เหมาะสมแก่การทำนา ในขณะที่ตำบลหนองแสงเป็นที่ราบเชิงเขา มีความลาดเอียงปานกลาง มีแหล่งน้ำธรรมชาติน้อย มีหนองน้ำขนาดเล็กเพียงสองแห่ง คือ หนองแสงกับหนองโสน หนองโสนเป็นหนองน้ำที่มี

น้ำเฉพาะฤดูฝน ส่วนตำบลปากพลี เป็นที่ราบถึงที่ราบลุ่ม มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่เป็นแหล่งขยายพันธุ์ตามธรรมชาติของปลามากกว่า ได้แก่ คลองยางหรือคลองปากพลี ซึ่งเป็นเขตแดนตะวันออกของตำบล บางช่วงของคลองมีน้ำขังตลอดปี ขณะเดียวกันทางด้านใต้ของตำบลมีหนองน้ำที่มีน้ำตลอดปีและมีน้ำเฉพาะฤดูฝนหลายแห่ง เช่น รางสาธาร หนองรี หนองข่า ทุ่งใหญ่ หนองน้ำเหล่านี้เป็นแหล่งสัตว์น้ำตามธรรมชาติที่เพิ่มอาหารโปรตีนราคาถูกให้แก่ชาวตำบลปากพลี

อย่างไรก็ตาม ในฤดูฝนซึ่งเริ่มตั้งแต่ปลายเดือนพฤษภาคมไปจนกระทั่งเดือนพฤศจิกายน ท้องนาทั้งในตำบลหนองแสงและตำบลปากพลี ต่างก็เป็นแหล่งของสัตว์น้ำธรรมชาติที่สามารถใช้เป็นอาหารได้ ทั้งกับ ปลานานาชนิด และแมงคานา เป็นต้น

ในฤดูแล้ง ตำบลปากพลี ซึ่งมีหนองน้ำมากกว่า จะมีสัตว์น้ำมากกว่า ในอดีตเมื่อประมาณ 30 ปีมาแล้ว หนองน้ำในตำบลปากพลีซึ่งอุดมสมบูรณ์ไปด้วยปลานานาชนิด เป็นแหล่งทำประมงในฤดูแล้งของประชาชนจากหลายถิ่นฐาน รวมทั้งจากตำบลหนองแสง ด้วย การหาปลาในอดีตมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้เป็นอาหารในครัวเรือนเป็นหลัก มีน้อยรายที่จับปลาเพื่อขาย ปริมาณปลาธรรมชาติจึงซุกซุ่มอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันนี้ ปลาธรรมชาติทั้งสองตำบลลดลงไปมากด้วยสาเหตุต่อไปนี้

1. จำนวนหนองน้ำลดลง เนื่องจากการตื่นขึ้นตามธรรมชาติ หรือมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหนองน้ำเพื่อกิจการอย่างอื่น เช่น การถมและการขุดเป็นแหล่งน้ำเล็กทำให้ไม่เหมาะที่ปลาท้องนาซึ่งเป็นปลาน้ำตื้นจะอาศัยได้
2. จำนวนผู้หาปลาเพื่อการค้ามีมากขึ้น ตลอดจนวิธีการจับปลาที่ทำลายปลาทั้งหมด เช่น การใช้ยาเบื่อ การระเบิด เป็นต้น
3. มลภาวะทางน้ำมีมากขึ้น ทั้งมลภาวะที่มาจากผงซักฟอก ผงซักล้าง ยาฆ่าแมลง ปุ๋ย ความเข้มข้นของมลภาวะในน้ำที่มีเพิ่มขึ้น มีผลทำให้สัตว์น้ำตาย ขยายพันธุ์ได้น้อย หรือสูญพันธุ์
4. ความผันแปรของฤดูกาล ฝนตกไม่เป็นระบบอย่างที่เป็นมา ช่วงฝนทิ้งช่วงยาวมากขึ้น ปริมาณฝนน้อยลง การแพร่พันธุ์ของสัตว์น้ำจึงมีจำนวนน้อยลง

5. การเปลี่ยนสภาพภูมิประเทศของพื้นที่ เช่น มีการตัดถนน การขุดคลองชลประทาน ทำให้ขัดขวางการไหลของน้ำที่เคยหลากท่วมทุ่งในฤดูฝน น้ำหลากถูกบังคับให้ไหลตามคลองมากกว่าจะบ่าท่วมทุ่งนา การแพร่กระจายของปลาไปตามทุ่งนาจึงน้อยลง

แม้ว่าในอดีตตำบลปากพลี จะอุดมสมบูรณ์ไปด้วยสัตว์น้ำจืดนานาชนิดมากกว่าตำบลหนองแสง แต่ชาวปากพลีไม่ได้นำความอุดมสมบูรณ์ดังกล่าวมาเพิ่มพูนศักยภาพทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะการจับสัตว์น้ำมีจุดประสงค์เพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน ถ้ามีเหลือก็ใช้วิธีถนอมอาหารเก็บไว้บริโภคนาน ๆ เช่น ปลาย่าง ปลาเค็ม ปลาร้า ปลาเจ่า ปลาจ่อม และปลาต้ม เป็นต้น

7. การตั้งถิ่นฐาน

ทั้งตำบลปากพลีและตำบลหนองแสงมีการตั้งถิ่นฐานที่จัดเป็นชุมชนชนบท (rural) แม้จะมีตลาดซึ่งมีสภาพเป็นศูนย์กลางการบริการอยู่บ้าง แต่สภาพความเป็นเมือง (urban) มีน้อยมาก ตลาดดังกล่าวประกอบด้วย ร้านค้าเพียง 10 กว่าร้าน ให้บริการสินค้าและบริการพื้นฐาน นอกจากนั้นเจ้าของกิจการส่วนหนึ่งยังคงทำเกษตรกรรมควบคู่ไปด้วย

การตั้งถิ่นฐานในตำบลปากพลีนั้น เมื่อพิจารณาจากหลักฐานทางโบราณคดีที่ค้นพบน่าจะเริ่มมาตั้งแต่ยุคหินเก่า โดยใช้ชีวิตเก็บของป่าและล่าสัตว์อยู่ตามพื้นที่ชายฝั่งทะเลเก่า สังคมของมนุษย์ยุคหินน่าจะพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนเข้าสู่ยุคทวาราวดี และมีการติดต่อกับดินแดนอื่นตั้งแต่ 2,000 กว่าปีก่อน ขณะที่ระดับน้ำทะเลค่อย ๆ ลดลง และเกิดพัฒนาการของแม่น้ำขึ้น การตั้งถิ่นฐานมีอยู่อย่างหนาแน่นบนคันดินธรรมชาติสองฝั่งแม่น้ำนั้น ชุมชนดังกล่าวมีสภาพเป็นเมืองท่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ และหนาแน่นไปด้วยอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผา ทอผ้า ถลุงเหล็ก เป็นต้น ทั้งนี้ยืนยันได้จากโบราณวัตถุยุคสมัยต่าง ๆ ตั้งแต่ยุคหินเก่า ผ่านยุคทวาราวดี ลพบุรี สุโขทัย อยุธยา จวบจนปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม การตั้งถิ่นฐานในบ้านปากพลีอาจขาดช่วงไป ในช่วงที่น้ำทะเลถอยตัวห่างบ้านปากพลีออกไปทำให้ชุมชนหมดสภาพความเป็นเมืองท่า การค้าขายกับดินแดนอื่นยุติลง คนจึงอพยพทิ้งถิ่นจากชายฝั่งหรือย้ายไปถิ่นอื่นที่เหมาะสมกว่า ขณะนั้นพื้นที่

บ้านปากพลีอาจไม่เหมาะที่จะตั้งถิ่นฐานนัก นอกจากทรัพยากรจากชายฝั่งทะเลจะสูญหายไป พื้นดินยังมีความเค็มไม่เหมาะที่จะทำเกษตรกรรม

การตั้งถิ่นฐานในตำบลปากพลี น่าจะเริ่มอีกครั้ง เมื่อชนเผ่าไทมีอำนาจขึ้นในแหลมทอง คนไทจึงเข้ามาตั้งหลักปักฐานในตำบลปากพลีแทนชนดั้งเดิมซึ่งน่าจะได้แก่ชาวมอญ หรือชนกลุ่มที่ใช้ภาษามอญ ชาวละว้า และขอม

การตั้งถิ่นฐานของชาวไทยในยุคแรก น่าจะเริ่มตามที่ดอนซึ่งเป็นที่ปลอดภัยจากน้ำท่วมโดยเฉพาะน้ำหลากในฤดูฝน พื้นที่ที่สำคัญน่าจะได้แก่ บริเวณรอบ ๆ วัดโพธิ์ปากพลี บ้านโคกกระโดนและบ้านโคกสำโรง แต่เมื่อมีคนเพิ่มมากขึ้นนอกจากจะขยายหมู่บ้านเดิมให้ใหญ่ขึ้นแล้ว ยังมีการตั้งหมู่บ้านใหม่กระจายตัวออกไปในพื้นที่อื่นที่พอจะอยู่อาศัยได้ ซึ่งส่วนมากเป็นที่ลุ่ม และน้ำท่วมขังในฤดูฝน

ลักษณะของชุมชนหรือหมู่บ้านในตำบลปากพลี เป็นการตั้งถิ่นฐาน 2 รูปแบบด้วยกัน คือ

1. แบบกระจุก (cluster) ทั้งในรูปหมู่บ้านน้อย (hamlet) และหมู่บ้าน (village)
2. หมู่บ้านแนวยาว (linear)

หมู่บ้านทั้งสองแบบวางตัวไปตามแนวคลองปากพลี ซึ่งเป็นแนวธรรมชาติที่มีมาแต่เดิม สำหรับหมู่บ้านตั้งใหม่ จะทอดตัวไปตามแนวถนนซึ่งเป็นภูมิประเทศที่มนุษย์สร้างขึ้นในภายหลัง

สำหรับความหนาแน่นของจำนวนหลังคาเรือน พิจารณาได้จากจำนวนหลังคาเรือนที่นับได้จากแผนที่ภูมิประเทศชุด L.7017 ฉบับปรับปรุงเมื่อปี 2534 ตำบลปากพลีมีจำนวนหลังคาเรือนทั้งสิ้น 197 หลัง คิดเป็นความหนาแน่นของหลังคาเรือน $\frac{197}{31.75} = 6.20$ หลังต่อตารางกิโลเมตร หรือ $\frac{197}{19843.75} = 0.0099$ หลังต่อไร่ หรือ 1 หลังต่อ 100.7 ไร่ ซึ่งถือว่ามีความหนาแน่นน้อย

สำหรับการตั้งถิ่นฐานในตำบลหนองแสงนั้น น่าจะมีวิวัฒนาการคล้ายคลึงกับตำบลปากพลี เพียงแต่การถอยร่นของระดับน้ำทะเลห่างจากตำบลหนองแสงเกิดก่อนตำบลปากพลี เนื่องจากตำบลหนองแสงมีระดับสูงกว่าตำบลปากพลี ขณะที่บริเวณตำบล

ปากพลีมีสภาพเป็นชุมชนเมืองท่า บริเวณตำบลหนองแสงน่าจะมีสภาพเป็นป่าบก เป็นพื้นที่หลังเมืองท่า (hinterland) ที่มีทรัพยากรธรรมชาติสนับสนุนเมืองท่าที่ตำบลปากพลี

การตั้งถิ่นฐานในตำบลหนองแสง เริ่มเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาอีกครั้งในสมัยธนบุรีถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เมื่อมีการอพยพของชาวลาว และลาวพวนจากประเทศลาวเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดนครนายก ด้วยเหตุผลทางราชการสงคราม

รูปแบบการตั้งชุมชนของตำบลหนองแสง มีลักษณะเป็นกระจุกหรือเป็นกลุ่ม ตั้งหมู่บ้านอยู่บนที่ดอนและโคกต่าง ๆ กระจายอยู่อย่างสม่ำเสมอในที่ราบของตำบล เมื่อนับจำนวนหลังคาเรือนจากแผนที่ภูมิประเทศ ชุด L.7017 มาตราส่วน 1:50,000 ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2534 ตำบลหนองแสงมีบ้านทั้งหมด 347 หลัง มีความหนาแน่น $\frac{347}{22.87} = 15.17$ หลังต่อตารางกิโลเมตร หรือ $\frac{347}{14296.87} = 0.0243$ หลังต่อไร่ หรือ 1 หลังต่อ 41.20 ไร่ ซึ่งมีความหนาแน่นของบ้านพักอาศัยมากกว่าตำบลปากพลีถึงร้อยละ 24.468

8. การคมนาคม

ย้อนหลังไปราว 40 ปี ตำบลหนองแสง มีความสามารถเข้าถึง (accessibility) ต่ำ เนื่องจากอยู่ห่างไกลเส้นทางคมนาคมสายหลักคือ ถนนสุวรรณศร หรือ ทางหลวงหมายเลข 33 ซึ่งเป็นทางหลวงที่เชื่อมระหว่างตำบลหินกอง อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ผ่านจังหวัดนครนายก ปราจีนบุรี สิ้นสุดที่อำเภออรัญประเทศ ขณะเดียวกันไม่มีเส้นทางเชื่อมกับตัวเมืองนครนายก หากชาวหนองแสงจะเดินทางเข้าเมืองนครนายก ต้องเดินทางไปตามถนนลูกรังลงทางใต้เป็นระยะทางราว 8 กิโลเมตร ผ่านบ้านท่าแดง ซึ่งอยู่ริมถนนสุวรรณศรแล้วเดินทางไปทางตะวันตกตามถนนสุวรรณศรอีก 6 กิโลเมตร เพื่อเดินทางไปยังเมืองนครนายก

แต่ปัจจุบัน ตำบลหนองแสงมีความสามารถในการเข้าถึงสูง เพราะมีการตัดถนนจากตำบลหนองแสงเชื่อมกับถนนสายเมืองนครนายก-ท่าด่านหรือทางหลวงหมายเลข 1239 ถึง 4 สาย คือ นับจากใต้ไปเหนือคือ สายบ้านโคกกระชาย-บ้านศรีนาวา บ้านหนองแสง-บ้านท่าสูง บ้านส้มปาดตั้งบ้านท่าเตื่อ และบ้านบึงเข้-บ้านคีรีวัน (บ้านแรกอยู่ในตำบลหนองแสง บ้านหลังอยู่ในตำบลศรีนาวา อำเภอเมือง) ทำให้การเดินทางจากตำบล

หนองแสงไปยังเมืองนครนายกทำได้สะดวก เพราะนอกจากจะย่นระยะทางจากเดิมมากกว่า 5 กิโลเมตรแล้ว พื้นผิวการจราจรยังมีสภาพดีมากเพราะเป็นถนนลาดยาง กว้าง 2 ทางวิ่ง ประเภทของยานพาหนะก็เปลี่ยนไปจากเดิมที่ใช้จักรยานเป็นส่วนมากเป็นจักรยานยนต์และรถยนต์ การเดินทางจากตำบลหนองแสงไปยังเมืองนครนายกจึงใช้เวลาอันน้อยมาก

ในทางภูมิศาสตร์ การพิจารณาระบบคมนาคมในพื้นที่นอกจากจะพิจารณาความสามารถในการเข้าถึงแล้ว ยังพิจารณาโครงข่ายเส้นทางคมนาคม และความหนาแน่นของเส้นทางอีกด้วย สำหรับโครงข่ายเส้นทางคมนาคมในตำบลหนองแสง เมื่อพิจารณาอย่างคร่าว ๆ ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีโครงข่ายการคมนาคมที่ดีมาก เพราะมีระบบเส้นทางคมนาคมตัดกันเป็นตาราง ช่วยให้การเดินทางในพื้นที่จากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งมีระยะทางไม่มาก ตำบลหนองแสงมีถนนในท้องถิ่นที่อยู่ในแนวเหนือ-ใต้ ถึง 3 เส้น จากตะวันตกไปตะวันออก ได้แก่ ถนนเชื่อมบ้านคลองคล้าผ่านบ้านเนินหินแร่ และบ้านส้มปาดังไปสุดทางที่บ้านบึงเข้ ถนนเชื่อมบ้านชุมข้าว บ้านหนองโสน และบ้านดอนยายมะไปสุดทางที่บ้านบึงเข้ และถนนเชื่อมบ้านหนองหัวลิงนอก ผ่านบ้านเหล่าเดินสิ้นสุดที่บ้านเข้าดิน สำหรับแนวตะวันตกตะวันออกมี 4 สาย จากใต้ไปเหนือ ได้แก่

เส้นที่ 1 ถนนจากบ้านกะเหรี่ยง ผ่านบ้านโคกกระชาย บ้านชุมข้าว สิ้นสุดที่บ้านหนองหัวลิงใน

เส้นที่ 2 ถนนเชื่อมบ้านโคกกรวด บ้านเนินหินแร่ บ้านหนองโสน

เส้นที่ 3 ถนนบ้านเขากะเหรี่ยง บ้านส้มปาดัง

เส้นที่ 4 ถนนเลียบเชิงเขา เชื่อมระหว่างบ้านบึงเข้กับบ้านเข้าดิน

นอกจากนั้น ยังมีทางเดินเท้าที่สามารถขับจักรยานยนต์หรือถีบจักรยานผ่านได้อีกจำนวนมาก

ด้วยระบบถนนที่วางตัวในแนวเหนือ-ใต้และตะวันตกไปตะวันออก ก่อให้เกิดจุดศูนย์รวมของถนน (Node) หรือทางแยกทั้ง 4 แยกและ 3 แยกถึง 8 จุด จุดศูนย์รวมของการคมนาคมเป็นองค์ประกอบที่ช่วยกระจายความสามารถการเข้าถึงให้แพร่ไปทั่วพื้นที่ได้ดีขึ้น เพราะช่วยให้เดินทางจากจุดหนึ่งไปจุดหนึ่งด้วยการตัดระยะทางให้สั้นลงได้ ไม่ต้องย้อนไปมาอย่างที่เคยเป็นในอดีต

สำหรับความหนาแน่นของเส้นทางคมนาคม ซึ่งเป็นอัตราส่วนระหว่างความยาวทั้งหมดของถนนต่อหน่วยพื้นที่ 1 ตารางกิโลเมตร เป็นองค์ประกอบที่แสดงให้เห็นถึงความเข้มของเส้นทางคมนาคมในพื้นที่ พื้นที่ที่มีความหนาแน่นของเส้นทางคมนาคมสูง ความคล่องตัว ความรวดเร็ว ความสะดวก ซึ่งทั้งหมดรวมเรียกว่า ความสามารถในการเข้าถึงของพื้นที่มีสูง ความหนาแน่นของเส้นทางคมนาคมทางถนนในตำบลหนองแสงมีค่าเท่ากับ $23.6/22.375 = 1.05$ กม./ตร.กม. ซึ่งนับว่าเป็นความหนาแน่นของเส้นทางที่มีค่าค่อนข้างสูง

ส่วนตำบลปากพลีนั้น ย้อนหลังไปในอดีตประมาณ 50 ปีมีเส้นทางคมนาคม หรือความสามารถในการเข้าถึงสะดวกกว่าตำบลหนองแสง กล่าวคือ มีการคมนาคมทางเรือในฤดูน้ำหลาก ตลาดปากพลีซึ่งอยู่ริมคลองปากพลี มีสภาพเป็นท่าเรือที่สามารถเดินเรือไปเชื่อมกับแม่น้ำบางปะกง หรือเส้นทางรถไฟเดินทางไปปราจีนบุรี หรือต่อรถไฟ หรือเรือโดยสารประจำทางในแม่น้ำบางปะกงเข้ากรุงเทพฯ ได้ ตลาดปากพลีจึงมีความเป็นศูนย์กลางสูง มีการบริการเฉพาะอย่างปรากฏอยู่หลายชนิด เช่น ร้านทำทองรูปพรรณ ร้านรับตัดเสื้อผ้าอยู่หลายร้าน ปัจจุบันร้านพวกนี้เลิกกิจการไปหมดแล้ว

ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เริ่มมีการสร้างถนน ปัจจุบันคือ ทางหลวงหมายเลข 33 หรือถนนสุวรรณศร ผ่านตอนเหนือของตำบลปากพลี ห่างจากตลาดปากพลีไปทางเหนือประมาณ 2 กิโลเมตร เมื่อมีการตัดถนนจากถนนสุวรรณศรเข้าสู่ตลาดปากพลี ชื่อ ถนนเสนาพิณิจ ทำให้ความสามารถในการเข้าถึงตำบลปากพลีมีมากขึ้น ชาวปากพลีสามารถเดินทางไปยังนครนายกหรือปราจีนบุรีได้รวดเร็วขึ้น มีผลทำให้การเดินทางทางเรือลดความสำคัญลงจนเลิกราไปในที่สุด

อย่างไรก็ตาม การเพิ่มเส้นทางถนนในตำบลปากพลีเป็นไปอย่างเชื่องช้า เพราะประชาชนในตำบลปากพลีบางคนไม่ยอมให้ตัดถนนผ่านที่ดินของตน ในช่วง พ.ศ.2498-2500 สมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี มีการจ้างแรงงานในท้องถิ่นขุดถนนต่อจากตลาดปากพลีผ่านท้องทุ่งไปทางตะวันตกเฉียงใต้ เชื่อมบ้านโคกสำโรงและต่อไปถึงบ้านลำบัวลอย ตำบลท่าเรือ เป็นถนนดิน ต่อมาปรับพื้นผิวถนนเป็นลูกรัง และยังคงเป็นลูกรังมาจนบัดนี้

ถนนสายหลักอีกสายหนึ่งของตำบลปากพลี คือ ถนนสายบ้านปากพลี - สถานีรถไฟปากพลีเริ่มจากจุดเชื่อมถนนปากพลี-ลำบัวลอย บริเวณตะวันตกของบ้านปากพลี เลียบคลองปากพลีไปทางใต้ถึงสถานีรถไฟปากพลี ถนนนี้สร้างโดย รพช. ตามแผนเดิมจะเชื่อมระหว่างสามแยกปากพลีกับสถานีรถไฟปากพลี โดยเลี้ยวชุมชนใหญ่บ้านปากพลีไปทางตะวันตก แต่เนื่องจากประชาชนบางคนไม่อนุญาตให้ผ่านที่ โครงการจึงต้องลดความยาวของถนนลงเหลือเท่าที่ปรากฏในปัจจุบัน ถนนสายนี้เป็นถนนมาตรฐานมี 2 ช่องจราจร พื้นผิวถนนกว้าง 8 เมตร ยาว 7.5 กม. ถนนสายนี้สร้างเมื่อ พ.ศ.2535 ภายหลังมีการสร้างถนนด้านใต้ของตำบลเพื่อจุดประสงค์ทางชลประทาน โดยทำเป็นคันดินกักเก็บน้ำมีความยาว 4 กม. ด้านเหนืออีก 6.5 กม. ปัจจุบันทั้งตำบลปากพลีมีถนนยาว รวม 24.0 กม. มีความหนาแน่น $24.0/31.750 = 0.75$ กม./ตร.กม. มีความหนาแน่นของถนนน้อยกว่าตำบลหนองแสงถึง 0.3/ กม./ตร.กม.

ขณะเดียวกันโครงข่ายของถนนในตำบลปากพลี ยังด้อยกว่าตำบลหนองแสง เนื่องจากรูปร่างของตำบลปากพลียาวจากเหนือไปใต้ ถนนปรากฏอยู่ทางด้านตะวันออกของพื้นที่มากกว่าตะวันตก ความสะดวกในการเดินทางน้อยมาก เพราะต้องเดินทางอ้อมจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง ใช้ระยะทางมากขึ้นโดยไม่จำเป็นทั้ง ๆ ที่สองจุดจะเดินทางไปมาหาสู่กันนั้นอยู่ห่างกันเพียงไม่กี่กิโลเมตร และปรากฏการณ์นี้ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่ทำให้ชาวตำบลปากพลีค่อนข้างล่าช้ากว่าชาวตำบลหนองแสง

9. กลุ่มชน

เมื่อพิจารณาจากรากฐานทางวัฒนธรรม ประวัติความเป็นมาและสำเนียงภาษาที่พูด สามารถจำแนกกลุ่มชนในอำเภอบางพลีออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ ไทย ลาว พวน จีน แต่ละกลุ่มชนต่างมีประวัติความเป็นมาที่แตกต่างกันออกไป กลุ่มคนไทยตั้งถิ่นฐานอยู่ตั้งแต่ตอนกลางและตอนใต้ของอำเภอบางพลี ส่วนมากอยู่ในที่ราบต่ำ กลุ่มคนลาวและคนพวนอยู่ตั้งแต่ตอนกลางขึ้นไปทางเหนือของอำเภอบางพลีและด้านตะวันตกบางหมู่บ้าน ส่วนกลุ่มคนจีนซึ่งมีอาชีพค้าขาย ตั้งถิ่นฐานอยู่ในทุกกลุ่มชนในอำเภอบางพลี

ตำบลปากพลี เป็นถิ่นที่อยู่ของกลุ่มคนไทย ซึ่งประมาณว่า กลุ่มคนไทยอพยพเข้าสู่ดินแดนบ้านปากพลีตั้งแต่ยุคต้นสุโขทัย เมื่อกลุ่มชนดั้งเดิม ซึ่งน่าจะได้แก่ มอญ ละว้า หรือเขมรอพยพออกจากพื้นที่บ้านปากพลีไปแล้ว อาจด้วยเหตุผลจากการเปลี่ยนแปลงของชายฝั่งทะเล หรือการรุกรานจากชนเผ่าไทย เมื่อพิจารณาในมุมมองของประวัติศาสตร์ ปัจจุบันต้องถือว่าคนไทยเป็นกลุ่มคนดั้งเดิมของบ้านปากพลี ทำมาหากินต่อเนื่องกันมา มากกว่า 500 ปีด้วยการทำนาเป็นอาชีพหลัก ที่นาและข้าวจึงนับเป็นทรัพย์สินมีค่าของประชาชน ประชาชนจึงหวงแหนที่ดิน ไม่ค่อยให้ความร่วมมือกับทางราชการในการเสียสละที่ดินเพื่อจัดสร้างระบบสาธารณูปโภค เช่น ถนน และคลองชลประทาน เป็นต้น

ตำบลหนองแสง ประชาชนทั้งหมดเป็นกลุ่มไทยพวน ซึ่งมีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจ จากหนังสือ **ตำนานไทยพวน** ของ โพรี่ แซมล่าเจียก กล่าวว่า สำหรับอำเภอปากพลีนั้น ผู้เขียนได้ไปท่องเที่ยวสอบถามสภาพบ้าน และการอพยพมาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ ครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 3 และครั้งหลังในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นการอพยพมาพร้อม ๆ กันกับชาวไทยพวน และชาวลาวเวียงของจังหวัดปราจีนบุรี ชาวไทยพวนในอำเภอปากพลี มีทั้งที่อพยพมาจากแขวงเมืองเชียงขวางและเมืองพวน กับทั้งอพยพมาคราวหลังจากเขตเมืองทางเหนือ ปัจจุบันนี้เรียกว่า **เมืองเวียงชัย** ซึ่งภูมิประเทศก็อยู่ทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองเชียงขวางไปเล็กน้อย มีเขตพื้นที่ติดต่อไปมาหาสู่กันได้ บ้านเมืองเต็มไปด้วยภูเขาและที่ราบสูง ทางทุรกันดารพอสมควร ในอำเภอปากพลีนั้น มีชาวพวนอพยพมาตั้งแต่ พ.ศ. 2310 มีชาวไทยพวนตั้งถิ่นฐานอยู่หลายหมู่บ้าน รวมทั้งที่บ้านหนองแสงด้วย (โพรี่ แซมล่าเจียก. 2537 : 16)

ชาวพวนในอำเภอปากพลี อยู่ในฐานะชนกลุ่มน้อยและโดนแรงบีบคั้นจากสภาพสังคมในอดีตที่ถูกกวาดต้อนมาด้วยเหตุผลทางสงคราม หรือการใช้แรงงานเพื่อขุดคลองชลประทานในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ชาวพวนจึงต้องปรับตัว ปรับทัศนคติ ปรับวิธีการทำงาน ทำให้มีโลกทัศน์หรือวิสัยทัศน์กว้างไกลกว่าชาวไทยในตำบลปากพลี ซึ่งเป็นเจ้าของถิ่นมาตั้งแต่ดั้งเดิม ดังจะเห็นได้จากการสนับสนุนให้บุตรหลานเรียนหนังสือระดับสูง กลุ่มชาวพวนจะนิยมก่อนคนไทย ดังนั้น ข้าราชการในท้องถิ่นส่วนมากจึงเชื้อสายชาวพวน และลาวมากกว่าเป็นคนไทย เช่นเดียวกับชนกลุ่มน้อยในประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก ที่ต้องใช้ความ

อดทน ความขยัน ความอดออม ที่จะสร้างฐานะให้ทัดเทียมหรือเหนือกว่าเจ้าของบ้าน
เพื่อยกสถานะของตนในสังคมให้สูงขึ้นนั่นเอง

ด้วยเหตุนี้ การที่ประชากรส่วนใหญ่ในตำบลหนองแสงเป็นชาวพวน ทำให้การ
พัฒนาในด้านต่าง ๆ ของตำบลนี้เป็นไปได้มากกว่าตำบลปากพลี

บทที่ 3

การพัฒนาทางด้านการเมืองและการเปลี่ยนแปลงในชนบท

ในการพิจารณาการปรับตัวสู่ความทันสมัยนั้น ขึ้นอยู่กับความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองของผู้คนในอำเภอปากพลีก่อนที่จะมีการปรับตัวว่า มีความเป็นมาอย่างไร และภายหลังการปรับตัวแล้วสภาพการณ์ยังเป็นอย่างไร ข้อสำคัญก็คือ ความคิดเห็นและทัศนคติทางการเมืองของผู้คนในอำเภอนี้มีการปรับตัวเข้าสู่ความทันสมัยมากน้อยเพียงใด

เนื่องจากทั้งตำบลปากพลี และตำบลหนองแสงไม่ค่อยปรากฏข้อมูลหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร เพราะทั้งสองชุมชนเป็นตำบลที่ไม่สู้จะมีบทบาทสำหรับทางราชการในส่วนกลางมากนัก ดังนั้นหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรของทางราชการจึงมีน้อยมาก ถึงกระนั้นก็ตามในการศึกษาได้พยายามประมวลเรื่องราวต่าง ๆ ของทั้งสองตำบลด้วยการสัมภาษณ์ชาวบ้านในชุมชน ซึ่งมีประสบการณ์ด้านการเมืองในเขตสองตำบลด้วย

3.1 เมืองนครนายกก่อนและหลังการปฏิรูปการปกครอง ในสมัยรัชกาลที่ 5

ก่อนที่จะมีการจัดรูปแบบการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาลใน พ.ศ.2436 สมัยอยุธยา เมืองนครนายกเป็นเมืองป้อมปราการด่านชั้นในสำหรับป้องกันราชธานี ตามระบบเมืองลูกหลวงมาตั้งแต่สมัยพระรามาธิบดีที่ 1 (อู่ทอง) ในสมัยอยุธยา ดังนั้น ไพร่ทั้งหลายในเมืองนครนายก จึงน่าจะมีความสำคัญต่อการปกครองราชอาณาจักรทางด้านหัวเมืองตะวันออกที่ติดต่อกับอาณาจักรเขมร

ในสมัยที่เสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่า ใน พ.ศ.2310 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ซึ่งขณะนั้นยังเป็นพระยาวชิรปราการ ก็นำไพร่พลตีฝ่าวงล้อมพม่าออกไปทางนครนายก ปราจีนบุรี ชลบุรี แล้วไปตั้งมั่นอยู่ที่เมืองระยอง ก็ได้ทรงเกลี้ยกล่อมผู้คนในหัวเมือง

นครนายกเข้ามาเป็นสมัครพรรคพวกด้วยเช่นเดียวกับผู้คนในเมืองอื่นที่เดินทัพผ่าน

ก่อนที่จะมีการปฏิรูปการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 สภาพเมืองนครนายกนั้น ชาวบ้านประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำไร่นาเป็นส่วนใหญ่ สัตว์พาหนะและใช้แรงงานก็คือ โค และกระบือ ซึ่งนิยมซื้อขายกันมาก ดังนั้นจึงปรากฏว่าคดีความในหัวเมืองเป็นเรื่องการปล้นแย่งชิงกระบือ โค เป็นหลัก ดังเช่น มีโจรปล้นกระบือจากเมืองฉะเชิงเทรา แล้วนำไปขายต่อที่เมืองนครนายกและเมืองปราจีนบุรี ในบางครั้งทางราชการก็สามารถจับโจรผู้ร้ายได้ที่นครนายก สืบสวนและสอบสวนก็ได้ความว่า เมืองนครนายกเป็นชุมโจรที่มีอยู่ประมาณ 100 คนเศษ มีการชกมวยปล้ำออกปล้นทรัพย์สินของราษฎรตามตำบลต่าง ๆ ในเมืองนครนายกเป็นเวลาถึง 2 ปี ก่อนที่จะถูกปราบปรามจากทางราชการเมื่อ พ.ศ. 2432

สภาพที่เป็นชุมโจรของเมืองนครนายกก่อนการปฏิรูปการปกครองนั่นเอง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาสุรศักดิ์มนตรี (เจิม แสงชูโต) ผู้บังคับการทหารบกเป็นข้าหลวงใหญ่แม่กองบังคับบัญชาทหารไปทำการปราบปรามโจรผู้ร้ายในหัวเมืองตะวันออกตั้งแต่วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2433 โดยแบ่งทหารเป็น 10 กอง มีข้าหลวงรองควบคุมทุกกองแยกย้ายไปทำการปราบปรามตรวจจับผู้ร้ายที่เมืองพนัสนิคม จันทบุรี ระยอง ตราด ปราจีนบุรี กบินทร์บุรี ฉะเชิงเทรา พนมสารคาม สนามไชยเขต และเมืองนครนายก ซึ่งเป็นชุมโจรด้วย

ดังนั้น ปัญหาโจรผู้ร้ายในเมืองนครนายกจึงเป็นพื้นฐานของสังคมมาตั้งแต่สมัยก่อนการปฏิรูปการปกครอง พ.ศ.2436 แล้ว

นอกจากนี้เมืองนครนายกก็อยู่ติดกับเมืองปราจีนบุรี ซึ่งอยู่ใกล้กับดินแดนของเขมร ซึ่งเกือบทั้งหมดตกเป็นของฝรั่งเศส นครนายกจึงมีความสำคัญต่อการช่วยเหลือเมืองปราจีนบุรีในการป้องกันเขตแดนของราชอาณาจักรทางด้านตะวันออก ในยุคของลัทธิจักรวรรดินิยมกำลังคืบคลานเข้ามาทุกที

ก่อนหน้าเกิดสงครามกับฝรั่งเศสที่เรียกว่า “วิกฤตการณ์สยาม ร.ศ.112” เมื่อ พ.ศ.2436 สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นดำรงราชานุภาพได้ทรงคิดวิธีการจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาลในหัวเมืองที่ขึ้นอยู่กับกระทรวงมหาดไทยโดยการรวมหัวเมืองต่าง ๆ เข้าด้วยกัน มณฑลปราจีนบุรีก็เป็นมณฑลหนึ่งที่ทรงรวบรวมหัวเมืองทางลำนํ้าบางปะกง คือ

เมืองปราจีนบุรี นครนายก พนมสารคาม และเมืองฉะเชิงเทราเข้าด้วยกัน แต่ยังมีทันจะได้ดำเนินการก็ปรากฏว่าเกิด “วิกฤตการณ์สยาม ร.ศ.112” เสียก่อนจึงได้หยุดชะงักไป

ต่อมาภายหลังเมื่อ “วิกฤตการณ์สยาม ร.ศ.112” ได้เริ่มคลี่คลายลง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งมณฑลปราจีนบุรีขึ้นในเดือนมิถุนายน พ.ศ.2436 โดยมี พลตรี พระยาฤทธิรงค์ธรมเขต (สุข ชูโต) เป็นข้าหลวงเทศาภิบาลคนแรก มณฑลปราจีนบุรีประกอบด้วย เมืองปราจีนบุรี นครนายก พนมสารคาม ฉะเชิงเทรา และมีชลบุรีมาร่วมด้วยในพ.ศ.2438 ต่อมาภายหลังทางราชการได้ยกแขวงกบินทร์บุรี เมืองปราจีนบุรีเป็นเมืองอยู่ในมณฑลปราจีนบุรี เมื่อ พ.ศ.2450

ในระหว่าง พ.ศ.2436-2440 มีการแบ่งเขตการปกครองของเมืองนครนายกออกเป็นแขวง ๆ เพื่อความสะดวกในการปกครอง แต่ก็ยังไม่มีบทบาทมากนัก ต่อมารัฐบาลต้องการจัดตั้ง “อำเภอ” ให้เป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่น เป็นจุดประสานสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับราษฎร ให้บริการทุกอย่างแก่ราษฎรตามนโยบายของรัฐบาล และอำเภอจะเป็นเครื่องมือของรัฐในการปกครองราษฎรให้ได้รับความร่มเย็นเป็นสุข และสร้างความเป็นอันหนึ่งเดียวกันในหมู่ราษฎร ดังนั้น รัฐบาลจึงได้นำ “ข้อบังคับลักษณะการปกครองท้องที่ ร.ศ. 115” มอบหมายให้ข้าหลวงเทศาภิบาลบางมณฑลไปทดลองปฏิบัติดูก่อน เพื่อหาข้อบกพร่องและนำมาแก้ไขก่อนจะประกาศใช้เป็นกฎหมายต่อไป มณฑลปราจีนบุรีก็ได้มีการทดลองจัดตั้งอำเภอขึ้น ต่อมาเมื่อรัฐบาลประกาศใช้ “พระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ ร.ศ.116” เมื่อ พ.ศ.2440 มณฑลปราจีนบุรีจึงได้มีการจัดตั้งแขวงต่าง ๆ ขึ้นเป็นอำเภอ

ด้วยเหตุนี้ เมืองนครนายกในขณะนั้นจึงประกอบด้วยอำเภอเมือง อำเภอองครักษ์ อำเภอเขาใหญ่ และอำเภอบ้านนา รวม 4 อำเภอ ขณะนั้นยังไม่ปรากฏว่ามีอำเภอปากพลีดังเช่นในปัจจุบัน

ภายหลังการปฏิรูปการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงให้มีการทดลองเลือกตั้งกำนันและผู้ใหญ่บ้านที่เคยมีมาแต่เดิม โดยทรงทดลองจัดขึ้นที่บางปะอิน หลังจากนั้นก็ได้มีการนำเอาวิธีการเลือกกำนันและผู้ใหญ่บ้าน

ไปทดลองใช้ในมณฑลอื่นด้วย มณฑลปราจีนบุรีก็มีการทดลองเลือกกำนันผู้ใหญ่บ้านเมื่อ พ.ศ.2438 แต่ก็ยังไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร เพราะยังไม่เป็นที่นิยมของราษฎร

ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติปกครองท้องที่ พ.ศ.2440 ได้มีการจัดตั้ง ตำบลและหมู่บ้าน และเลือกกำนันผู้ใหญ่บ้านโดยทั่วไปในมณฑลปราจีนบุรี โดยรวบรวม ประมาณ 10 หมู่บ้าน จัดตั้งขึ้นเป็นตำบลหนึ่ง

ส่วนการกำหนดเขตหมู่บ้านนั้น จะมีจำนวนประมาณ 10 บ้านเป็นเกณฑ์ หรือจะถือ จำนวนชายหญิงที่อาศัยอยู่ตามหมู่บ้านใกล้เคียงติดกันประมาณ 100 คนเป็นเกณฑ์

อำเภอเมือง อำเภอองครักษ์ อำเภอเขาใหญ่ และอำเภอบ้านนา ก็คงจะมีการจัดตั้งตำบลและหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ พ.ศ.2440

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 จังหวัดนครนายกมีอำเภอ 4 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอองครักษ์ อำเภอบ้านนา และอำเภอปากพลี สันนิษฐานว่า ได้มีการเปลี่ยนชื่อ อำเภอเขาใหญ่เป็นอำเภอปากพลี

อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ในปัจจุบันมีทั้งหมด 7 ตำบล ประกอบด้วย (1) ตำบลเกาะหวาย (2) ตำบลปากพลี (3) ตำบลเกาะโพธิ์ (4) ตำบลโคกกรวด (5) ตำบลนาหินลาด (6) ตำบลหนองแสง (7) ตำบลท่าเรือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำบลปากพลี กับตำบลหนองแสง เป็นตำบลที่ได้ไปศึกษาเพื่อเปรียบเทียบดูว่า ในกระบวนการของการนำประเทศไปสู่ความทันสมัยทางด้านการปกครองนั้น ทั้งสองตำบลได้มีการเคลื่อนไหวไปในลักษณะประการใด

3.2 พัฒนาการทางการเมืองในตำบลปากพลี และตำบลหนองแสง

ประสบการณ์ในการเลือกตั้ง

ตำบลปากพลี

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ปรากฏว่า ระบบการปกครองส่วนภูมิภาคที่เรียกว่า ระบบเทศาภิบาลได้รับการยกเลิกไป และระบบการปกครองในส่วนภูมิภาคได้เปลี่ยนมาเป็นระบบภาคการปกครอง เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ.2475 เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ.2475 รัฐบาลได้จัดให้มีการเลือกตั้ง

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบทางอ้อมซึ่งเรียกว่า สมาชิกสภาผู้แทนประเภทที่ 1 พร้อมกันนั้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ.2475 ก็มีการแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เรียกกันว่า สมาชิกสภาผู้แทนประเภทที่ 2 ในตำบลปากพลีก็มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 ทางอ้อม นั่นคือ ประชาชนในตำบลปากพลีมีการเลือกตั้งผู้แทนตำบลแล้วผู้แทนตำบลเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอีกต่อหนึ่ง วิธีการเลือกตั้งทางอ้อมนี้ต่อมาก็พัฒนามาสู่การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยตรง ในระยะแรก ๆ จังหวัดนครนายกมีผู้แทนราษฎร เพียง 1 คน

จากการพูดคุยซักถามชาวบ้านที่ตำบลปากพลี ส่วนใหญ่มักจะกล่าวขวัญถึงนายเดช บุญหลง พ.ต.ท.บุญเลิศ เลิศปรีชา นายชาญชัย อิศระเสนารักษ์ แต่ไม่มีใครพูดถึงท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม ทั้ง ๆ ที่เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนของจังหวัดนครนายกอย่างรักก็ตาม มีชาวบ้านบางคนได้พูดถึงพระยาสัจจาภิรมย์ซึ่งได้เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจังหวัดนครนายกมาครั้งหนึ่งในอดีต

ตำบลหนองแสง

พัฒนาการของการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในตำบลหนองแสง ตั้งแต่ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 เป็นต้นมาก็มีลักษณะเหมือนกับในตำบลปากพลี

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในตำบลหนองแสง ส่วนใหญ่กล่าวว่านับตั้งแต่จำความได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครนายก มีประมาณ 3 คน คือ พ.ต.ท.บุญเลิศ เลิศปรีชา นายเดช บุญหลง นายชาญชัย อิศระเสนารักษ์ แต่มีบางคนที่ยังคงพูดถึงท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นภริยาจอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ก่อนหน้าเกิดการรัฐประหารเมื่อวันที่ 16 กันยายน พ.ศ.2500

ในการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรในหลายพื้นที่และในหลายจังหวัด ชาวบ้านมักประสบกับปัญหาที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมักห่างเหินกับราษฎร และมีได้ให้ความช่วยเหลือแก่ราษฎรเมื่อประสบกับปัญหาความเดือดร้อน แต่ที่ตำบลหนองแสงชาวบ้านพอใจกับผู้ที่เคยเป็นและกำลังเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เช่น นายชาญชัย อิศระเสนารักษ์ ก็มักมาพบปะประชาชนอย่างสม่ำเสมอ และทุกครั้งก็มักจะเอาสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นมา

ช่วยเหลือราษฎรในตำบลหนองแสง สำหรับ พ.ต.ท.บุญเลิศ เลิศปรีชา สมัยที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดนครนายก ก็ได้มีโครงการพัฒนาที่ขยายมาถึงตำบลหนองแสงบ่อยครั้ง

ชาวบ้านในตำบลหนองแสงส่วนใหญ่ได้พบกับบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นับตั้งแต่ภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน เพราะคนที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การเลือกตั้งนับแต่นั้นจำนวนน้อยที่ได้รับรู้การประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2511 และที่น้อยที่สุด คือ ผู้ที่มีอายุทันการเลือกตั้งเมื่อ พ.ศ.2500

บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในความคิดของราษฎรตำบลปากพลี

เมื่อการพัฒนากิจการทางการเมืองของราษฎรตำบลปากพลี มาถึงยุคที่มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหลายฉบับ และผ่านรัฐบาลมาหลายสมัยนั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็มักชื่นชมกับ นายเดช บุญหลง และพ.ต.ท. บุญเลิศ เลิศปรีชา และมาในยุคหลังสุดก็เอ่ยถึง นายชาญชัย อิศระเสนารักษ์ เช่น นายเดช บุญหลง มีบทบาทในการสร้างคันคลองเพื่อการชลประทาน ทำให้มีน้ำสำหรับการเพาะปลูกทำนาทำสวน ส่วน นายชาญชัย ก็มีบทบาทในการสร้างถนนมาช่วยเหลือทุกครั้งที่มีงานศพ และให้ความช่วยเหลือราษฎรขณะที่เกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ทุกครั้ง

ผลจากการสัมภาษณ์สามารถวิเคราะห์ได้ว่า แนวคิดทางการเมืองของชาวบ้านในตำบลปากพลี เมื่อมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของตน ก็มักจะลุไปถึงบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่าจะมีผลงานในการช่วยเหลือความทุกข์ยากที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ของตนเองมากที่สุด ไม่มีชาวบ้านคนใดพูดถึงบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของตนที่เกี่ยวข้องกับประเทศชาติโดยส่วนรวมแต่ประการใด เช่น การออกพระราชบัญญัติที่สำคัญ การคัดค้านการบริหารราชการของรัฐบาลที่ส่งผลกระทบต่อความสงบสุขของราษฎร เป็นต้น

ตำบลหนองแสง

จากประสบการณ์ของชาวบ้านในตำบลที่ผ่านการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ผ่านมาพบว่า มีความพึงพอใจผู้ที่ได้รับเลือกเป็นผู้แทนราษฎรของจังหวัดนครนายก เช่น พ.ต.ท.บุญเลิศ เลิศปรีชา นายเดช บุญหลง และนายชาญชัย อิศระเสนารักษ์ เพราะบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเหล่านี้ ภายหลังได้รับการเลือกตั้งแล้วก็ทำประโยชน์ให้กับราษฎรอย่างสม่ำเสมอ เช่น นายชาญชัย มาพบปะประชาชนบ่อยครั้ง ขณะเดียวกันก็เอาของมาช่วยเหลือราษฎรด้วย พ.ต.ท.บุญเลิศ เลิศปรีชา มีโครงการพัฒนาให้กับราษฎรในตำบลหนองแสงหลายครั้ง ส่วนนายเดช บุญหลง ก็ให้ความช่วยเหลือราษฎรเป็นอย่างดี

จากการให้สัมภาษณ์ของราษฎร แสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านมักจะพูดถึงความช่วยเหลือ การส่งเสริมการพัฒนา ตลอดจนการพบปะเยี่ยมเยียนบรรดาราษฎรเป็นอย่างดี แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าของบทบาทสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีบทบาทต่อตำบลหนองแสง และอย่างน้อยในทัศนะทางการเมืองของชาวหนองแสงก็รู้สึกถูกต้องในการตัดสินใจเลือกผู้สมัครที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและชุมชนของชาวบ้านหนองแสง

บทบาทของราษฎรในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้ง

ตำบลปากพลี

การออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งไม่ว่าจะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาจังหวัดและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ของราษฎรตำบลปากพลีจากการสัมภาษณ์บรรดาชาวบ้านที่มาร่วมสนทนาคด้วย โดยทั่วไปแล้วต่างมีความเห็นค่อนข้างตรงกันว่า ราษฎรไปออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาจังหวัดและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) อย่างพร้อมเพรียงกันดี แต่ก็มีบางคนระบุออกมาอย่างมั่นใจว่า ประมาณร้อยละ 80 ไปใช้เสียง เป็นส่วนน้อยที่ให้สัมภาษณ์ว่า ชาวบ้านไม่ค่อยจะไปเลือกตั้งทุกประเภทกันเท่าใดนัก ที่ไปเลือกตั้งมีเป็นส่วนน้อย เพราะเบื่อหน่าย เลือกตั้งแล้วก็ไม่เห็นว่าจะมีอะไรดีขึ้น บางคนก็บอกว่า ราษฎรส่วนหนึ่งไปทำงานที่กรุงเทพฯ มักไม่ค่อยจะมาออกเสียงเลือกตั้ง บางคนก็ระบุว่า ที่มาออกเสียงเลือกตั้งนั้นมี

จำนวนประมาณร้อยละ 50 ของจำนวนผู้ออกเสียงและบางก็บอกว่า ราษฎรไปออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพอสมควร แต่ที่ไปมากที่สุดคือ การออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เพราะเป็นคนที่รู้จักคุ้นเคยกันดี แต่สำหรับสมาชิกสภาจังหวัด ราษฎรจะไปออกเสียงเลือกตั้งน้อยที่สุด เพราะราษฎรไม่ค่อยรู้จัก

อย่างไรก็ตาม เมื่อสอบถามถึงสาเหตุที่คนส่วนใหญ่มักไปออกเสียงเลือกตั้ง ก็ได้คำตอบว่า มีสาเหตุที่สำคัญอยู่บางประการ คือ

- (1) ชาวบ้านต้องการคนดีมาพัฒนา
- (2) ทางราชการให้การประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวางและทั่วถึง
- (3) ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ชักชวน
- (4) ชาวบ้านชวนกันไปเอง
- (5) ต้องการใช้สิทธิของตัวเอง

ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่า ราษฎรมักสงวนท่าทีที่จะเล่าถึงสาเหตุที่ต้องไปรับเงินมาจากหัวคะแนน จึงต้องไปออกเสียงเลือกตั้งตามที่หัวคะแนนนัดหมายเอาไว้

จึงพอสรุปได้ว่า ชาวบ้านปากพลีส่วนใหญ่ มักจะไปออกเสียงเลือกตั้งอย่างพร้อมเพรียงกัน แต่ก็มีส่วนหนึ่งที่ละสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งดังที่ได้กล่าวมาแล้วด้วยเหตุผลต่าง ๆ กัน

ในการที่ทางราชการได้ประกาศให้มีการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในแต่ละครั้งในการสัมมนา ชาวบ้านปากพลี ปรากฏว่า จำนวนมากพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า บรรดาผู้มาสมัครรับเลือกตั้งจะมีหัวคะแนนของตนเองออกมาหาเสียงกับชาวบ้าน และมีมากขึ้นทุกขณะโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเลือกตั้งที่ผ่านมา แต่มีบางคนบอกว่าไม่เคยทราบ เพราะไม่เคยได้รับการซื้อเสียง

ในการที่มีผู้มาสมัครรับเลือกตั้งและมีการซื้อเสียงนั้น หัวคะแนนจะมาติดต่ออย่างเงียบ ๆ ลับ ๆ มีการแจกเงินให้กับผู้ที่สัญญาว่าจะไปเลือกตั้งผู้ที่สมัครที่เป็นเจ้าของเงิน จำนวนเงินที่แจกให้ 1 คะแนนต่อ 50 บาทก็มี 1 คะแนนต่อ 100 บาทก็มี และมักจะแจกเงินก่อนหน้าวันเลือกตั้ง 1 วัน หัวคะแนนที่มาแจกเงินมักจะบอกให้ชาวบ้านทราบว่า เงิน

เหล่านี้เป็นคำตอบแทนสำหรับการออกไปลงคะแนนเลือกตั้ง แต่ต้องเป็นเลขที่ของผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งเป็นเจ้าของเงินซื้อเสียง กล่าวโดยสรุป ชาวบ้านตำบลปากพลีก็รับเงินซื้อเสียงจากหัวคะแนนของผู้สมัครกันแทบทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตามเมื่อสัมภาษณ์ว่า ที่ผ่านมามีหัวคะแนนเสียงของชาวบ้านในตำบลปากพลี เป็นของสมาชิกพรรคการเมืองใด ก็เกือบทุกคนตอบเป็นเสียงเดียวกันว่า เป็นของพรรคประชาธิปัตย์ มีบ้างที่บอกว่า เป็นของพรรคประชาธิปัตย์ และพรรคชาติไทย

ที่ผ่านมา ความนิยมของชาวบ้านต่อพรรคการเมืองต่าง ๆ ไม่รู้จะเปลี่ยนแปลงมากนัก แต่ถ้าจะเปลี่ยนแปลงในระยะหลังก็มักจะมีพรรคประชาธิปัตย์ และพรรคชาติไทย ส่วนพรรคกิจสังคมนั้นเคยมีบทบาทในช่วงที่มี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นหัวหน้าพรรค แต่เมื่อเปลี่ยนหัวหน้าพรรคจาก ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ไปแล้ว พรรคกิจสังคมก็หมดความสำคัญสำหรับชาวบ้านในตำบลปากพลีอีกต่อไป

จากการสัมภาษณ์เห็นได้ว่า การที่ราษฎรไปเลือกตั้งส่วนใหญ่เป็นเรื่องของผู้ชักชวนไปลงคะแนน มีบ้างเหมือนกันบอกว่า ไปใช้สิทธิของตนเพราะชอบใช้สิทธิ แต่เมื่อสัมภาษณ์กลับไปว่า ที่ผ่านมามีคนในหมู่บ้านไปเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาจังหวัด มีบรรดาหัวคะแนนมาหาเสียงให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือไม่ ทุกคนที่ให้สัมภาษณ์กลับตอบเป็นเสียงเดียวกันว่า มีหัวคะแนนของผู้สมัครมาหาเสียง บางคนบอกว่า เลือกตามคำขอของหัวคะแนน เพราะเป็นคนที่รู้จักกันบางคนบอกว่า เลือกตามคำแนะนำของบรรดาหัวคะแนน แต่ก็มิในบางครั้งก็เลือกเพราะผู้สมัครเป็นคนดีและอยู่ในพรรคการเมืองดี เป็นส่วนน้อยที่บอกว่า มีหัวคะแนนมาแนะนำแต่ชาวบ้านก็มักไม่เลือกตาม

กล่าวโดยสรุป ในการเลือกตั้งทั่วไป ชาวบ้านในตำบลปากพลีก็ยังคงใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกสภาจังหวัด ส่วนใหญ่ได้รับการชักจูงจากบรรดาหัวคะแนนผู้สมัครเพราะเป็นคนที่รู้จักกัน ผู้ให้สัมภาษณ์พูดเป็นเสียงเดียวกันว่ามีหัวคะแนนให้เงินเป็นค่าจ้าง มีน้อยที่บอกว่า เพราะผู้สมัครเป็นคนดี และอยู่ในพรรคการเมืองดี ดังนั้น การปรับตัวทางการเมืองเกี่ยวกับการออกเสียงใช้สิทธิในการเลือกตั้ง ยังจะต้องมีการพัฒนาต่อไป

ตำบลหนองแสง

ในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น ชาวบ้านหนองแสงส่วนใหญ่จะให้ความสนใจไปเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

อย่างไรก็ตาม เมื่อถามว่าเพราะสาเหตุใดจึงไปกันเป็นส่วนใหญ่ ชาวบ้านกลับตอบว่า ไปตามคำประกาศของทางอำเภอ แต่บางคนก็บอกว่า เพราะผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือบรรดาหัวคะแนนได้จ่ายค่าน้ำมันรถให้ผู้ไปใช้สิทธิกันทุกคน มีบางที่บอกว่า มีราษฎรประมาณสักครึ่งหนึ่งเท่านั้นที่ไปใช้สิทธิ

ปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตย คือ บทบาทของ “หัวคะแนน” ของบรรดาผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในตำบลหนองแสงก็เช่นเดียวกันกับในที่อื่น ๆ ที่มีบรรดา “หัวคะแนน” ชาวบ้านตอบเป็นเสียงเดียวกันว่า มี “หัวคะแนน” มาหาเสียงกับราษฎร บางก็เชื่อตาม “หัวคะแนน” บางไม่เชื่อก็มีสมัยก่อนหน้าการบังคับใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2511 ชาวบ้านบอกว่าไม่เคยเห็น “หัวคะแนน” มาชักชวนให้ไปออกเสียงเลือกตั้ง แต่หลังจากนั้นเป็นต้นมา ผู้สมัครมีหัวคะแนนกันทุกคน และการแจกเงินซื้อเสียงก็เกิดขึ้นในตำบลหนองแสง ไม่ว่าสมาชิกของพรรคใดก็ตาม

การแจกเงินซื้อเสียงนั้น ชาวบ้านบางคนเล่าว่า เริ่มมีการแจกเงินซื้อเสียงตั้งแต่สมัยที่มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนเป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ.2518 เมื่อครั้งที่ พ.ต.ท.บุญเลิศ เลิศปรีชา ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หลังจากนั้นก็มี การแจกเงินซื้อเสียงกันมาตลอดทุกสมัย สำหรับราคาที่มีการซื้อเสียงก็อยู่ในระหว่าง 100 บาทถึง 200 บาทต่อหัว ต่อมาขึ้นถึง 500 บาทต่อหัว และมีการซื้อเสียงทั้งหมู่บ้าน

สภาพการเลือกตั้งในตำบลหนองแสงเช่นนี้ คงมีสภาพเหมือนกับพื้นที่อื่น ๆ โดยทั่วไปทั่วทุกภาคของประเทศไทย แสดงให้เห็นว่า ความพยายามที่จะพัฒนาการเมืองเข้าสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงนั้นยังอยู่ห่างไกลจากความเป็นจริงมาก

อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านส่วนใหญ่ ก็ยังเห็นความสำคัญในการออกเสียงลงคะแนนให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีบางคนเท่านั้นที่บอกว่า ชาวบ้านไปลงคะแนนเสียงเลือกผู้แทนราษฎรเพราะได้รับค่ารถในการเดินทาง

การให้ความร่วมมือกับชุมชนและสังคมของราษฎร

การพัฒนาการเมืองไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงนั้น ประชาชนจะต้องให้ความสนใจ และให้ความร่วมมือกับชุมชนหรือสังคมเป็นอย่างดี เพราะประชาธิปไตยจะมั่นคงได้จะต้องเกิดจากสำนึกที่จะช่วยเหลือสังคมมากกว่าที่จะนึกถึงประโยชน์ส่วนตน

ตำบลปากพลี

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านว่า หากเมื่อใดชุมชนในตำบลต้องการความช่วยเหลือหรือความร่วมมือจากชาวบ้าน ส่วนใหญ่มักจะตอบว่า ก็พอมีบ้างแต่ไม่จริงจังมากนัก เพราะส่วนใหญ่ชาวบ้านก็ต้องมีงานของตัวเอง ไม่มีเวลาจะไปมีสังคมนอกบ้านมากนัก มีบางคนก็บอกว่าที่ร่วมมือกันดี เพราะชาวบ้านรู้จักกันและช่วยเหลือกัน

สาเหตุที่การให้ความช่วยเหลือหรือให้ความร่วมมือกับชุมชนในตำบลค่อนข้างมีน้อยจากการสัมภาษณ์พบว่า ชาวบ้านมักไม่ค่อยมีเรื่องเดือดร้อนถึงขั้นรวมตัวกัน ต่างคนต่างก็ประกอบอาชีพของตัวเองไปตามลำพัง ชาวบ้านทั่วไปมีลักษณะเป็นคนสันโดษ ไม่ค่อยจะมีเรื่องเดือดร้อนมากนัก ส่วนมากเป็นปัญหาส่วนตัว หรือมีบ้างก็เป็นเพียงเล็กน้อยแก้ไขกันเองได้

กิจกรรมสำคัญที่มีประโยชน์ต่อสังคมและเป็นประโยชน์ต่อตนเองอย่างใกล้ชิด ชาวบ้านก็จะให้ความร่วมมือกันดี เช่น การขุดคลอง ทำถนน หรือเทคอนกรีต เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้จะใช้วิธีการลงแขก กันั้น ผู้ใหญ่บ้าน อาจขอความร่วมมือจากชาวบ้านได้เป็นครั้งคราว

ตำบลหนองแสง

ชาวบ้านส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือกับชุมชนเป็นอย่างดี มีคำบอกเล่าว่าแต่เดิมการร่วมมือกับชุมชนต้องให้ผู้ใหญ่บ้านเกณฑ์ชาวบ้านก่อน ชาวบ้านจึงจะไปตามที่ผู้ใหญ่บ้านสั่ง แต่ในปัจจุบันนี้ชาวบ้านมีสามัญสำนึกที่จะให้ความร่วมมือกับชุมชนและสังคมเป็นอย่างดีโดยมิต้องถูกบีบบังคับเหมือนดังเช่นในอดีต เช่น การช่วยกันพัฒนาถนน และเมื่อเวลาเกิดสาธารณภัย เช่น ไฟไหม้ อุบัติเหตุ ชาวบ้านจะออกไปช่วยเหลือกันโดยไม่มีเกณฑ์แต่อย่างใด นอกจากนี้ก็มีการรวมกลุ่มเป็นชมรมต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และเพื่อการพัฒนาชุมชน เช่น ชมรมแม่บ้าน เป็นต้น

การปรับตัวทางการเมืองเข้าสู่ความทันสมัยในลักษณะเช่นนี้ ถ้าชาวบ้านในตำบลหนองแสงได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องก็ย่อมเป็นที่คาดหวังได้ว่า สำนักความเป็นประชาธิปไตยของชาวหนองแสงจะบรรลุผล

ปัญหาความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

ตำบลหนองแสง

แต่เดิมปัญหาความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติไม่เคยปรากฏ เพราะประชากรยังมีน้อย ทรัพยากรธรรมชาติยังพอเพียงกับจำนวนประชากรที่ยังไม่หนาแน่นมากนัก ยามที่เศรษฐกิจของประเทศกำลังเจริญรุ่งเรืองในสมัยที่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ.2531 - พ.ศ.2534) ปัญหาความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติได้เริ่มปรากฏขึ้นในตำบลปากพลี

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน พบว่า ความขัดแย้งกันในเรื่องผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในตำบลปากพลี คือ เรื่องที่ดินทำกินกับปัญหาเรื่องน้ำสำหรับการทำนา

ปัญหาความขัดแย้งในเรื่องที่ดินทำกิน เกิดจากการมีการรุกล้ำที่ทำกิน ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากการปักเขตที่นาไม่ชัดเจน มีการรุกล้ำเขตที่ดินเข้าไปในที่ของคนอื่น เกิดเป็นปัญหาทั้ง ๆ ที่ผ่านมาก็ไม่เคยมีความใส่ใจ แต่เมื่อราคาของที่ดินเริ่มสูงขึ้น ประกอบกับมีนายทุนบางคนมาติดต่อซื้อที่ดินเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ ทำให้ชาวบ้านเริ่มตื่นตัว และตรวจสอบที่ดินของตนให้ชัดเจน เพื่อเวลาที่จะประกาศขายจะได้ซื้อเขตที่ดินของตนเองให้กับผู้ซื้อที่ต้องการตรวจสอบได้อย่างชัดเจน จึงเกิดทราบความจริงว่า ที่ดินของตนเองถูกผู้อื่นรุกล้ำที่ดินของตน

อย่างไรก็ตาม ปัญหาเรื่องการรุกล้ำที่ทำกินเหล่านี้ ชาวบ้านก็สามารถจะประนีประนอมกันได้ บางครั้งก็มีกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ไกล่เกลี่ยให้กับบรรดาลูกบ้านที่มีปัญหาเรื่องที่ดิน ส่วนใหญ่ตกลงกันได้โดยไม่ต้องถึงกับเป็นคดีความฟ้องร้องกันในโรงศาล

สำหรับปัญหาความขัดแย้งเรื่องน้ำ ก็เป็นเรื่องของการใช้น้ำเพื่อการเกษตร ในที่สุดก็มีการขุดคูคลองเพื่อให้น้ำได้ไหลติดต่อถึงกันได้ ปัญหาภัยแล้ง

ตำบลหนองแสง

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านตำบลหนองแสง ต่างก็กล่าวเกือบจะเป็นเสียงเดียวกันว่า ปัญหาความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในตำบลหนองแสงมีน้อยมาก หรืออาจพูดได้ว่า ไม่มีเลยก็ได้ ปัญหาที่มีบ้างเล็กน้อย ก็คือ ปัญหาเรื่องรุกล้ำที่ดินทำกิน ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่า สภาพของที่ทำกินได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เมื่อมีการขยายการเพาะปลูกออกไป หรือมีสิ่งปลูกสร้างเกิดขึ้นก็อาจจะไปรุกล้ำที่ดินของผู้อื่น แต่ก็สามารถประนีประนอมและแก้ไขได้ ปัญหาการรุกล้ำที่ดินมิใช่เกิดขึ้นจากความขัดแย้งระหว่างนายทุนเจ้าของที่ดินกับชาวไร่ชาวนาที่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินของตนแต่ประการใด

บทบาทของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีต่อราษฎร

แต่เดิมสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 เจ้าหน้าที่ของรัฐยังมีลักษณะเป็นเจ้าขุนมูลนายตามระบอบศักดินาแต่ภายหลังที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว ถึงแม้ว่าในรัฐธรรมนูญจะให้การยอมรับความเสมอภาคภายใต้กฎหมายเดียวกัน แต่วัฒนธรรมในลักษณะเจ้าขุนมูลนายก็ยังคงสืบเนื่องต่อกันมา ข้าราชการของรัฐก็คือ “เจ้านาย” ในขณะที่ราษฎรก็มีสภาพเหมือนกับ “ไพร่” ในสังคมศักดินาสมัยโบราณ

อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติบทบาทและเจ้าหน้าที่ของรัฐก็เริ่มเปลี่ยนไป เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องให้ความช่วยเหลือราษฎรในการพัฒนาชุมชนของตนเองตามนโยบายของรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาที่รัฐบาลกำลังต่อสู้เพื่อแย่งชิงประชาชนกับคณะพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

ตำบลปากพลี

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านได้พบว่า ในตำบลปากพลี เจ้าหน้าที่ของรัฐได้พากันแวะเวียนมาเยี่ยมเยียนชาวบ้านและได้ให้คำปรึกษาแนะนำกับราษฎรอย่างทั่วถึง นางทรัพย์ บารพิช เล่าว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐโดยเฉพาะจากอำเภอทั้งนายอำเภอ และปลัดอำเภอปากพลีได้มาช่วยเหลือราษฎรให้มีการพัฒนาถนนหนทางในเขตตำบล เพื่อการคมนาคมจะได้สะดวกและรวดเร็วในการติดต่อกับทางอำเภอ และตำบลใกล้เคียง

นางล้มจิ้น มั่งคั่ง เล่าว่า มีพวกนักวิชาการเกษตร ได้มาแนะนำการเพาะปลูกและนักอนามัยอำเภอก็ได้มาฉีดวัคซีน และตรวจรักษาพยาบาลแก่ชาวบ้าน

คำบอกเล่าของ นายทรัพย์ บารพิช และนางส้มจิ้น มั่งคั่ง ก็ได้รับการยืนยันจาก นายธงชัย ศรีกระจาง นางกิต คัดคุ่ม และนายขาว ยอดทองด้วย

ความเห็นของชาวบ้าน ช่วยยืนยันประการหนึ่งคือ ข้าราชการได้ปรับตัวเข้ากับชาวบ้านได้เป็นอย่างดี เพราะเจ้าหน้าที่เหล่านี้มาช่วยเหลือราษฎรโดยตรง. เป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่ราษฎรมากกว่าจะมา “ปกครองบ้านเมือง” ดังเช่นในสมัยก่อน

ตำบลหนองแสง

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านตำบลหนองแสงพบว่า เจ้าหน้าที่ของจังหวัดและอำเภอได้ออกมาพบปะและช่วยเหลือราษฎรอย่างสม่ำเสมอ เช่น การที่ทางอำเภอออกมาสำรวจชาวบ้านยากจนที่ไม่มีบ้านพักอาศัย ก็จะให้งบประมาณมาสร้างที่พักอาศัยให้กับราษฎรที่ยากจน บางครั้งเจ้าหน้าที่ของทางราชการก็ออกมาสอบถามความต้องการ และให้คำแนะนำเรื่องต่าง ๆ แก่ราษฎร เช่น เกี่ยวกับอาชีพเกษตรกรรม วิธีใช้ไฟฟ้า การปลูกต้นไม้ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปบทบาทของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีต่อราษฎรส่วนใหญ่ให้ความช่วยเหลือให้คำแนะนำแก่ราษฎรเกี่ยวกับการทำมาหากิน และการดำรงชีวิตประจำวันอยู่เป็นประจำทั้งตำบลปากพลี และตำบลหนองแสง ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

3.3 อุปสรรคและปัญหาในการพัฒนาทางการเมือง

ในตำบลปากพลี และตำบลหนองแสง

การที่ชาวบ้านทั้งตำบลปากพลีและตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ต่างให้สัมภาษณ์เป็นเสียงเดียวกันว่า ในการออกเสียงเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นของราษฎรนั้น ยังมีการซื้อสิทธิขายเสียงอย่างกว้างขวางทั้ง 2 ตำบล แสดงให้เห็นถึงอุปสรรคและปัญหาในการปรับตัวทางการเมืองการปกครองเข้าสู่ความทันสมัยของราษฎรทั้ง 2 ตำบลได้เป็นอย่างดี

อุปสรรคและปัญหาที่สำคัญ มีดังต่อไปนี้คือ

1. ปัญหาเรื่องเศรษฐกิจภายในครอบครัวของชาวบ้าน

การที่หนุ่มสาวทั้ง 2 ตำบล ภายหลังที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาแล้ว ส่วนหนึ่งออกไปหางานทำในกรุงเทพมหานคร ตามที่ชาวบ้านได้ให้สัมภาษณ์ว่า ชาวบ้านหนุ่มสาวส่วนหนึ่งจะมีได้ไปออกเสียงเลือกตั้งเพราะออกมาหางานทำในกรุงเทพฯ ย่อมเป็นปรากฏการณ์ส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า ชาวบ้านไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงดูครอบครัว และตัวเองอยู่ในภูมิลำเนาเดิมทั้ง 2 ตำบลได้ จึงต้องออกไปหางานทำในกรุงเทพฯ

ทั้งตำบลปากพลีและตำบลหนองแสง มีภัยธรรมชาติที่แตกต่างกัน แต่ก็มีผลต่ออุปสรรคในการเกษตรกรรมของชาวบ้านเช่นเดียวกัน ทำให้ผลผลิตที่ได้รับไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย ดังจะเห็นได้จากพื้นที่ตำบลปากพลีเป็นพื้นที่ราบต่ำ น้ำท่วมพื้นที่ทำนาทุกปี และมีพื้นที่ติดต่อกับคลองยาง ทำให้เวลาฝนตกน้ำในคลองยางหลาก คันคลองซึ่งเป็นดินพังทำให้น้ำท่วมถนน และข้าวกล้าที่กำลังปักดำอยู่เสียหายทุกปี ระดับน้ำสูงมาก การระบายน้ำก็ลำบาก เพราะพื้นที่ทางด้านล่างต่ำไม่สามารถจะระบายน้ำได้ พืชผลที่ปลูกไว้เสียหายมากส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในครอบครัวของชาวบ้าน

สำหรับในตำบลหนองแสง เป็นหมู่บ้านที่มีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรกรรมไม่พอเพียง และมีปัญหาในฤดูแล้ง มีทั้งหมด 6 หมู่บ้าน จาก 9 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1, 2, 4, 6, 8, และ 9 ส่วนหมู่ที่มีน้ำพอเพียงมีเพียง 3 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 3, 5 และ 7 การขาดแหล่งน้ำก็เป็นปัญหาต่อการเพาะปลูกเกษตรกรรมและสำหรับการอุปโภค-บริโภคของชาวบ้านตำบลหนองแสง

การที่มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ เพราะว่า แต่เดิมผู้คนทั้ง 2 ตำบล ยังไม่ขยายตัวมากขึ้นเหมือนในยุคปัจจุบัน ดังนั้น ปัญหาทางด้านเกษตรกรรมของชาวบ้านก็ยังสามารถแก้ปัญหาได้ แต่เมื่อมีประชากรมากขึ้น ขณะเดียวกันพื้นที่สำหรับทำเกษตรกรรมเริ่มมีอุปสรรคและเป็นปัญหาสำหรับการเพาะปลูก ดังนั้นเศรษฐกิจของครอบครัวก็เริ่มได้รับผลกระทบ จนกระทั่งครอบครัวจำนวนไม่น้อยที่ให้อาสาสละหลานของตัวเองออกไปหางานทำนอกตำบล เช่น ในตัวเมืองนครนายกหรือมีฉะนั้นก็ในกรุงเทพมหานคร

การที่เศรษฐกิจมีปัญหา ย่อมส่งผลกระทบต่อการให้ความร่วมมือกับรัฐบาลหรือทางราชการไม่น้อย การที่การซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังคงได้รับการยอมรับจากชาวบ้านใน 2 ตำบล เพราะอย่างน้อยค่าตอบแทนที่ได้รับจาก

การซื้อขายเสี่ยงก็มีส่วนช่วยเหลือเศรษฐกิจของครอบครัวได้บ้างไม่มากนักน้อย ปัญหาเศรษฐกิจในครอบครัวของชาวบ้านในชุมชน ก็มีส่วนกระทบต่ออุดมการณ์ทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยเช่นเดียวกัน

ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ประชาชนในตำบลปากพลีและตำบลหนองแสงมีปัญหาสภาพการถือครองที่ดินเหมือนกัน ในตำบลปากพลีเกษตรกรมีกรรมสิทธิ์ที่ดินน้อยต้องเช่าจากนายทุน แต่ยังมีพื้นที่เป็นของตนเองอยู่บ้าง สำหรับในตำบลหนองแสงนั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงถือครองที่ดินของตนเอง แต่มีจำนวนไร่น้อย ครอบครัวน้อย จึงทำให้ต้องเช่าเพิ่มเติมบางส่วนและมีเกษตรกรยากจน ซึ่งจะต้องเช่าที่ดินทั้งหมดเพื่อทำการเกษตรคือ ทำนา

การที่ชาวนาต้องเช่าที่ดินทำกินจากนายทุน ทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์ระหว่างนายทุนและผู้มีอิทธิพลกับชาวนาผู้ยากจน เมื่อนักการเมืองสามารถประสานประโยชน์กับนายทุนและผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ซึ่งผู้มีอิทธิพลเหนือชาวบ้านที่อยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ก็ย่อมจะได้รับผลประโยชน์ทางการเมืองจากชาวบ้านเหล่านี้ได้ไม่ยากนัก

(2) ปัญหาเรื่องการคมนาคม

การคมนาคม เป็นปัญหาที่สำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงความคิดและทัศนคติในทางการเมืองอยู่ไม่น้อย เพราะการที่มีการคมนาคมที่สามารถติดต่อกับสังคมภายนอกได้อย่างสะดวกสบายย่อมประสานสัมพันธ์กับสังคมภายนอกได้อย่างกว้างขวาง การรับความคิดที่เจริญและก้าวหน้าที่เป็นอยู่จะกระทำได้ดีกว่าท้องที่ ๆ ที่การคมนาคมไม่สะดวก

ปัญหาเรื่องการคมนาคมนี้ ตำบลปากพลีจะมีปัญหามากกว่าตำบลหนองแสง เพราะที่ตำบลปากพลีมีถนนอยู่ 6 สาย เป็นถนนลูกรังต่อด้วยถนนลาดยาง มีถนนลูกรังเชื่อมต่อกับถนนเส้นหลักระหว่างหมู่บ้านต่าง ๆ ในขณะที่ตำบลหนองแสงกลับเป็นตำบลที่มีถนนมากที่สุดในอำเภอปากพลี โดยถนนทุกสายที่อยู่ภายในตำบลเป็นถนนดิน ผิวจราจรโรยลูกรัง โดยมีเส้นทางติดต่อกับที่ตั้งของตำบลจำนวน 7 เส้นทาง โดยเป็นเส้นทางติดต่อของอำเภอปากพลี 4 เส้นทาง และอำเภอเมือง 3 เส้นทาง

อย่างไรก็ตาม ทั้ง 2 ตำบล การคมนาคมก็ยังไม่อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ ส่วนใหญ่จะโรยลูกรัง เมื่อเวลาหน้าฝนก็ค่อนข้างลำบาก การสัมพันธ์กับโลกภายนอกจึงสามารถ

กระทำได้ในบางโอกาสและในบางโอกาสก็อาจเป็นปัญหา ทำให้สังคมภายนอกเข้าถึงชุมชนแห่งนี้ได้ไม่ค่อยต่อเนื่องเท่าใดนัก ความคิดทางด้านการเมืองการปกครองของชาวบ้านในบริเวณแถบนี้ส่วนใหญ่ จึงยังคงมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่ขึ้นชมกับระบอบ “เจ้าขุนมูลนาย” แบบเดิม ให้ความเคารพนบกับข้าราชการและผู้มีอำนาจอันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทางการเมืองการปกครอง

(3) ปัญหาทางการศึกษา

การศึกษาก็มีส่วนสำคัญต่อการปรับตัวเข้าสู่ความทันสมัยทางด้านการเมืองการปกครอง จากการศึกษาพบว่า ทั้งตำบลปากพลีและตำบลหนองแสง เพิ่งจะมีโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขึ้นมาเพียงโรงเรียนเดียว นอกนั้นชาวบ้านก็จบเพียงชั้นประถมศึกษาตอนปลาย แต่ก่อนนี้ถ้าเด็กนักเรียนคนใดต้องการจะเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา ก็จะต้องไปเรียนต่อที่อำเภอปากพลี หรือที่ตัวจังหวัดนครนายก นับว่าเป็นอุปสรรคต่อการศึกษาต่อของเด็กนักเรียนในหมู่บ้านทั้ง 2 ตำบล เพราะบิดามารดาของเด็กจะต้องรับภาระในการเรียนต่อในระดับมัธยมสำหรับบุตรหลานของตน ขณะที่สภาพความเป็นอยู่ก็เพียงเพื่อเลี้ยงตัวเองได้เท่านั้น จะมีบางครอบครัวเท่านั้นที่สามารถส่งเสียเงินทองให้บุตรหลานของตนได้ศึกษาต่อจนถึงระดับอุดมศึกษา แต่ภายหลังจากจบการศึกษาแล้ว ก็มักจะประกอบอาชีพของตนในกรุงเทพมหานครมากกว่าที่จะกลับไปเป็นชนชั้นผู้นำในภูมิลำเนาเดิมของตน

จากสภาพการศึกษาเท่าที่ผ่านมาในอดีตเช่นนี้ ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้และทัศนคติทางด้านการเมืองการปกครองของชาวบ้านในท้องถิ่นในสองตำบล ความต้องการมีส่วนร่วมในทางการเมืองจึงมีค่อนข้างจำกัด ทำให้ความคิดแบบอนุรักษนิยมยังคงมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองของชาวบ้านในเขตตำบลปากพลี และตำบลหนองแสง

เป็นที่น่าสังเกตว่า ในช่วงเวลาที่ผ่านมาไม่นานได้มีการจัดตั้งโรงเรียนขยายโอกาสขึ้นในอำเภอหนองแสง ทำให้นักเรียนในตำบลนี้มีโอกาสเรียนต่อถึงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในตำบลของตนเองได้มากขึ้น เพราะจะเสียค่าใช้จ่ายเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ถ้าในอนาคตสามารถทำให้นักเรียนเหล่านี้มีโอกาสจบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาอย่างทั่วถึงแล้ว จิตสำนึกทางการเมืองการปกครองของชาวบ้านในตำบลหนองแสงและตำบลปากพลีคงจะ

พัฒนามากขึ้น

(4) ปัญหาทางด้านวัฒนธรรม

ปัญหาทางด้านวัฒนธรรมก็เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเมืองการปกครองในตำบลปากพลี และตำบลหนองแสงก็เช่นเดียวกัน วัฒนธรรมที่สำคัญ ๆ ได้แก่ ระบบอุปถัมภ์ การเป็นผู้ตามที่ดี กลัวการเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ที่ยังไม่เห็นผลที่จะตามมาในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่ดีหรือเรื่องเสียหายก็ตาม

นอกจากนี้ ลักษณะนิสัยในการเอาตัวรอด ขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจไม่ว่าอำนาจนั้นจะมาจากความสุจริตหรือไม่ก็ตาม ลักษณะนิสัยเช่นนี้ยังคงเป็นเอกลักษณ์ของสังคมไทยทั่วไป

สิ่งที่ยกมาเป็นตัวอย่างเช่นนี้ ยังคงมีอยู่ในสังคมชาวบ้านในตำบลปากพลี และตำบลหนองแสง ซึ่งจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นในอนาคตได้ ถ้ามีการเปลี่ยนวัฒนธรรมบางอย่างที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเมืองการปกครองของชาวบ้านในตำบลปากพลี และตำบลหนองแสงในอนาคต

บทสรุปจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในท้องที่ตำบลปากพลีและตำบลหนองแสง พบว่า การปรับตัวเข้าสู่ความทันสมัยทางด้านการเมืองการปกครองในสองตำบลนั้น ยังเป็นไปค่อนข้างช้า และทัศนคติในทางการเมืองของชาวบ้านก็ยังมีลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองไปในทางอนุรักษ์นิยม และมักจะเชื่อฟังผู้นำในท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าอาวาสวัดต่าง ๆ ในตำบล เป็นต้น นอกจากนี้ การซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาจังหวัด หรือองค์การบริหารส่วนตำบล ก็ยังคงมีอย่างกว้างขวาง และไม่มีท่าทีจะยุติลงได้ แสดงให้เห็นถึงปัญหาทางการเมืองการปกครองของชาวบ้านในตำบลปากพลีและตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก ว่า จำเป็นจะต้องได้รับการพัฒนาต่อไป.

บทที่ 4

การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและ การเปลี่ยนแปลงในชนบท

4.1 ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับความทันสมัย

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ระบบเศรษฐกิจของประเทศด้อยพัฒนาได้รับอิทธิพลจากกระแสทุนนิยมอย่างมาก ทั้งนี้ เนื่องจากประเทศเหล่านั้นต่างเผชิญกับสถานะเศรษฐกิจตกต่ำ ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศประสบกับความอดอยากหิวโหย ในขณะที่ประเทศที่พัฒนาแล้วประชาชนมีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีสินค้าอุปโภคบริโภคอย่างเพียงพอ รวมทั้งมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต ความแตกต่างอย่างมากระหว่างกลุ่มประเทศทั้งสอง ทำให้ประเทศด้อยพัฒนาพยายามที่จะดำเนินตามแนวทางของประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยหวังว่าระบบทุนนิยมจะทำให้เศรษฐกิจของประเทศดีขึ้น และจะช่วยยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนได้ดีขึ้นกว่าเดิม ดังนั้นวิธีการผลิตแบบดั้งเดิมอันได้แก่ การผลิตแบบเกษตรกรรม จึงถูกปรับเปลี่ยนไปสู่วิธีการผลิตแบบใหม่ คือ การผลิตแบบอุตสาหกรรม เช่นเดียวกับที่ประเทศทางทวีปยุโรปและสหรัฐอเมริกาเคยเปลี่ยนแปลงและประสบผลสำเร็จมาแล้ว ซึ่งแนวทางดังกล่าวเรียกว่า “กระบวนการก้าวไปสู่ความทันสมัย” (Modernization)

ความทันสมัย (Modernity)

เมื่อกล่าวถึงความทันสมัย ตามแนวคิดของบุคคลทั่วไปมักจะเข้าใจว่า คือ ความเจริญทางด้านวัตถุ ความร่ำรวย อำนาจการจับจ่ายสินค้า เพื่ออำนวยความสะดวกและความสุขสบายจากการมีสินค้าอุปโภคบริโภคอย่างไม่จำกัด ซึ่งจากความหมายดังกล่าวนี้เป็นการมองปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจเพียงปัจจัยเดียว อย่างไรก็ตามความทันสมัยนั้น มีความหมายครอบคลุมทั้งปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนคุณลักษณะของปัจเจกบุคคล ดังนั้นในการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความทันสมัย เราอาจพัฒนาได้จาก

ความคิดวิวัฒนาการทางสังคมของนักสังคมวิทยา เช่น Comte ได้แบ่งวิวัฒนาการทางสังคมเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. ยุคเทววิทยา เป็นยุคที่มนุษย์ค้นหาความจริงจากปรากฏการณ์ธรรมชาติ
2. ยุคปรัชญา เป็นยุคที่มนุษย์รู้จักคิด โดยค้นหาความเป็นวัตถุวิสัย (objective) ในความสัมพันธ์กันของสิ่งที่เกิดขึ้น แต่ยังคงเป็นความคิดที่ขาดหลักเกณฑ์ความเป็นเหตุเป็นผล
3. ยุควิทยาศาสตร์ เป็นยุคที่มนุษย์รู้จักใช้ความคิดอย่างมีเหตุมีผลและเป็นไปตามกฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งตามแนวคิดของ Comte ยุคที่ 3 นี้ถือเป็นยุคแห่งความทันสมัย

Spencer เห็นว่าสังคมที่มีการเติบโตสูง โครงสร้างทางสังคมจะมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น และมีการจำแนกแตกต่างเชิงโครงสร้างเพิ่มขึ้น เขาได้แบ่งวิวัฒนาการทางสังคมเป็น 2 ขั้นตอน กล่าวคือ สังคมเริ่มแรกจะเป็นสังคมทหาร และต่อมาได้วิวัฒนาการมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม

สำหรับ Parsons กล่าวว่า ความทันสมัย เป็นผลทางการเปลี่ยนแปลงในเชิงวิวัฒนาการของสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกและการเปลี่ยนแปลงภายในตัวระบบซึ่งเป็นองค์ประกอบทางสังคมเอง เช่น การเพิ่มขึ้นของสมาชิก และความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะส่งผลให้ระบบต่าง ๆ ภายในสังคมจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องปรับตัวเพื่อให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างสมดุลและมีเสถียรภาพ โดยการจำแนกแตกต่างเชิงโครงสร้าง ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงในระบบที่มีการเพิ่มหน้าที่เฉพาะพิเศษในลักษณะที่มีความซับซ้อน และกระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นกระบวนการที่ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงจากสังคมประเพณีไปสู่สังคมทันสมัย (Turner J.H. op.cit : Rizer, 1992 อ้างใน สามชาย ศรีสันต์. 2538-2539)

เช่นเดียวกับ Smelser ที่กล่าวว่า ความทันสมัยเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (Smelser. 1966 อ้างใน สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2536 : 19) ลักษณะสังคมสมัยใหม่นั้น แสดงให้เห็นว่าสมาชิกของสังคมมีบทบาทที่สลับซับซ้อนมากขึ้น และในแง่

ของการผลิต แสดงให้เห็นการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่และมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นมาใช้ในกระบวนการผลิต การเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมไปสู่การผลิตในภาคอุตสาหกรรม ตลอดจนเกิดการเปลี่ยนแปลงการผลิตเพื่อยังชีพไปสู่การผลิตเพื่อขาย จนในที่สุดเกิดการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม

ส่วน Lauer กล่าวว่า ความทันสมัยเป็นผลทั้งหมดของการกลายเป็นอุตสาหกรรม (Industrialization) ซึ่งส่งเสริมให้เกิดเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ การเมืองและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (สามชาย ศรีสันต์ : 2538-2539 : 18)

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความทันสมัยในเชิงมหภาค นั่นคือ เป็นการศึกษาแนวคิดความทันสมัยในเชิงภาพรวมของสังคม ในระยะต่อมา นักสังคมวิทยาได้ให้ความสนใจแนวคิดของความทันสมัยในระดับจุลภาคมากขึ้น กล่าวคือ ได้ศึกษาความทันสมัยในระดับปัจเจกบุคคลมากขึ้นนั่นเอง

นักสังคมวิทยา Sinzer กล่าวว่า ความเชื่อทางศาสนาจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะมีส่วนช่วยส่งเสริมหรือขัดขวางความเป็นบุคคลทันสมัย ความทันสมัยของบุคคลในแนวคิดของเขา ก็คือ การรู้จักคิดแบบมีเหตุผล คิดแบบวิทยาศาสตร์ และการใช้เทคโนโลยีทันสมัย

สำหรับ Anderson และ Shils เห็นว่า ความทันสมัยของบุคคลอยู่ที่โอกาสที่จะได้รับการศึกษา เพราะการศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ดังนั้น การจัดบริการด้านการศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องดำเนินการ โดยให้มีบัณฑิตในสาขาต่าง ๆ ทั้งด้านสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์อย่างเพียงพอ

ส่วน Inkeles เห็นว่า การพัฒนาเศรษฐกิจไปสู่ความเป็นอุตสาหกรรมเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความทันสมัยให้กับประชาชน บุคคลที่ทันสมัยจะต้องพร้อมที่จะยอมรับประสบการณ์และนวัตกรรมใหม่ ๆ - รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น เป็นผู้ที่มีอิสระในตนเองและมีเหตุผล (สามชาย ศรีสันต์ : 19)

ดังนั้น เราอาจสรุปได้ว่า การสร้างความทันสมัย มีจุดเน้นอยู่ที่การสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยผ่านกระบวนการกลายเป็นอุตสาหกรรม มีการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อการผลิต การให้การศึกษา การฝึกฝนอบรมเพื่อยกระดับทักษะด้านแรงงานแก่

ประชาชน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะส่งผลให้สังคมนั้นเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรมในที่สุด

4.2 ผลกระทบของความทันสมัยต่อเศรษฐกิจในสังคมชนบท

การเปลี่ยนวิธีการผลิตแบบเกษตรกรรมไปสู่วิธีการผลิตแบบอุตสาหกรรม เพื่อจะนำประเทศไปสู่ความทันสมัยนั้น ก่อให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจในสังคมชนบทค่อนข้างมาก โดยผลกระทบนั้นมีทั้งในด้านบวกและด้านลบ ดังนี้

ผลกระทบในด้านบวก สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้สรุปผลการพัฒนาประเทศเมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ว่า ผลของการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาทำให้ชาวชนบทส่วนใหญ่มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและมีความสุขเพิ่มขึ้น มีอาหารการกินดีขึ้นและมีความสุขสบายในการดำรงชีวิตมากขึ้น จากบริการขั้นพื้นฐานของรัฐที่ได้กระจายไปยังภูมิภาคต่าง ๆ อย่างทั่วถึง เช่น ถนนหนทาง ไฟฟ้า น้ำประปา การศึกษา และการสาธารณสุข เป็นต้น สามชาย ศรีสันต์ มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า การพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยส่งผลให้ชาวชนบทมีสภาพชีวิตที่ได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มมากขึ้น อุตสาหกรรมช่วยเพิ่มรายได้ให้กับชาวชนบท และเป็นทางรอดทางเดียวที่เขาสามารถเลือกได้ นอกเหนือจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่ไม่เคยได้รับผลกำไร งานรับจ้างนอกภาคเกษตรกรรมและการเคลื่อนย้ายแรงงานไปสู่ภาคอุตสาหกรรม ทำให้ชาวชนบทมีรายได้สามารถซื้อเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต เช่น โทรทัศน์สี ตู้เย็น เครื่องเล่นเทป หม้อหุงข้าวไฟฟ้า และจักรยานยนต์ เป็นต้น (สามชาย ศรีสันต์ 2538-2539 : 21-22)

สำหรับผลกระทบด้านลบนั้น ได้มีผู้กล่าวไว้ในหลายประการด้วยกัน เช่น ผลของความทันสมัย ส่งผลให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวชนบทลดน้อยลง ขณะเดียวกันครอบครัวในชนบทไม่สามารถพึ่งตนเองได้ เกิดความล้มสลายทางเศรษฐกิจของหมู่บ้าน “ผลของการพัฒนาทำให้ชาวชนบทต้องขายทรัพย์สิน แรงงาน ขายความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีความเป็นคนชนบท เพื่อให้ได้มาซึ่งแบบแผนชีวิตที่เรียกว่า ความทันสมัยเหมือนคนเมือง” (อเนก นาคะบุตร. 2533 : 10) การพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยด้วยระบบทุนนิยมทำให้

กลุ่มบุคคลบางกลุ่มเข้ามาครอบงำผลประโยชน์และเอารัดเอาเปรียบชาวบ้าน โดยที่ชาวชนบทเหล่านี้ไม่เต็มใจที่จะเข้าร่วมและบางแห่งมีการต่อต้านมาตลอด ซึ่งจะเห็นได้จากการผลิตเพื่อใช้เองยังคงสืบทอดมายาวนานในหมู่บ้านทางภาคเหนือ ภาคอีสาน และภาคใต้ ปัจจุบันยังคงมีการเพาะปลูกข้าวและทอผ้าพื้นเมือง การลงแรงกันโดยไม่ได้จ้างแรงงาน “ข้อเท็จจริงดังกล่าวตรงข้ามกับที่มีผู้เชื่อว่า ชาวบ้านเต็มใจที่จะเข้าร่วมในระบบทุนนิยม” (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. 2535)

สามชาย ศรีสันต์ มองผลกระทบด้านลบของความทันสมัยต่อสังคมชนบทว่า ผลของการพัฒนาประเทศไม่ได้เปิดโอกาสให้คนชนบทเลื่อนฐานะทางสังคมขึ้นมาได้ พวกเขาเพียงเคลื่อนย้ายจากการเป็นชาวนาไปสู่การเป็นกรรมกรในเมือง ตัวเลขภาวะแห่งความยากจนที่เพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นถึงการกระจายรายได้อย่างไม่ทั่วถึง ความยากลำบากของพวกเขายังคงมีอยู่ แต่ปรับเปลี่ยนจากความยากลำบากในการทำการเกษตรไปสู่ความยากลำบากในการเป็นกรรมกร แรงงานรับจ้าง (สามชาย ศรีสันต์. 2538-39 : 22-23)

เช่นเดียวกับ วรวิทย์ เจริญเลิศ กล่าวไว้ในพัฒนาการเศรษฐกิจเปรียบเทียบว่า ผลของการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อนำประเทศไปสู่ความทันสมัย ก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างเมืองกับชนบทและการกระจายรายได้ ผลของการพัฒนาที่ผ่านมาทำให้ความมั่งคั่งตกไปอยู่ในมือของคนจำนวนน้อยในสังคม จากการศึกษาเกี่ยวกับการกระจายรายได้ในช่วง 10 ปี (พ.ศ.2519-2529) พบว่า กลุ่มคนที่มีรายได้สูงสุดจำนวนร้อยละ 20 มีสัดส่วนรายได้มากขึ้น กล่าวคือ ร้อยละ 49.26 ของรายได้ทั้งหมดในปี พ.ศ.2519 เป็นร้อยละ 55.63 ในปี พ.ศ.2529 (วรวิทย์ เจริญเลิศ. 2535 : 280) ในขณะที่กลุ่มคนที่มีรายได้ต่ำสุดจำนวนร้อยละ 20 มีส่วนแบ่งรายได้น้อยลง กล่าวคือในปี พ.ศ.2519 คิดเป็นร้อยละ 6.05 ของรายได้ทั้งหมด ในขณะที่ปี พ.ศ.2529 คิดเป็นร้อยละ 4.05 เท่านั้น (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. 2538 : 56) แสดงให้เห็นว่าในช่วงระยะเวลาดังกล่าว การกระจายรายได้ของคนไทยแตกต่างกันมากขึ้น

เมธี ครองแก้ว กล่าวไว้ในบทความทางวิชาการ เรื่อง ทิศทางการพัฒนาชนบทไทย : อดีต ปัจจุบันและอนาคตว่า ผลของการพัฒนาที่ผ่านมาทำให้การกระจายรายได้ของคนไทย มีความเหลื่อมล้ำกันมากขึ้น ทั้งในภาคเมืองและชนบท จากการพิจารณาสภาพการกระจายรายได้ในชนบทไทย โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์จีนิ พบว่า ค่าดังกล่าวมี

แนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ กล่าวคือ ในปี พ.ศ.2505/06 ค่าสัมประสิทธิ์จีเนีย เท่ากับ 0.361 ในปี พ.ศ.2511/12 เท่ากับ 0.381 ปี พ.ศ.2518/19 เท่ากับ 0.395 และปี พ.ศ.2524 เท่ากับ 0.437 ซึ่งหมายความว่าความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตลอดช่วงเวลา 20 ปีแห่งการพัฒนาประเทศ ดูเหมือนว่าชนบทไทยยิ่งพัฒนาความเหลื่อมล้ำการกระจายรายได้ของคนในชนบทกลับยิ่งมากขึ้น (เมธี ครองแก้ว. 2529)

ในส่วนของทรัพยากรของประเทศ ผลของการพัฒนาทำให้เกิดการทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอย่างกว้างขวาง เช่น ป่าไม้ ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญได้ถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว การรุกของทุนเข้าไปในเขตพื้นที่ชนบททำให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากรการผลิต และก่อให้เกิดความขัดแย้งในหลาย ๆ พื้นที่ เช่น ความขัดแย้งในการสร้างเขื่อนแก่งกรุง การรุกตัวของน้ำเค็มผ่านการทำนาเกลือ ปัญหาความเสื่อมโทรมของป่าชายเลนจากการทำนาโกง ปัญหาการสูญเสียที่ดินทำกิน การกว้านซื้อที่ดินเพื่อทำสนามกอล์ฟ ทำรีสอร์ท ได้ขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง หากไม่มีการเร่งแก้ไขปัญหาอาจกลายเป็นแรงปะทุทางการเมืองได้ (วรวิทย์ เจริญเลิศ. 2535 : 280, 282)

การศึกษาของ สุวิทย์ ธีรศาทวัต และคณะ พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในชุมชนลุ่มแม่น้ำสงคราม (ชุมชนนี้ครอบคลุมพื้นที่บริเวณ 3 จังหวัด คือ จังหวัดหนองคาย จังหวัดสกลนคร และจังหวัดนครพนม) ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อชุมชนหลายประการ ดังนี้

1. การปลูกพืชเศรษฐกิจทำให้ป่าไม้ซึ่งเคยอุดมสมบูรณ์ถูกทำลายลง ซึ่งเท่ากับการทำลายแหล่งผลิตปัจจัยสี่ของมนุษย์
2. ทำให้หมู่บ้านหมดความเป็นอิสระทางเศรษฐกิจพึ่งตนเองไม่ได้ ต้องพึ่งพาสินค้าประเภทปัจจัยสี่ และสินค้าอื่น ๆ จากตัวเมือง
3. ชาวบ้านมีค่าใช้จ่ายสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะต้องซื้อสินค้าจำเป็น และสินค้าซึ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้น รวมทั้งเทคโนโลยีการเกษตร ในขณะที่รายได้จากการขายสินค้าเกษตรมีความไม่แน่นอนและมักจะถูกกดราคา ผลที่ตามมาก็คือ ปัญหาหนี้สินที่พอกพูน อันเนื่องมาจากรายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่าย

4. เมื่อภาระหนี้สินมากขึ้น ทางออกของชาวบ้านส่วนหนึ่งก็คือ การเข้าไปหางานทำในเมือง เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานจากชนบทไปสู่เมืองมากขึ้น (สุวิทย์ วีระศาสตร์ และคณะ. 2530)

4.3 ผลกระทบของกระบวนการพัฒนาให้ทันสมัยที่มีต่อเศรษฐกิจของชุมชนบ้านปากพลี

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์คนในชุมชน และการสังเกตในพื้นที่ตำบลหนองแสง และตำบลปากพลี ซึ่งในเบื้องต้นได้พิจารณาขนาดของพื้นที่ดินของแต่ละตำบลและการใช้ประโยชน์จากที่ดิน พบว่า ตำบลปากพลีมีเนื้อที่ทั้งหมด 27,167 ไร่ ขณะที่ตำบลหนองแสงมีเนื้อที่ทั้งหมด 27,330 ไร่ จัดได้ว่าทั้งสองตำบลมีเนื้อที่ใกล้เคียงกัน การใช้ประโยชน์จากที่ดินของทั้งสองชุมชนเพื่อการผลิตเหมือนกับชุมชนอื่น ๆ ในเขตภาคกลาง คือ จะเป็นพื้นที่การเกษตร และส่วนใหญ่เป็นการทำนาดังจะเห็นได้จากตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ลักษณะการถือครองที่ดินและการใช้ที่ดินรายหมู่บ้าน
ตำบลปากพลี

หน่วย : ไร่

หมู่บ้าน	พื้นที่ทั้งหมด	พื้นที่การเกษตร	ทำนา	ไม้ผล	อื่น ๆ
หมู่ 1 บ้านเบญจมาศ	2,454	2,246	2,226	20	208
หมู่ 2 บ้านบุขนุน	561	339	327	12	122
หมู่ 3 บ้านจิกสูง	3,414	3,311	3,296	15	103
หมู่ 4 บ้านเกาะแฝก	3,596	2,846	2,796	50	750
หมู่ 5 บ้านท่ากว้าง	5,029	4,089	4,029	60	940
หมู่ 6 บ้านโคกกระโดน	7,246	6,336	6,246	90	910
หมู่ 7 บ้านหนองบัวบอน	4,867	3,872	3,867	5	995

ที่มา : สำนักงานเกษตรตำบลปากพลี

ตำบลหนองแสง

หน่วย : ไร่

หมู่บ้าน	พื้นที่ทั้งหมด	พื้นที่การเกษตร	ทำนา	ทำไร่	พืชผัก	อื่น ๆ
หมู่ 1 บ้านหนองคลา	1,380	1,230	1,067	-	10	3
หมู่ 2 บ้านโคกกระชาย	1,540	1,320	1,130	-	15	5
หมู่ 3 บ้านหนองหัวลิงใน	1,410	1,200	1,046	30	20	10
หมู่ 4 บ้านเนินหินแร่	2,644	2,379	2,069	30	20	10
หมู่ 5 บ้านหนองแสง	984	844	737	5	10	5
หมู่ 6 บ้านสันป่าดง	1,905	1,765	1,735	2	5	3
หมู่ 7 บ้านหนองหัวลิงนอก	928	778	805	20	15	10
หมู่ 8 บ้านบุงเข	1,260	1,000	805	20	15	10
หมู่ 9 บ้านเหล่าเดิน	2,295	2,075	1,961	5	4	5

ที่มา : สำนักงานเกษตรตำบลหนองแสง

ในทำนองเดียวกันกับการใช้ประโยชน์จากที่ดินส่วนใหญ่จะเป็นการทำนาแล้ว ยังสอดคล้องกับอาชีพส่วนใหญ่ของประชากรในกลุ่มตัวอย่าง ดังที่ได้เห็นจากตารางที่ 4.2-4.5 จะเห็นได้ว่า อาชีพในอดีตของคนในชุมชนทั้งสองตำบลประกอบอาชีพทำนาเป็นส่วนใหญ่ แม้กระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนมากขึ้น อาทิ ความเจริญด้านวัตถุ การขยายตัวของสาธารณูปโภค แต่การประกอบอาชีพส่วนใหญ่ของคนในชุมชนบ้านปากพลียังคงเป็นการทำนาอยู่ทั้งตำบลหนองแสง และตำบลปากพลี สำหรับสาเหตุที่คนในชุมชนยังคงประกอบอาชีพทำนาอยู่ก็เนื่องจากเหตุผลว่า “ไม่รู้ว่าจะไปทำอะไร คงทำนาไปเรื่อย ๆ ไม่เคยคิดจะเปลี่ยนอาชีพ”

จากเหตุผลของคนในชุมชนนั้น มีความสัมพันธ์กับงานการวิจัยที่ได้มีการศึกษาถึงการตัดสินใจของชาวนาเกี่ยวกับสาเหตุที่ยังคงยึดอาชีพการทำนาเป็นหลัก ก็เนื่องจากเหตุผลความอยู่รอดของตนและครอบครัว โดยไม่ต้องการเสี่ยงต่อความอดอยาก การมีไม่พอกิน

จะเห็นได้ว่า อาชีพของคนในชุมชนยังคงยึดการประกอบอาชีพการทำนาอยู่ด้วยที่เหตุผลดังกล่าวข้างต้น ดังนั้นในบทนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงที่

เกิดขึ้นทางด้านวิธีการผลิตข้าวว่า มีการใช้เทคโนโลยีมากน้อยเพียงใด เนื่องจากการทำนาต้องใช้ปัจจัยการผลิตที่สำคัญคือ แรงงาน และที่ดิน การที่ความทันสมัยเกิดขึ้นในชุมชนจะก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงาน เพราะจะมีการอพยพแรงงานจากภาคเกษตรกรรมไปยังภาคเศรษฐกิจอื่น เช่น ภาคอุตสาหกรรม ภาคบริการ รวมทั้งการขยายการศึกษาภาคบังคับ ปัญหาที่ตามมาคือ ชุมชนจะมีการปรับตัวอย่างไร มีการปล่อยที่นาว่าง ขายที่ดิน เปลี่ยนอาชีพใหม่ หรือหาแรงงานจากที่อื่น

ดังนั้น ในการวิเคราะห์ผลกระทบของการพัฒนาชุมชนบ้านปากพลี ทางด้านเศรษฐกิจจึงมุ่งศึกษา ผลกระทบของการพัฒนาความทันสมัยที่มีต่อการประกอบอาชีพทำนา ซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชน โดยผลกระทบที่เกิดขึ้นส่งผลไปยังการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตและการใช้ปัจจัยการผลิต ปัจจัยสำคัญคือ ปัจจัยการผลิตที่เป็นที่ดินและแรงงาน ผลจากการเปลี่ยนแปลงอาชีพการทำนาของคนในชุมชน โดยจะวิเคราะห์จากข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการสัมภาษณ์ และสนทนากับคนในชุมชนอำเภอปากพลีทั้งสองตำบล

ลักษณะทั่วไปของอาชีพกลุ่มประชากรตัวอย่าง

ตารางที่ 4.2 ลักษณะการกระจายของอาชีพของประชากรในตำบลหนองแสงในอดีต

อาชีพในอดีต	ทำนา	ทำไร่	ทำสวน	ค้าขาย	เลี้ยงสัตว์	ประมง	รับจ้าง/ รับราชการ	ให้เขาที่ดิน
คนที่ 1	✓	✓	✓					
คนที่ 2	✓		✓					
คนที่ 3	✓			✓				
คนที่ 4	✓				✓	✓	✓	
คนที่ 5	✓					✓	✓	
คนที่ 6	✓		✓				✓	
คนที่ 7								✓

ตารางที่ 4.3 ลักษณะการกระจายของอาชีพของประชากรในตำบลหนองแสงในปัจจุบัน

อาชีพในปัจจุบัน	ทำนา	ทำไร่	ทำสวน	ค้าขาย	เลี้ยงสัตว์	ประมง	รับจ้าง	ให้เช่าที่ดิน
คนที่ 1	✓			✓				
คนที่ 2	✓			✓				
คนที่ 3	✓			✓				
คนที่ 4	✓			✓				
คนที่ 5	✓		✓					
คนที่ 6	✓		✓					
คนที่ 7								✓

ตารางที่ 4.4 ลักษณะการกระจายของอาชีพของประชากรในตำบลปากพลีในอดีต

อาชีพในอดีต	ทำนา	ทำไร่	ทำสวน	ค้าขาย	เลี้ยงสัตว์	ประมง	รับจ้าง/ รับราชการ	ให้เช่าที่ดิน
คนที่ 1	✓	✓	✓					
คนที่ 2	✓				✓	✓	✓	
คนที่ 3	✓			✓	✓			
คนที่ 4	✓							
คนที่ 5	✓							
คนที่ 6	✓							
คนที่ 7	✓							
คนที่ 8	✓			✓	✓			
คนที่ 9							✓	
คนที่ 10								✓
คนที่ 11	✓					✓	✓	
คนที่ 12	✓		✓		✓			

ตารางที่ 4.5 ลักษณะการกระจายของอาชีพของประชากรในตำบลปากพลีในปัจจุบัน

อาชีพในอดีต	ทำนา	ทำไร่	ทำสวน	ค้าขาย	เลี้ยงสัตว์	ประมง	รับจ้าง/ รับราชการ	ให้เช่าที่ดิน
คนที่ 1	✓						✓	
คนที่ 2	✓			✓	✓	✓	✓	
คนที่ 3	✓		✓	✓	✓		✓	
คนที่ 4	✓						✓	
คนที่ 5	✓							
คนที่ 6	✓			✓	✓	✓	✓	
คนที่ 7	✓		✓	✓	✓		✓	
คนที่ 8	✓		✓	✓			✓	
คนที่ 9	✓	✓	✓				✓	
คนที่ 10							✓	
คนที่ 11	✓					✓		
คนที่ 12	✓	✓		✓	✓			

ลักษณะทั่วไปของชุมชนที่สำรวจ

ในการศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจจะมีปัจจัยที่ไม่ใช่เศรษฐกิจ (Non-Economic Factor) คือ มีเรื่อง “คน” เข้ามาเกี่ยวข้องจึงทำให้ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจของชาวบ้านชนบทไทยมีความเกี่ยวข้องกับลักษณะนิสัยของคนในชุมชน ดังจะเห็นได้จากความแตกต่างของคนในชุมชนบ้านปากพลีทั้งสองตำบล กล่าวคือ คนในชุมชนตำบลหนองแสงมีการปลูกฝังให้ลูกหลานเรียนหนังสือ ทำให้การศึกษาในตำบลรุดหน้าไปด้วยดีจนเจ้าหน้าที่ของทางราชการได้แสดงความเห็นในด้านการให้ความร่วมมือของคนในชุมชนว่า “เป็นตำบลที่ให้ความร่วมมือสามัคคีดีมาก มีการร่วมมือกันพัฒนาอาชีพ พัฒนาการศึกษา

พัฒนาการเกษตร พัฒนาการสาธารณสุข ทำให้สภาพทั่วไปของตำบลดีขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ว่าสภาพหมู่บ้าน บ้านเรือน สิ่งสาธารณะต่าง ๆ มีการปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ประชาชนมีคุณภาพดีขึ้น มีการร่วมมือกับส่วนราชการที่เข้าไปในท้องที่ ทำให้เกิดการพัฒนากว้างกว่าทุก ๆ ตำบล”

ส่วนทางด้านตำบลปากพลีนั้น จะแตกต่างกัน กล่าวคือ “การให้ความร่วมมือขึ้นอยู่กับความศรัทธาที่มีต่อผู้นำ ถ้ามีความศรัทธาก็จะให้ความร่วมมือ แต่โดยทั่วไปมีน้อย ผู้นำมีความสำคัญไม่มากนัก เพราะแต่ละคนจะเชื่อมั่นความคิดของตัวเอง”

จากความแตกต่างดังกล่าวซึ่งไม่ใช่ปัจจัยเศรษฐกิจ (Non-Economic Factor) มีส่วนสำคัญที่ทำให้ผลกระทบของการพัฒนาความทันสมัยต่อชุมชนบ้านปากพลีทั้งสองตำบลมีระดับ (Degree of Impacts) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้นอกจากจะมีวัตถุประสงค์ที่ศึกษาผลกระทบของการพัฒนาความทันสมัยที่มีต่อชุมชนบ้านปากพลีแล้ว ยังได้คำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นในสองตำบลว่า มีความแตกต่างกันหรือไม่เพียงใด ดังแสดงในข้อสมมติฐานต่อไปนี้

1. เนื่องจากอาชีพหลักของคนในชุมชนคือ การทำนา ซึ่งต้องใช้แรงงานและที่ดินเป็นปัจจัยหลัก ดังนั้น การที่มีความทันสมัยเข้ามาในหมู่บ้าน จึงทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงานเนื่องจากการขยายการศึกษาเพิ่มขึ้นทำให้ประชากรรุ่นต่อมาไม่นิยมที่จะประกอบอาชีพทำนาต่อไป ซึ่งจะมีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาแก้ไขปัญหาคาดแคลนแรงงาน

2. การนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการผลิตก่อให้เกิดการเพิ่มขึ้นของค่าใช้จ่ายที่เป็นตัวเงินจนส่งผลให้รายได้หลังหักค่าใช้จ่ายลดน้อยลง จนในที่สุดจะต้องพึ่งแหล่งเงินทุนจากระบบการเงินทั้งในระบบและนอกระบบ และส่งผลต่อเนื่องไปยังการมีภาระหนี้สิน

3. ผลกระทบจากความทันสมัยได้ทำให้ครอบครัวมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นทั้งจากค่าใช้จ่ายที่มาจากการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตและค่าใช้จ่ายในการบริโภค ทำให้คนในชุมชนที่เคยประกอบอาชีพเกษตรกรรมหันไปประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมมากขึ้น เพื่อตอบสนองกับค่าใช้จ่ายที่เพิ่มสูงขึ้น

4. ผลกระทบของความทันสมัยต่อชุมชนบ้านปากพลีทางเศรษฐกิจทั้งสองตำบลมีความแตกต่างกัน เนื่องจากอุปนิสัยของคนในทั้งสองชุมชนมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ดังนั้นการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของคนในชุมชนทั้งสองจึงแตกต่างกัน

การประกอบอาชีพทำนา

ก่อนได้รับอิทธิพลทางด้านความทันสมัย

วิธีการผลิต

อาชีพส่วนใหญ่ของชุมชนบ้านปากพลีคือ การทำนา ในระยะเวลาก่อนที่จะชุมชนบ้านปากพลีจะได้รับอิทธิพลทางด้านความทันสมัย ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำนาด้วยการทำนาปีละ 1 ครั้งในฤดูฝน เมื่อมีเวลาว่างจากการทำนา ก็จะหางานอดิเรกทำด้วยการจักสาน กระบุง ตะกร้า เพื่อใช้ภายในครัวเรือน ระบบเศรษฐกิจมีลักษณะเป็นการผลิตเพื่อยังชีพและเลี้ยงตนเองซึ่งผลผลิตที่เหลือเกินความต้องการจึงขายไปในท้องตลาด

สำหรับการทำนาซึ่งเป็นอาชีพสำคัญของชุมชน วิธีการทำนาของชาวบ้านปากพลีจะเริ่มต้นเมื่อฝนเริ่มตกในช่วงหลังสงกรานต์ หรือประมาณต้นเดือนพฤษภาคม ชาวบ้านมีการจัดเตรียมดินด้วย การไถตะ การไถตะเป็นการไถพื้นดินครั้งแรกตามแนวยาวของพื้นที่เพื่อพลิกดินและทำลายวัชพืชที่ตกค้างในผืนนา หลังจากนั้นก็จะเริ่ม ไถแปร หรือไถดัดขวางรอยเดิมเพื่อพลิกดินและทำลายวัชพืชที่ยังคงหลงเหลืออยู่อีกครั้งหนึ่ง หลังจากไถแปรแล้วก็จะทำการคราดเพื่อเอาเศษวัชพืชออกจากผืนนา และย่อยดินให้มีขนาดเล็กลงไปอีกเพื่อให้เหมาะสมกับการเจริญเติบโตของต้นข้าว อีกทั้งยังเป็นการปรับดินในผืนนาให้มีระดับเสมอกัน

เนื่องจากลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม ทำให้ชาวชุมชนปากพลีนิยมการทำนาหว่านมากกว่าการทำนาดำ หลังจากเตรียมดินไว้แล้ว ชาวนาจะเริ่มทำการหว่านข้าวซึ่งอาจทำได้หลายวิธี สำหรับพันธุ์ข้าวที่นิยมเพาะปลูกได้แก่ พันธุ์ กข.23 สุพรรณบุรี 90 ขาวดอกมะลิ 105 ขาวตาแห้ง 17 และพิษณุโลก 60 เป็นต้น

ภายหลังการหว่านแล้ว ชาวนาจะเริ่มเจริญเติบโตจนออกรวงประมาณเดือนธันวาคม ชาวนาจะระบายน้ำออกจากนา เพื่อให้เมล็ดข้าวมีความชื้นไม่มากนักและยังเป็นการเร่งให้

ข้าวสุกเสมอกัน หลังจากนั้นปลายรวงเริ่มออกสีเหลือง แสดงถึงว่าข้าวพร้อมจะทำการเก็บเกี่ยวซึ่งถึงฤดูของการเก็บเกี่ยว

แรงงาน

การลงแขก หรือ การขอแรง

เจ้าของนาจะเริ่มขอแรงโดยการบอกกล่าวเพื่อนบ้านและญาติมิตรเพื่อมาลงแขกเก็บเกี่ยวข้าว การในแต่ละครัวเรือนใช้พันธุ์ข้าวไม่เหมือนกัน หรือหว่านโดยทิ้งช่วงห่างจากกันเล็กน้อย ทำให้ข้าวของแต่ละครัวเรือนสุกไม่พร้อมกัน การจัดสรรแลกเปลี่ยนแรงงานเพื่อทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตทำได้ง่ายขึ้น การแลกเปลี่ยนแรงงานในชุมชนเกิดขึ้นจากฐานของความสัมพันธ์ทางสังคม หรือความเป็นญาติมิตร เพื่อนบ้านเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลและแบ่งเบาภาระงานที่หนักเกินกว่าที่ครัวเรือนแต่ละครัวเรือนจะสามารถทำได้

ในการแลกเปลี่ยนแรงงานระหว่างกัน หรือเรียกว่า การลงแขก ผู้เป็นเจ้าของนาจะเป็นผู้รับผิดชอบในการทำอาหารกลางวันเลี้ยงแรงงานทั้งหมดที่มาช่วยลงแขกเกี่ยวข้าว ในการเตรียมอาหารนั้นจะต้องให้ปริมาณไม่น้อยเกินไปรวมทั้งคุณภาพต้องอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม มิฉะนั้นจะทำให้เจ้าของนากลายเป็นที่กล่าวถึงในทางลบได้ หรืออาจไม่ได้รับความร่วมมือเมื่อไปขอแรงอีกในปีต่อไป สำหรับอาหารที่เตรียมต้องประกอบด้วยอาหารทั้งคาวและของหวานเป็นอย่างดีไว้ต้อนรับแรงงานทั้งหมดที่มาช่วย การลงแขกเกี่ยวข้าวจึงเป็นการทำงานหนัก และการหมุนเวียนการจัดงานเลี้ยงไปในตัว

เมื่อทำการเก็บเกี่ยวเสร็จเรียบร้อยแล้ว ชาวนาจะตากข้าวแล้วมัดเป็นพ่อนแล้วขนมาเรียงไว้ในลานนวด เพื่อนวดเมล็ดข้าวออกจากรวงก่อนจะนำไปเก็บในยุ้งฉางเพื่อกักตุนไว้บริโภคตลอดทั้งปี

วิถีการผลิตที่มุ่งเน้นการเลี้ยงตนเองมากกว่าการค้าขาย ทำให้การทำนาเป็นกิจกรรมการผลิตที่ลงทุนน้อย ไม่มีการใช้ปฏิยาธิศาสตร์ หรือเครื่องจักรช่วยในการผลิตแต่อย่างใด สภาพธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินและน้ำ เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ชุมชนบ้านปากพลีมีอาหารเพียงพอโดยไม่ต้องซื้อหามาเพิ่มมากนัก ในสมัยที่ยังไม่มีถนนเชื่อมต่อระหว่างชุมชนกับอำเภอ ไฟฟ้ายังไม่เข้ามาในหมู่บ้าน สิ่งของฟุ่มเฟือยต่าง ๆ จึงยังไม่

ปรากฏให้เห็นในชุมชน ค่าใช้จ่ายหรือการใช้เงินในการดำรงชีพมีไม่มาก ปัญหาหนี้สินจึงมีน้อยตามไปด้วย

วิธีการทำนาของครอบครัวจะมีลักษณะการอาศัยแรงงานคนและแรงงานสัตว์ ร่วมไปกับการใช้เครื่องมือสำหรับการผลิตที่มีความเรียบง่ายไม่มีความสลับซับซ้อน โดยวัสดุที่ใช้ทำมาจากวัสดุธรรมชาติร่วมกับโลหะ เช่น จอบ เสียม ไถ คราด และเคียว เทคโนโลยีที่ใช้เป็นเทคโนโลยีที่เรียบง่าย มีความเหมาะสมกับศักยภาพของครอบครัวที่จะเป็นกรรมสิทธิ์ในอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตได้ เนื่องจากเครื่องมือเครื่องใช้เหล่านี้มีราคาที่ไม่สูงมากนัก

ภายหลังได้รับอิทธิพลทางด้านความทันสมัย

หลังจากที่ความเจริญต่าง ๆ ได้เข้ามายังชุมชนต่าง ๆ ทั่วประเทศ ผ่านทางสาธารณูปโภคต่าง ๆ เช่น ไฟฟ้า ถนนหนทาง คลองชลประทาน การคมนาคมสะดวก รวดเร็วยิ่งขึ้น ทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างกันเป็นไปอย่างรวดเร็วมากขึ้น การเข้ามาของการพัฒนาท้องถิ่นให้ความทันสมัยเหล่านี้ ส่งผลกระทบต่อวิถีการผลิตข้าวของชาวนาในชุมชนบ้านปากพลี โดยมีการเปลี่ยนแปลงการทำนาจากปีละ 1 ครั้งมาเป็นปีละ 2 ครั้ง

วิธีการผลิต

การเปลี่ยนแปลงนี้ได้ทำให้เกษตรกรไทยได้พัฒนาการใช้แรงงานในการเกษตรจากแรงงานคนและแรงงานสัตว์มาเป็นแรงงานจากเครื่องมือเครื่องทุ่นแรงมากขึ้น การที่เครื่องมือเครื่องทุ่นแรงเข้ามามีบทบาทต่อเกษตรกรมากขึ้น ในด้านดีก็จะเกิดประสิทธิภาพทางการผลิตสูงขึ้น

จากการศึกษาพบว่า ทุกครัวเรือนที่ได้สัมภาษณ์มีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยกว่าแต่ก่อน จากเดิมที่ใช้อุปกรณ์เครื่องมือพื้นบ้านที่ไม่มีความสลับซับซ้อน เช่น เสียม จอบ คันไถ คราด และเคียว มาเป็นการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เป็นเครื่องจักรและมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น

จุดเริ่มต้นของกระบวนการทำนาอยู่ที่การปรับเปลี่ยนพื้นดินของที่นาให้มีสภาพพื้นดินที่เหมาะสม นับเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้ชาวนาเปิดตัวเองยอมรับสิ่งต่าง ๆ จาก

ภายนอกมากยิ่งขึ้น นั่นหมายถึง มีการนำเอาเทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์เข้าไปใช้ในวิถีชีวิตมากยิ่งขึ้น

เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำนาสมัยใหม่ที่ใช้ในหมู่บ้าน

ก. เครื่องมือเตรียมดิน

รถไถเดินตาม หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “ควายเหล็ก” เป็นเครื่องมือสมัยใหม่ที่ชาวนานิยมใช้มากในปัจจุบัน ประโยชน์ในการใช้งานมีทั้งไถและคราด ตลอดจนปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้มีความสามารถในการบรรทุกสิ่งของได้ ทำให้ชาวนาประหยัดเวลาเมื่อเทียบกับการใช้แรงงานสัตว์รวมทั้งมีความสะดวกสบายมากขึ้น

รถไถเดินตามเป็นรถ 2 ล้อ มีส่วนประกอบ 4 ส่วนสำคัญ คือ

1. เครื่องยนต์ ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นเครื่องยนต์ดีเซล
2. ตัวถัง ประกอบด้วยเครื่องวางเครื่องยนต์ มือถือ และหางสำหรับต่อหัวไถ
3. ล้อ ทำด้วยเหล็กขนาดอยู่สองข้างตัวถังตรงบริเวณกึ่งกลาง
4. หัวหมูและคราด ซึ่งทำด้วยเหล็กเช่นเดียวกัน ส่วนนี้สามารถถอดเปลี่ยนได้ตามต้องการ

ตามต้องการ

สำหรับเครื่องยนต์ดีเซลที่เป็นส่วนที่หนึ่งสามารถถอดได้หรือถอดไปใช้งานอื่นได้ เช่น ใช้กับเครื่องสูบน้ำและเครื่องนวดข้าวได้ รวมทั้งต่อกับพาหนะที่มีล้อก็จะกลายเป็นรถอีแต่นได้ แต่ส่วนอื่น ๆ ไม่สามารถนำไปใช้ในงานอื่นได้ เว้นแต่ถอดเพื่อปรับเปลี่ยนหรือเก็บรักษาเท่านั้น เครื่องยนต์สามารถซื้อมาติดตั้งเองได้

ส่วนที่เป็นตัวถัง และล้อนั้นเป็นชุดเดียวกัน กล่าวคือ ตัวถังกับล้อจะอยู่ติดกัน อย่างไรก็ตามในส่วนของล้อนั้นสามารถแยกซื้อต่างหากได้ สำหรับหัวหมูและคราดนั้นแยกออกจากกัน เมื่อต้องการไถก็ติดหัวหมูกับตัวถัง เมื่อต้องการคราดจึงถอดหัวหมูออกแล้วติดคราดเข้าแทนที่

รถไถเดินตามสามารถไถนาได้อย่างน้อยที่สุดวันละ 4 ไร่ และมากที่สุดวันละ 6 ไร่ ส่วนการคราดสามารถคราดได้ประมาณวันละ 5-6 ไร่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพของดิน หากเป็นดินเหนียวจะไถยากและจะไถได้น้อย แต่หากเป็นดินร่วนจะไถได้ในจำนวนที่มากกว่า

และต้องใช้น้ำมันประมาณวันละ 5-6 ลิตร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพของเครื่องยนต์ โดยเครื่องยนต์ที่เก่าจะทำให้ต้องใช้น้ำมันมากกว่าปกติ

รถไถเดินตามจะมีหลายเครื่องหมายการค้า รวมทั้งมีหลายขนาด ราคาซื้อขายจึงแตกต่างกัน ซึ่งราคาซื้อใหม่จะอยู่ระหว่าง 25,000-40,000 บาท นอกจากนี้สามารถแยกซื้อเฉพาะเครื่องยนต์หรือส่วนอื่น ๆ แต่ละส่วนได้ รถไถเดินตามใช้งานได้ดีประมาณ 8-10 ปี แต่ต้องมีการเปลี่ยนอะไหล่หรือซ่อมเครื่องที่สึกหรอทุกปี สำหรับเครื่องยนต์นั้นสั่งอะไหล่จากต่างประเทศมาประกอบ แต่ส่วนอื่น ๆ ผลิตได้เอง รถไถเดินตามหาซื้อได้ตามห้างร้านทั่วไปในตัวเมืองนครนายก

รถแทรกเตอร์ เป็นเครื่องมือเตรียมดินทำนา ทำสวน ทำไร่ หรือหักร่างตางพงจากทุ่งเป็นที่นา รถแทรกเตอร์ที่ชาวนานิยมใช้เป็นรถแทรกเตอร์ขนาดเล็กที่นั่งขับขึ้นตัวถัง ชาวนาไม่ได้เป็นเจ้าของรถเอง รถส่วนใหญ่เป็นของนายทุนหรือชาวนาร่ำรวยบางคน ผู้ใดต้องการใช้ก็ต้องว่าจ้างโดยคิดราคาค่าจ้างเป็นไร่

เครื่องสูบน้ำ โดยทั่วไปชาวนาจะซื้อเฉพาะเครื่องปั้มน้ำหรือหัวสูบน้ำ แล้วเอาเครื่องยนต์รถไถนาเดินตามจุดหัวสูบน้ำ โดยต่อสายพานหมุนหัวสูบน้ำเข้ากับเครื่องยนต์ หัวสูบน้ำที่ชาวนานิยมใช้ราคา 2,500-5,000 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดและยี่ห้อของเครื่องด้วย ผู้ที่ไม่มีเครื่องสูบน้ำเป็นของตนเองก็หยิบยืมคนอื่นไปใช้ได้ถ้ามีเครื่องยนต์จุดฉลาก แต่ถ้าไม่มีเครื่องยนต์ก็ต้องว่าจ้างผู้อื่นแบบเหมาจ่าย

เครื่องนวดข้าว การเข้าสู่การทำนาแบบสมัยใหม่ ทำให้ใช้เครื่องมือเครื่องใช้สมัยใหม่ที่สะดวกและรวดเร็วกว่าเดิมเมื่อเทียบกับการใช้แรงงานคนหรือสัตว์ ครอบครัวยุคที่ยังไม่มีความพร้อมก็ต้องสร้างความพร้อมโดยพยายามหาเงินมาซื้อให้ได้ ครอบครัวยุคก่อนมากจึงเริ่มต้นด้วยการกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรืออาจจะเป็นแหล่งเงินนอกระบบมาซื้อรถไถนาเดินตาม หรือเครื่องมือเครื่องใช้อื่น ๆ นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่า เครื่องมือสมัยใหม่จะทำให้สถานะทางเศรษฐกิจ สังคม และการประกอบ การงานดีขึ้น

การที่ชาวนาใช้เครื่องมือแบบสมัยใหม่ ชาวนาก็จะสูญเสียภาวะการพึ่งตนเองในเรื่องนี้ การสร้างเครื่องมือเอง ซ่อมเอง ทำเอง ในหมู่บ้านเหมือนกับที่เคยมีมาในอดีตก็หาย

ไป ชวนาก็จะพึ่งพาตนเองไม่ได้ เมื่อเครื่องมือชำรุดเสียหายก็ซ่อมเองไม่ได้ ต้องพึ่งพาคนอื่นหรือร้านค้าในเมือง เมื่อเสียหายจนซ่อมไม่ได้ก็ต้องหาซื้อใหม่

กรณีของรถไถเดินตามกับควาย แต่เดิมชวนาใช้ควายไถนา เมื่อใช้แรงงานแล้วยังสามารถขายต่อได้ทุนคืนบางตัวยังขายได้กำไร เมื่อเปลี่ยนมาเป็นรถไถเดินตามซึ่งมีค่าเสื่อมราคาอยู่ในตัว และยิ่งใช้มากเท่าไร ใช้นานเท่าไร คุณค่าของเครื่องมือก็จะหมดตามไปอย่างรวดเร็ว

การที่ต้องลงทุนสูงมากขึ้นจึงต้องขายผลผลิตเพื่อเอามาใช้หนี้มากขึ้น บางคนพอขายข้าวหนี้จนหมดแล้ว จึงรับจ้างทำงานหาเงินซื้อข้าวสารกิน เงินที่กู้มาทั้งในและนอกระบบล้วนแต่เกิดดอกออกผลเป็นการทับถมชวนาทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตาม การที่ชาวบ้านในชุมชนบ้านปากพลียังไม่ทิ้งอาชีพการทำนาไปนั้นมิได้หมายความว่า ชาวบ้านจะมีอาชีพทำนาเพียงอย่างเดียว เพราะจากการไปศึกษาประชากรตัวอย่างนั้นได้พบว่า ชาวบ้านมีการประกอบอาชีพอื่นเสริมด้วย เช่น การทำสวน การทำไร่ การค้าขาย การเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ ดังรายละเอียดที่แสดงให้เห็นในตารางที่ 4.4 และ 4.5

ผลของการนำเครื่องมือเครื่องใช้สมัยใหม่มาใช้นี้ได้ทำให้เวลาว่างลดลง เพราะจะต้องทำให้ได้ผลผลิตในปริมาณที่มากขึ้น แล้วนำออกขายจึงจะคุ้มกับการที่เสียเงินเช่าหรือซื้ออุปกรณ์สมัยใหม่มาใช้ รวมทั้งต้องทำงานหนักและมีหนี้สินเพิ่มขึ้น ชวนาจึงปรับเปลี่ยนการทำนาให้เป็นการทำไร่นาสวนผสม เช่น การเลี้ยงปลาในนาข้าว เปลี่ยนที่นาเป็นบ่อเลี้ยงปลา เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการทำนาแล้วขาดทุน และเพื่อแสวงหาทางออกในการประกอบอาชีพ

แรงงาน

ในระยะเวลาก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัย แรงงานที่ใช้ในการทำนาเป็นแรงงานจากสมาชิกภายในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ ในการทำงานไม่มีการแบ่งงานกันทำตามความชำนาญ ลักษณะการแบ่งงานขึ้นกับเพศ และอายุเป็นหลัก สมาชิกใน

ครอบครัวที่เป็นเพศชายจะใช้แรงงานในการไถนา ส่วนผู้หญิงจะใช้แรงในการหว่านเมล็ดพันธุ์ และเมื่อถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยวจะช่วยกันทั้งผู้ชายและผู้หญิง

ในกรณีที่แรงงานในครอบครัวมีไม่เพียงพอ ครอบครัวก็จะอาศัยลักษณะของการ “ขอแรง” หรือ “เอาแรง” จากบรรดาญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้านในพื้นที่นาและบ้านใกล้เคียง หากบ้านใดทำการเก็บเกี่ยวก่อน ญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านก็จะร่วมมือกันไปช่วย ทางเจ้าของนาก็จะทำการตอบแทนน้ำใจด้วยการตอบแทนด้วยการเลี้ยงข้าวปลาอาหารตามท้องถิ่น ทำให้ภาพลักษณ์ของความผูกพันและความสัมพันธ์ที่แสดงออกในรูปของความมีน้ำใจปรากฏในหมู่บ้าน

อย่างไรก็ตาม เมื่อกระบวนการผลิตได้เปลี่ยนแปลงจากการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวเบา พันธุ์ข้าวระยะกลาง และพันธุ์ข้าวหนัก ที่สามารถให้ผลผลิตในระยะที่แตกต่างกันมาเป็นการผลิตที่ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวเพียง 2 พันธุ์คือ เมล็ดพันธุ์ข้าวเบา และเมล็ดพันธุ์ข้าวหนัก จึงส่งผลให้กระบวนการผลิตข้าวของแต่ละครอบครัวเกษตรกรรมให้ผลผลิตและต้องทำการเก็บเกี่ยวในระยะเวลาที่พร้อมกัน ลักษณะของการ “ขอแรง” หรือ “เอาแรง” ไม่สามารถทำได้ เนื่องจากแต่ละครอบครัวต้องใช้แรงงานในครอบครัวไปกับการผลิตของครอบครัวตนเอง นอกจากนี้ การพัฒนาความทันสมัย (Modernization) ก่อให้เกิดผลกระทบทางตรงต่อการขาดแคลนแรงงาน เพราะบุตรหลานของเกษตรกรนิยมเปลี่ยนอาชีพจากอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพอื่น ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อการขาดแคลนแรงงาน ทั้งในระดับครอบครัวและระดับหมู่บ้าน ลักษณะการจ้างแรงงานภายในหมู่บ้านจึงเกิดขึ้น

จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านชุมชนบ้านปากพลี ดังจะเห็นได้จากตารางที่ 4.3 - 4.6 พบว่า ทุกครอบครัวเกษตรกรที่ทำการเก็บข้อมูลนั้น ไม่ได้มีการประกอบอาชีพเพียงการทำนาอย่างเดียว โดยแต่ละครอบครัวมีการประกอบอาชีพอื่นร่วมด้วย โดยเฉพาะการทำสวน การประมง การค้าขาย การรับจ้าง และจากการสัมภาษณ์ทำให้พบว่า แรงงานที่เป็นบุตรหลานภายในครอบครัวได้หันไปประกอบอาชีพเป็นแรงงานรับจ้างเป็นจำนวนมาก และสาเหตุที่ไม่กลับไปประกอบอาชีพทำนาดังที่บรรพบุรุษได้กระทำนั้น เพราะรายได้ไม่แน่นอน และต้องพึ่งพาสภาพดินฟ้าอากาศเป็นส่วนใหญ่ หากปีใดสภาพดินฟ้าอากาศเอื้ออำนวยต่อการทำนา ผลผลิตข้าวก็จะมีปริมาณมากเพียงพออันนำมาซึ่งรายได้ต่อการ

ดำรงชีวิต แต่ในทางกลับกันหากสภาพดินฟ้าอากาศแห้งแล้ง ผลผลิตก็จะออกมาน้อย อันส่งผลถึงรายได้ของครอบครัวที่ลดลง ดังนั้นสภาพดินฟ้าอากาศจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความไม่แน่นอนของรายได้ ครอบครัวของเกษตรกรจึงเห็นว่า การให้ได้มาซึ่งรายได้ที่แน่นอนและเป็นรายได้ที่เพียงพอกับการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวทุกเดือน จึงไม่ใช่พึ่งพาแค่รายได้จากการทำนา ซึ่งต้องขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป แรงงานของบุตรหลานของเกษตรกรเมื่อเข้าสู่วัยทำงาน พร้อมกับได้รับการศึกษาในระดับหนึ่ง แรงงานเหล่านี้จะเข้าไปเป็นแรงงานรับจ้าง ซึ่งส่วนใหญ่จะมีรายได้ที่แน่นอนทุกเดือน

ประการที่สอง ในส่วนของปัจจัยการผลิต อาทิเช่น ค่าเช่าที่ดินสำหรับการเพาะปลูก ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช เครื่องมือ เครื่องจักรสำหรับการผลิตและแรงงานในการผลิต ปัจจุบันมีต้นทุนสูง สำหรับในการเพาะปลูกแต่ละครั้ง ครอบครัวเกษตรกรต้องเสียต้นทุนในจำนวนมากซึ่งเป็นรายจ่ายอย่างหนึ่งในการผลิต

ประการสุดท้าย จากระบบการศึกษาของไทย ซึ่งการศึกษาเป็นกระบวนการทางสังคมที่สังคมจัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของสังคม ก่อน พ.ศ.2504 กำลังแรงงานส่วนใหญ่ร้อยละ 80 ประกอบอาชีพอยู่ในภาคเกษตรกรรม การศึกษาอยู่ในระดับต่ำ ขาดการฝึกอบรมทางด้านวิชาชีพ จนกระทั่ง เมื่อระบบเศรษฐกิจไทยเข้าสู่ความต้องการแรงงานที่มีการศึกษาในระดับกลางเพื่อตอบสนองภาคอุตสาหกรรมที่ต้องใช้การซ่อมแซม การควบคุม การบำรุงรักษาเครื่องมือเครื่องจักร เป็นต้น ระบบการศึกษาจึงมุ่งพัฒนากำลังคนเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม

จากการที่แรงงานหนุ่มสาวได้เข้าไปประกอบอาชีพเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ ทำให้การทำกรเกษตรในหมู่บ้านมีแต่เกษตรกรสูงอายุ ซึ่งบางรายก็อยู่ในวัยสูงอายุมาก ไม่มีแรงที่จะประกอบอาชีพทำนาได้ จึงอยู่บ้านเลี้ยงดูหลาน ๆ ที่อยู่ในวัยก่อนเข้าเรียน โดยพึ่งรายได้จากบุตรที่เป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรม ส่วนเกษตรกรที่ยังมีแรงก็ยังคงประกอบอาชีพทำนาต่อไป แต่ลักษณะของการทำนาจะทำในปริมาณเนื้อที่นาที่น้อยลงกว่าเดิม คือ ไม่ได้มุ่งหวังรายได้จากการประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก

นอกเหนือจากการประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรแล้ว คนในชุมชนบ้านปากพลียังมีการทำอุตสาหกรรมในครัวเรือนเป็นอาชีพเสริม ในอดีตเมื่อก้าวถึงอุตสาหกรรมในครัวเรือนจะต้องหมายถึงอุตสาหกรรมประเภทหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น การจักสาน การทอผ้า ที่เกษตรกรมักจะทำกันในหน้าแล้งหรือยามว่างจากการทำนา ซึ่งเมื่อผลิตแล้วจะเก็บไว้ใช้มากมีเหลือจึงจะออกขาย จนกระทั่งเมื่อความเจริญต่าง ๆ ได้เข้ามาในชุมชนจนเกิดความทันสมัยขึ้น โดยมีสาเหตุจากการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพไปสู่ระบบเศรษฐกิจแบบตลาดนั้นได้ทำให้อุตสาหกรรมในครัวเรือนต้องล่มสลายหมดไปอย่างช้า ๆ

ในปัจจุบันได้มีลักษณะของอุตสาหกรรมในครัวเรือนสมัยใหม่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านปากพลี คือ อุตสาหกรรมรับเหมาก่อสร้าง (subcontracting industry) ซึ่งมีลักษณะของทุนนิยมอุตสาหกรรมเกิดขึ้น กล่าวคือ เกษตรกรจะรับจ้างทำการผลิตไม้กวาด โดยมีนายทุนลงทุนค่าวัสดุดิบ ต่อจากนั้นจึงทำการประกอบเข้าเป็นไม้กวาด และเมื่อเสร็จเป็นสินค้าสำเร็จรูปแล้วพ่อค้าจึงเข้ามารับซื้ออีกครั้งหนึ่ง การรับเหมาก่อสร้างไม้กวาดนี้จัดได้ว่าเป็นอาชีพเสริมอีกอย่างหนึ่งของชาวบ้านในชุมชนบ้านปากพลีที่มักจะทำกันทุกครัวเรือน

ที่ดิน

การถือครองที่ดิน นอกจากจะแสดงถึงความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจแล้ว ยังสามารถนำมาใช้เป็นเกณฑ์การแบ่งชนชั้นของเกษตรกรได้ ชนชั้นของเกษตรกรในหมู่บ้านสามารถแบ่งโดยคร่าว ๆ ออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. ชนชั้นครอบครัวยุทธกรรมร่ำรวย
2. ชนชั้นครอบครัวยุทธกรรมระดับกลาง
3. ชนชั้นเกษตรกรรมยากจน

โดยชนชั้นเกษตรกรรมร่ำรวยมีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับสูง มีกรรมสิทธิ์การถือครองที่ดินเป็นจำนวนมาก ซึ่งสามารถเรียกว่า “เจ้าของที่ดิน” โดยที่ดินนั้นมีทั้งที่ใช้ทำการเกษตรของตนเองและให้ผู้อื่นเช่า แต่ก็มีเจ้าของที่ดินบางรายที่ไม่ได้ประกอบอาชีพการเกษตร แต่จะให้ผู้อื่นเช่าเพียงอย่างเดียว ชนชั้นต่อมา คือ ชนชั้นครอบครัวยุทธกรรมระดับกลาง ซึ่งมีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับพอสมควร แม้จะไม่มีฐานะทางเศรษฐกิจ

เทียบเท่าครอบครัวร่ำรวย แต่ก็มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินส่วนหนึ่ง ส่วนที่เหลือจะเช่าจากชนชั้นครอบครัวร่ำรวย ส่วนชนชั้นการเกษตรชั้นสุดท้าย คือ ชนชั้นครอบครัวเกษตรกรรมยากจน ชนชั้นนี้จะมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำไม่มีกรรมสิทธิ์ในการถือครองที่ดิน ชนชั้นนี้มีแนวโน้มของการหลุดจากระบบการผลิตทางการเกษตรมากที่สุด เพราะต้องเช่าที่ดินทั้งหมด และต้องเสียค่าเช่าที่ดินในรูปผลผลิตทางการเกษตรหรือเงินตรา ซึ่งมีโอกาสที่จะเกิดภาวะหนี้สินจนต้องหันไปประกอบอาชีพรับจ้าง

ตารางที่ 4.6 แสดงการถือครองที่ดินของครัวเรือนในตำบลหนองแสง

หมู่ที่	ที่ดินของตนเอง	ที่ดินเช่าบางส่วน	ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง
1	50	22	25
2	70	30	27
3	46	15	36
4	76	51	21
5	40	13	15
6	12	11	15
7	25	27	6
8	42	11	13
9	55	30	11

ตารางที่ 4.10 แสดงการถือครองที่ดินของครัวเรือนในตำบลปากพลี

หมู่ที่	ที่ดินของตนเอง	ที่ดินเช่าบางส่วน	ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง
1	7	64	5
2	10	83	3
3	22	29	15
4	9	68	13
5	12	14	56
6	17	59	20
7	8	9	30

จากการศึกษาในพื้นที่พบว่า การทำนาในพื้นที่ของครอบครัวเกษตรกรทั้งสามกลุ่ม มีการดำเนินวิธีที่แตกต่างกัน เมื่อประสบปัญหาการขาดทุนจากการประกอบอาชีพทำนา ที่มาจากภาระหนี้สินเมื่อต้นทุนในการทำนาสูงขึ้น ประกอบกับค่าครองชีพสูงขึ้น ไม่ว่าจะเป็นรายจ่ายในการผลิต รายจ่ายสำหรับการดำเนินชีวิตครอบครัว และรายจ่ายในส่วนของการศึกษาของบุตรที่สูงขึ้น ขณะที่เกษตรกรขายข้าวได้ในราคาที่ไม่สูงมากนักเมื่อเทียบกับรายจ่ายเหล่านี้ เกษตรกรทั้ง 3 กลุ่มจะมีวิธีการแก้ไขปัญหาที่แตกต่างกันไป กล่าวคือ เกษตรกรที่มีที่ดินเป็นของตนเองทั้งหมดจะใช้วิธีการขายที่ดินของตนไปบางส่วน ส่วนเกษตรกรที่มีที่ดินเป็นของตนเองจำนวนหนึ่งและต้องเช่าอีกจำนวนหนึ่งนั้น จะยกเลิกการเช่าที่ดิน โดยหันมาทำนาบนพื้นที่ดินของตัวเอง ส่วนกลุ่มสุดท้ายที่ต้องเช่าที่ดินทำนาทั้งหมดจะเลิกประกอบอาชีพทำนา และหันไปประกอบอาชีพรับจ้าง

การเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตยังทำให้ความสัมพันธ์ภายในชุมชนเริ่มห่างเหิน เนื่องจากการทำนาปีละ 2 ครั้ง ทำให้ชาวบ้านมีเวลาว่างจากนาน้อยกว่าการทำนาครั้งเดียว การลงแขกเหมือนกับสมัยก่อนลดน้อยลง มีการใช้เครื่องจักรและการว่าจ้างแรงงานแทน นิยมการจ้างแรงงานมากกว่าการแลกเปลี่ยนแรงงาน หันมานิยมการซื้อขายระหว่างกันมาก

กว่าการแบ่งปัน รวมทั้งให้ความสำคัญกับเงินมากกว่าน้ำใจ ผู้ใดมีเครื่องมือสมัยใหม่จะแสดงถึงการมีเงินมาก ทำให้เป็นผลพลอยได้ในการมีอิทธิพลและอำนาจมาก ผู้ที่มีเงินมากก็จะใช้วิธีการช่วยเหลืองานในหมู่บ้านโดยการบริจาคเป็นเงินมากกว่าการไปช่วยแรงงาน นอกจากนี้การจ้างแรงงานยังทำให้เกิดปัญหาการแย่งแรงงานกัน เพราะต่างคนต่างก็ทำพร้อมกันจึงขึ้นราคาค่าแรงเพื่อแย่งแรงงานกันอยู่บ่อย ๆ

กระบวนการทำนาแบบสมัยใหม่ยึดหลักเหมือนการประกอบธุรกิจที่คำนึงถึงความสะดวกสบายรวดเร็วและเพิ่มผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้น โดยมีเป้าหมายผลิตเพื่อการค้าเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพื่อให้ตัวเลขรายได้ที่เป็นเงินทองต่อครอบครัวเพิ่มขึ้น ทำให้ชาวบ้านต้องซื้อรถไถเดินตาม ซื้อปุ๋ยเคมี ซื้อเครื่องฉีดยา เครื่องพ่นยามาใช้ ส่วนกลุ่มที่ไม่มีเครื่องมือสมัยใหม่เป็นของตนเองก็ต้องจ้างทำนาในราคาที่ค่อนข้างแพง ชาวนาต้องมีปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ให้พร้อม การทำนาจึงได้รับความสะดวกสบายรวดเร็ว และได้ผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้นสามารถนำผลผลิตไปจำหน่ายได้ตามเป้าหมาย

การเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตจากเพื่อยังชีพมาเป็นเพื่อขายทำให้ผู้ที่รับภาระดอกเบี้ยที่เกิดจากการใช้เครื่องมือเครื่องจักรที่ทันสมัย คือ ชาวนา นอกเหนือไปจากแรงงานที่ต้องลงไปในการทำงาน ความล้มเหลวต่าง ๆ และหนี้สินที่เพิ่มพูนมากขึ้น ทำให้ชาวบ้านชุมชนบ้านปากพลีเห็นว่า อาชีพทำนาเป็นอาชีพที่ลำบาก ไม่มีความแน่นอน เป็นการลงทุนที่เสี่ยงสูง ไม่คุ้มทุน และไม่ต้องการให้ลูกหลานมีอาชีพทำนาต่อไป

ในช่วงการเพิ่มสูงขึ้นของราคาที่ดินในสมัยรัฐบาลชาติชาย ที่ดินของชุมชนบ้านปากพลีก็มีราคาสูงขึ้นเช่นเดียวกับหมู่บ้านอีกหลาย ๆ แห่งในเมืองไทย การเข้าไปกว้านซื้อที่ดินของนายทุนมีส่วนผลักดันให้ชาวบ้านบางรายตัดสินใจขายที่ดิน ที่ดินจึงเริ่มเปลี่ยนกรรมสิทธิ์จากชาวนาไปสู่นายทุน พ่อค้า ชนชั้นนำของชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น

ทุน

ในการทำนาจำเป็นจะต้องใช้เงินทุนเป็นค่าใช้จ่าย ไม่ว่าเกษตรกรจะมีที่ดินเป็นของตนเองหรือไม่มีที่ดินเป็นของตนเองก็ตาม จากการศึกษาครอบครัวเกษตรกรชาวนากลุ่มตัวอย่างจะพบว่า ที่มาของเงินทุนจะมาจากญาติพี่น้องหรือกู้เงินจากนายทุน แต่ปัจจุบัน

สถาบันการเงินที่เกี่ยวข้องกับการให้สินเชื่อการเกษตรได้เข้ามายังพื้นที่ เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) สหกรณ์ส่งเสริมการเกษตร การกู้เงินของเกษตรกรจึงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือ เกษตรกรได้หันมากู้จากสถาบันการเงินเหล่านี้แทน อย่างไรก็ตาม การกู้เงินจากสถาบันเหล่านี้มีวิธีการและขั้นตอนต่าง ๆ มากขึ้น กล่าวคือ เกษตรกรจะต้องมีที่ดินเป็นของตนเอง เพื่อใช้เป็นหลักทรัพย์ในการค้ำประกันเงินกู้หรือเกษตรกรต้องเข้าไปเป็นสมาชิกกับสถาบันการเงินสินเชื่อ เมื่อต้องการเงินกู้ก็ต้องมีสมาชิกภายในสถาบันมาช่วยค้ำประกันให้ เมื่อเกษตรกรกู้เงินไปแล้วไม่สามารถขอใช้เงินคืนได้ตามระยะเวลาที่กำหนด เกษตรกรผู้นั้นก็ไม่สามารถจะกู้เงินได้อีก จนกระทั่งสามารถชำระเงินกู้ที่ค้างคืนหมดครบถ้วนก่อน จึงจะสามารถกู้ต่อไปได้

นอกจากการกู้ยืมในรูปเงินทุนแล้ว เกษตรกรยังทำการกู้ยืมในรูปของปัจจัยการผลิตด้วย เช่น ในรูปของปุ๋ยและยาฆ่าแมลง

จากผลการศึกษา การปรับตัวให้ทันสมัยของชุมชนบ้านปากพลี ทางด้านเศรษฐกิจศาสตร์ สามารถสรุปได้ดังนี้ คือ

1. การที่มีความทันสมัยเข้ามาในชุมชน ก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ทั้งจากนโยบายทางด้านการขยายตัวทางการศึกษา ทำให้วิธีการผลิตข้าวของชุมชนบ้านปากพลีมีการปรับตัวโดยใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการผลิตมากขึ้น โดยเฉพาะเครื่องจักรกลทางการเกษตร เช่น รถไถเดินตาม รถแทรกเตอร์ เครื่องสูบน้ำ เครื่องนวดข้าว เครื่องพ่นยาฆ่าแมลง เครื่องฉีดยาฆ่าแมลงและศัตรูข้าว

2. แม้ว่าคนในชุมชนบ้านปากพลีจะยังคงประกอบอาชีพทำนาเป็นส่วนใหญ่ ทั้งตำบลหนองแสงและตำบลปากพลี แต่ความคาดหวังในรายได้จากการทำนาของคนในชุมชนมีไม่มากนัก เนื่องจากในการทำนาแบบสมัยใหม่มีต้นทุนที่สูงขึ้น จึงทำให้คนในชุมชนหาทางออกด้วยการประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรเพิ่มขึ้นจากการทำนาด้วย เช่น การค้าขาย การรับจ้าง และรายได้จากการประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรนี้ได้กลายเป็นที่มาของรายได้ที่สำคัญของครอบครัวในการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน

3. ความทันสมัยที่เกิดขึ้นส่งผลต่อวิธีการทำนาที่ก่อให้เกิดต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น

เพื่อประสบปัญหาการขาดทุนจากการประกอบอาชีพทำนา ที่มาจากภาระหนี้สินเมื่อต้นทุนในการทำนาสูงขึ้น ประกอบกับค่าครองชีพสูงขึ้น ไม่ว่าจะเป็นรายจ่ายในการผลิต รายจ่ายสำหรับการดำเนินชีวิตครอบครัว ได้ส่งผลให้เกษตรกรในชุมชนต้องหาทางออกโดยการขายที่ดิน ทำให้กรรมสิทธิ์ในที่ดินของคนในชุมชนลดลง

4. ผลของการพัฒนาสู่ความทันสมัยที่เกิดขึ้นต่อคนในชุมชนบ้านปากพลีทั้งสองตำบล คือ ตำบลหนองแสง และตำบลปากพลี ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ แม้ว่าอุปนิสัยของคนในทั้งสองชุมชนมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน

4.4 ผลกระทบของการใช้เทคโนโลยีการเกษตรต่อสภาพแวดล้อมของชุมชน

“ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อาจทำให้บางคนร่ำรวยเป็นมหาเศรษฐีอันเนื่องมาจากความรู้ที่ทำให้ใช้ทรัพยากรได้มากและกว้างขวางมากขึ้น แต่ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อน้ำ อากาศ ดิน และสุขภาพอนามัยของมนุษย์ทุกคนจะต้องได้รับโดยทั่วกัน” (วินัย วีระวัฒนานนท์, 2535 : 170) จากคำกล่าวนี้จะเห็นได้ว่า เทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันมีความสำคัญมากโดยเฉพาะเทคโนโลยีการเกษตร ด้วยเหตุที่ประเทศไทยเป็นประเทศที่ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ในอดีตประชาชนในสังคมเกษตรมักจะใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรแบบง่าย ๆ ต่อมามีการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อผลิตเครื่องมือและอุปกรณ์ทุนแรงในการทำงาน มีการใช้ปุ๋ยและเคมีอื่น ๆ ในการเพาะปลูก รวมถึงการขยายพันธุ์พืชเพื่อให้ได้ผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่สูงขึ้นหลายเท่า แต่ในขณะเดียวกัน ก็เป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมต่อทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างรวดเร็ว อย่างที่ สุรดี โรจน์ยานยนต์ (2530 : 56 อ้างใน ศิริ ฮามสุโพธิ์, 2536 : 63) กล่าวว่า การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการผลิตทางการเกษตร เช่น การใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลง ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของคุณภาพดิน ดินเป็นพิษและอาจแพร่กระจายลงสู่แม่น้ำ ลำธาร จนเป็นสาเหตุให้น้ำเสีย สารพิษตกค้างในอาหารและผลิตผลทางการเกษตร อุ้มแก้ว ประกอบไวยทกิจ ปิเวอร์ (2531 : 56) กล่าวว่าด้วยว่า สารเคมีที่มีพิษอยู่มากมายหลายร้อยชนิดและเพิ่มปริมาณขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากกำจัดศัตรูของพืช สัตว์และ

มนุษย์ตามที่ต้องการยังทำให้สิ่งมีชีวิตอื่น ๆ เช่น แมลง และสัตว์ที่มีประโยชน์พลอยสูญหายไปด้วย เพราะเกษตรกรมักจะใช้สารพิษในปริมาณที่มากเกินไปจนเกินความจำเป็น ด้วยความเชื่อว่า จะทำให้การกำจัดศัตรูพืชได้ผลดีมากยิ่งขึ้น สารพิษจึงแพร่กระจายอยู่ทั่วไปในสิ่งแวดล้อม และยังก่อให้เกิดการต้านสารพิษในแมลงและสัตว์อื่น ๆ เพราะเกษตรกรมักจะใช้ยาฆ่าแมลงในปริมาณที่สูงกว่าฉลาก โดยเข้าใจว่าจะช่วยปราบศัตรูพืชได้ดีขึ้น ทำให้แมลงต้องยาต้องเปลี่ยนยาฆ่าแมลงอยู่บ่อย ๆ นอกจากนี้เกษตรกรยังนิยมฉีดพ่นยาหลาย ๆ ชนิดในครั้งเดียวกันทำให้ประสิทธิภาพของยานั้นอ่อนลงหรือสูงขึ้นได้ ตลอดจนจะสะสมที่ละน้อยในร่างกายของมนุษย์เป็นเวลานาน

เทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัยจึงก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ปัจจัยที่ทำให้เทคโนโลยีการผลิตเข้ามามีบทบาทต่อสังคมเกษตรกรรม ก็คือ กระบวนการสร้างความทันสมัย (modernization) เพื่อสนองตอบการค้าโดยเปลี่ยนรูปแบบการผลิต จากการผลิตเพื่อยังชีพมาเป็นการผลิตเพื่อการค้า โดยเริ่มตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 เป็นต้นมา

จึงน่าสนใจศึกษาว่า ชาวบ้านในตำบลหนองแสงและตำบลปากพลีมีความตระหนักในเรื่องนี้หรือไม่ ต้องการศึกษาความทันสมัยของการใช้เทคโนโลยีโดยเฉพาะเทคโนโลยีทางการเกษตรที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อมของเขตชนบททั้งสองของอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามเพื่อการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำแบบสอบถามแบบปลายเปิดไปสอบถามผู้นำหมู่บ้าน ชุมชน และเป็นผู้ใช้เทคโนโลยีการเกษตรของหมู่บ้านต่าง ๆ ในตำบลหนองแสง และตำบลปากพลี อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก จำนวน 30 คน

4.4.1 ผลกระทบต่อทรัพยากรดิน

ชาวบ้านในตำบลปากพลี และตำบลหนองแสง กล่าวว่า ในอดีตไม่มีการใช้สารพิษทางการเกษตรไม่ว่าจะเป็นยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้าหรือยาฆ่าหนู จึงทำให้ไม่มีการตกค้างสารพิษจากการทำการเกษตรในทรัพยากรดิน แต่ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่คิดว่า มีสารพิษตกค้างในดิน เนื่องจากการใช้ยาฆ่าแมลงไม่ว่าจะเป็นเพลี้ยไฟหรือยาอื่น ๆ รวมทั้ง

การใช้ปุ๋ยเคมีทำให้สารพิษตกค้างอยู่ในดิน เพราะสภาวะจำยอมของชาวบ้านที่ต้องการเร่งผลผลิตจนต้องใช้ปุ๋ยเคมีและสารพิษในการเกษตร เพื่อให้ได้ผลผลิตมากขึ้น

ในอดีตสิ่งมีชีวิตที่อยู่ตามธรรมชาติมีจำนวนมากไม่ว่าจะเป็นงู เหี้ย ยว กา นกชนิดต่าง ๆ รวมถึงจำนวนของหนู ซึ่งเป็นศัตรูพืชตัวร้ายของเกษตรกร แต่ปัจจุบันจะพบจำนวนสิ่งมีชีวิตน้อยลงกว่าเดิมยกเว้นงูที่พบว่า มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเพราะมีจำนวนหนูในนาข้าวเพิ่มขึ้นและพื้นที่ทำนามักจะรกร้างทำให้จำนวนงูเพิ่มขึ้นด้วย ถ้ามองจากระบบนิเวศอาจเป็นเพราะจำนวนของเหยื่อที่ลดลงทำให้จำนวนหนูเพิ่มมากขึ้นก็ได้ จากการสัมภาษณ์ทั้งสองหมู่บ้านคล้ายคลึงกันว่า จำนวนของสิ่งมีชีวิตเปลี่ยนแปลงน้อยมีเปลี่ยนแปลงบ้างในเรื่องของจำนวนไส้เดือนที่ลดลง และยังพบอีกว่า ดินในเขตจังหวัดนครนายกเป็นดินเปรี้ยวไม่เหมาะแก่การทำเกษตร ต่อมาได้มีการพัฒนาเทคนิคทางการเกษตรโดยใช้ปูนขาวโรยบนดินเพื่อปรับสภาพความเป็นกรดของดินให้ลดลง ข้อที่น่าสังเกตอีกข้อหนึ่งคือ แมลงมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทำให้ต้องหันมาใช้ยาฆ่าแมลงเพื่อไม่ให้ผลผลิตเสียหาย

ทั้งสองหมู่บ้านมีปัญหาในเรื่องของความชื้นในดินลดลง ซึ่งอาจจะมาจากการใช้ปุ๋ยเคมีในนาข้าวในปริมาณที่เพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้ความชื้นในดินลดลง และอีกสาเหตุหนึ่งมาจากแหล่งน้ำที่ลดลงทำให้การทำนาข้าวที่ต้องใช้น้ำในปริมาณที่มากและเกิดการขยายพื้นที่การทำนาข้าวทำให้เกิดการแย่งชิงน้ำ จำนวนประชากรมากขึ้นความต้องการใช้น้ำก็มากขึ้นไปด้วย จึงต้องมีการจัดสรรน้ำสำหรับทำการเกษตรและการอุปโภคบริโภค จึงทำให้การใช้น้ำมีอยู่อย่างจำกัด และจากสภาพภูมิอากาศที่มีการเปลี่ยนแปลงมีอากาศที่ร้อนขึ้นทำให้เกิดการระเหยของน้ำในดิน ปริมาณความชื้นในดินจึงลดลง แต่ก็มีบางคนบอกว่า การปลูกต้นไม้บริเวณหัวไร่ปลายนาจำนวนมากทำให้ความชุ่มชื้นมีมากขึ้นกว่าแต่ก่อน

ส่วนสภาพความอุดมสมบูรณ์ของดินนั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่คิดว่าสภาพความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลง เนื่องจากสมัยก่อนมีการเลี้ยงวัวควายในนาข้าว เมื่อเวลาไถนาที่ใช้วัวและควายในการลากไถ ทำให้ได้ปุ๋ยอินทรีย์จากมูลของวัวและควาย อีกทั้งระบบนิเวศยังเป็นระบบนิเวศที่สมบูรณ์ไปด้วยพวกจุลินทรีย์ แบคทีเรียสามารถทำงานได้ตามปกติมีการย่อยสลายโดยธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์ของดินจึงมาก แต่ในปัจจุบันส่วนใหญ่ใช้รถไถ ปุ๋ยที่ได้จากธรรมชาติก็ไม่มี เลยต้องใส่ปุ๋ยให้เกษตรกรจึงทำให้เกิดปัญหาอื่น ๆ

ตามมา อย่างไรก็ตามในอดีตการทำนาที่มักจะได้ผล อาจจะเป็นเพราะดินทั้งสองหมู่บ้านเป็นดินชุดองครักษ์ที่มีความเป็นกรดสูง เป็นดินเปรี้ยวทำให้การทำการเกษตรไม่ได้ผลอย่างเต็มที่

4.4.2 ผลกระทบต่อแหล่งน้ำ

ปัจจุบันแหล่งน้ำธรรมชาติมีปริมาณลดลง เนื่องจากสภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงไป สภาพอากาศร้อนขึ้นทำให้เกิดการระเหยของน้ำมากขึ้น อย่างไรก็ตามพบว่ามีการขุดบ่อน้ำเพิ่มมากขึ้นมาใช้ในการอุปโภคบริโภค สำหรับความชุ่มชื้นของน้ำพบว่า น้ำมีความชุ่มชื้นมากในแม่น้ำลำคลองและมีความตื้นเขินมากขึ้น ทำให้ใช้น้ำไม่ได้ตลอดทั้งฤดูกาลและมีสาเหตุมาจากการชะล้างพังทลายของดินบริเวณต้นน้ำที่ทำให้ดินตะกอนไหลมากับน้ำก่อให้เกิดความตื้นเขินมากขึ้น

ในอดีตเวลาไปทำนา ชาวบ้านไม่มีการนำน้ำไปดื่มเพราะหาได้ตามหัวไร่ปลายนา แต่ในปัจจุบันจะต้องนำน้ำติดตัวไปด้วย เพราะไม่มีแหล่งน้ำสะอาดสำหรับการอุปโภคและบริโภคตามไร่นา

สำหรับแหล่งน้ำสาธารณะของหมู่บ้านทั้งสองแห่ง พบว่ามีความตื้นเขินมากขึ้นทำให้ไม่สามารถนำน้ำมาใช้ประโยชน์ได้เช่นกัน ความตื้นเขินนั้นเกิดจากการพังทลายของดินที่ไหลลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ

4.4.3 ผลกระทบต่อทรัพยากรชีวภาพ

ในอดีตทั้งสองหมู่บ้านมีจำนวนสัตว์ในธรรมชาติอยู่มากไม่ว่าจะเป็นสัตว์ขนาดเล็กๆ เช่น นก กบ เขียด ฯลฯ แต่สัตว์พวกนี้มักถูกทำลายและรบกวนโดยมนุษย์ทำให้มีจำนวนลดลง ยกเว้นหนู งู ที่มีปริมาณเพิ่มขึ้น สำหรับปลาและสัตว์น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติพบว่าทั้งสองหมู่บ้านในอดีตมีปลาและสัตว์น้ำธรรมชาติอยู่มาก ส่วนใหญ่เป็นปลาช่อน ปลานิล เมื่อจำนวนคนในหมู่บ้านเพิ่มขึ้นปริมาณสัตว์น้ำลดลง อีกทั้งมีการใช้ปุ๋ยเคมี และสารพิษทางการเกษตรที่เกิดการปนเปื้อนในแหล่งน้ำธรรมชาติทำให้ปลาและสัตว์น้ำธรรมชาติลดลงจนแทบไม่เหลืออยู่ อีกทั้งในสมัยก่อนการจับปลาในอดีตใช้เครื่องมือที่ไม่ค่อยทันสมัย เป็นเทคโนโลยีแบบง่ายๆ เช่น สุ่ม แห แต่ในปัจจุบันพบว่ามีการใช้วิธีการซื้อไฟฟ้ามากขึ้นทำให้ปลาเล็ก ปลาน้อย รวมถึงสัตว์อื่นๆ ตายกันหมด

สำหรับจำนวนและชนิดของนก พบว่าในอดีตนั้นทั้งสองตำบลมีชนิดของนกมากกว่าในปัจจุบัน นกส่วนใหญ่เป็นนกกระजิบ นกกระจอก นกกระเต็น เหยี่ยว นกยาง อีแอ้ง นกเอี้ยง นกแซงแซว นกกา แต่มาปัจจุบันพบว่าแทบไม่มีนกเหล่านี้แล้ว ส่วนที่ยังพบอยู่มากคือ นกเอี้ยง นกยาง สาเหตุที่ชนิดของนกลดลงเนื่องจากการบุกรุกพื้นที่อยู่อาศัยของนก และการใช้ปุ๋ยทางการเกษตรรวมถึงสารเคมีที่เพิ่มขึ้นทำให้เกิดการถ่ายทอดสารพิษไปตามห่วงโซ่อาหาร เมื่อนกกินสัตว์ หรือพืชที่ได้รับสารพิษเข้าไปทำให้เกิดการสะสมสารพิษในร่างกายจนเกิดการแปรเปลี่ยนทางพันธุกรรม หรือตายไปในที่สุด

สำหรับปริมาณของหนู พบว่ามีปริมาณเพิ่มมากขึ้นจากอดีต ถึงแม้ว่าจะมีการใช้ยาฆ่าหนูแต่จำนวนของหนูได้เพิ่มขึ้นเพราะนกหรือสัตว์ล่าในอดีตในระบบนิเวศบางส่วนได้หายไป เช่น เหยี่ยว อีกา เนื่องจากสัตว์เหล่านี้ถูกบุกรุกที่อยู่อาศัย อีกทั้งสัตว์เหล่านี้ในอดีตได้มีการกินหนูที่กินยาฆ่าหนูไปทำให้ได้รับพิษจนตายไปในที่สุด สำหรับจำนวนงูที่เพิ่มขึ้นเกิดจากความรกที่เพิ่มขึ้นจากการที่ทุ่งนามักถูกปล่อยให้รกร้างไม่มีคนทำนา อีกทั้งจำนวนของหนูที่เพิ่มขึ้นทำให้แหล่งอาหารของหนูเพิ่มขึ้นปริมาณของงูก็เพิ่มขึ้นตามเช่นกัน

4.4.4 ผลกระทบต่อทรัพยากรอากาศ

จากการสอบถามชาวบ้านทั้งสองตำบลทำให้ทราบว่าแต่ก่อนได้รับอากาศที่สดชื่นเป็นธรรมชาติ ต่อมาเมื่อมีการใช้สารพิษทางการเกษตร รวมถึงปุ๋ยเคมี พบว่าสภาพอากาศได้เปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะเมื่อมีการฉีดยาฆ่าหญ้า ยาฆ่าแมลง สารเคมีจึงลอยฟุ้งอยู่ในอากาศ ชาวบ้านหลายคนได้ล้มป่วยลงด้วยโรคทางเดินหายใจจากสารพิษทางการเกษตร ในเรื่องของอุณหภูมิชาวบ้านส่วนใหญ่รู้สึกว่า อากาศร้อนมากขึ้น และฤดูกาลมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นไม่ค่อยตรงเดือนเหมือนแต่ก่อน

4.4.5 ผลกระทบจากการพัฒนาการประกอบอาชีพ

ในการดำรงชีวิตของประชาชนทั้งสองหมู่บ้านพบว่า มีความทันสมัยมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องการประกอบอาชีพ ในอดีตนั้นการเตรียมดินก่อนการเพาะปลูก โดยใช้แรงงานสัตว์ประเภทวัว ควาย ต่อมามีการใช้เครื่องทุ่นแรงกันมากขึ้นโดยเฉพาะเครื่องยนต์ที่ใช้พลังงานจากน้ำมัน เช่น เครื่องไถเดินตาม รถไถ รถเกี่ยวข้าว ทำให้เกิดปัญหากับสิ่งแวดล้อมเนื่องจากใช้พลังงานเชื้อเพลิงมาก และเป็นปัญหาทางด้านการดำรงชีวิตที่จะต้องหาเครื่องทุ่นแรงเหล่านี้ มาใช้โดยส่วนใหญ่จะไปวางเงินผ่อนเครื่องมาใช้ก่อน แล้ว

ค่อย ๆ ผ่อนใช้หรือชำระเงินเมื่อสามารถเก็บเกี่ยวได้ สาเหตุที่มีการใช้เครื่องทุ่นแรงมากขึ้นเนื่องจากจำนวนแรงงานที่ลดลงนั่นเอง สำหรับการเตรียมดินเพื่อเพาะปลูกนอกจากจะใช้เทคโนโลยีเพิ่มขึ้น ยังใช้เทคนิคในการเผาทุ่งหรือเผาซากข้าวเพิ่มขึ้นจากอดีตทำให้เกิดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์มากขึ้นในชั้นบรรยากาศ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาภาวะเรือนกระจกและทำให้โลกร้อนมากขึ้น นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของเกษตรกร ส่วนใหญ่มักจะเป็นโรคทางเดินหายใจจากการสูดดมก๊าซชนิดนี้เข้าไป ชาวบ้านมักจะเผาทุ่งปีละ 1 ครั้งตามฤดูกาลการทำนาปีและเผา 2 ครั้งถ้ามีการทำนาปรัง (ในเขตตำบลหนองแสง) เนื่องจากบ้านปากพลีเป็นที่ดอนสามารถทำนาได้ปีละ 1 ครั้งเท่านั้น ส่วนบ้านหนองแสงเป็นที่ลุ่มมีการชลประทานดี ทำให้สามารถทำนาได้ปีละ 2 ครั้ง การเผาที่นาจึงเพิ่มขึ้นไปด้วย

สำหรับในเรื่องการดำรงชีวิตประจำวันพบว่าการกำจัดขยะในอดีตและปัจจุบันยังคงไม่มีเปลี่ยนแปลง เพราะยังคงใช้วิธีการเผาขยะเหมือนเดิมต่างกันตรงที่ปริมาณขยะในปัจจุบันจะมีปริมาณมากกว่าและยังเป็นขยะที่เผาหรือทำลายได้ยากมากขึ้นด้วย เพราะการซื้อของจากตลาดมีมากกว่าและสะดวกกว่าทำให้ปริมาณขยะเพิ่มมากขึ้น ชนิดของขยะก็มีความแตกต่างกับในอดีตซึ่งเป็นพวกที่สามารถย่อยสลายได้ตามธรรมชาติ แต่ปัจจุบันต้องกำจัดด้วยการเผา หรือฝังเท่านั้นถ้าปล่อยให้ย่อยสลายตามธรรมชาติ ไม่สามารถย่อยได้ในระยะเวลาอันสั้น

จากการรับความทันสมัยในด้านเทคโนโลยีการผลิตและเทคโนโลยีในการดำรงชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับภาวะความทันสมัยจากเทคโนโลยีทางการเกษตร ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับสารเคมี โดยเฉพาะสารปราบศัตรูพืชไม่ว่าจะเป็นยาฆ่าแมลง ยาฆ่าวัชพืช ยาฆ่าหนู หรือ ยาฆ่าปู จากการศึกษพบว่า ชาวบ้านหรือเกษตรกรส่วนใหญ่เข้าใจการเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมแต่ยังขาดความรู้ในเรื่องของการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างถูกวิธี และถูกต้องทั้งความร่วมมือยังอยู่น้อย เนื่องจากการรวมกลุ่มกันไม่ค่อยจะมีและไม่แน่นแฟ้นเหมือนอดีตและเมื่อพิจารณาในด้านของการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อมพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงบ้าง โดยเฉพาะในเรื่องของความอุดมสมบูรณ์ของดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ลดลง ต้องใช้ปุ๋ยเคมี

ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจ เพราะจะต้องจ่ายเงินส่วนหนึ่งไปซื้อปุ๋ยมาบำรุงดิน
รัฐบาลจึงควรเข้ามาช่วยเหลือในเรื่องของการให้ความรู้ในการใช้ปุ๋ย และสารเคมีที่
เหมาะสม.

บทสรุป

งานวิจัยชิ้นนี้ เริ่มดำเนินการขณะที่วิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทยใกล้จะปรากฏต่อสาธารณชน ข้อมูลภาคสนามในช่วงแรกจึงสะท้อนความเป็นไปในช่วง 4 - 5 ปีที่ผ่านมา ก่อนการเรียบเรียงข้อมูลครั้งสุดท้าย คณะผู้วิจัย จึงได้เดินทางเข้าไปในเขตตำบลหนองแสงและตำบลปากพลีอีกครั้ง ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2541 เพื่อสังเกตความเปลี่ยนแปลงในชุมชนขณะปัจจุบันซึ่งยังไม่สามารถชี้ได้ว่า ภาวะเศรษฐกิจได้ตกต่ำถึงที่สุดแล้วหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อซักถามชาวชุมชนปากพลีในเขต 2 ตำบลว่า ได้รับผลกระทบขนาดไหนและอย่างไร ประเด็นที่น่าสังเกต ได้แก่

1. หญิงชายวัยทำงานบางส่วนได้หวนกลับมาใช้ชีวิตอยู่กับบิดามารดาวัยสูงอายุ เนื่องจากถูกปลดออกจากงาน หรือถูกลดค่าแรงจนไม่สามารถดำรงชีพในกรุงเทพมหานครหรือในเขตทำงานได้ดังเดิม หลายคนเห็นว่า การกลับมาอยู่ในชนบทและทำหัตถกรรมในครัวเรือน เช่น การทำไม้กวาด ดอกไม้จันทน์ ดอกไม้ประดิษฐ์ จัดหลอดกาแฟใส่ถุง หรือการร่วมในอุตสาหกรรมรับเหมาการผลิต (subcontracting industry) ที่คณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) พยายามหางานให้ลูกบ้านทำ โดยนำวัตถุดิบมาแจกจ่ายให้ประกอบเข้าด้วยกัน เช่น การทำกระเป๋าน้ำหนักรูปต่าง ๆ เป็นต้น สามารถทำให้ยังชีพได้ไปวัน ๆ ระหว่างที่รอเศรษฐกิจของประเทศฟื้นตัว แม้ว่ารายได้จะลดลงครึ่งหนึ่งก็ตาม

อย่างไรก็ดี แรงงานของทั้ง 2 ตำบลบางส่วนก็ยังคงมีงานรับจ้างอยู่ดังเดิม แหล่งจ้างงานรายใหญ่ของชาวตำบลปากพลี คือ โรงงานมิซูบิชิอิเลกทริก บริษัทโคคา โคล่า (ไทยแลนด์) จำกัด และมหาวิทยาลัยรามคำแหง ส่วนชาวตำบลหนองแสงส่วนหนึ่งก็เข้าไปเป็นแรงงานในโรงงานทำน็อต สกรู โรงงานชำแหละไก่ โรงงานอาหารสัตว์ และโรงงานตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูปที่ตั้งในละแวกชุมชน เป็นต้น

2. ชาวบ้านหลายคนตื่นตัวกับการเลือกตั้งผู้แทนเข้าไปเป็นคณะกรรมการ อบต. และมองเห็นว่าเป็นแหล่งผลประโยชน์สำคัญ ซึ่งเอื้อประโยชน์ให้ได้มากกว่าการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายเท่า เป็นไปได้ว่า การช่วงชิงที่นั่งในคณะกรรมการ อบต.

ในอนาคตจะเป็นวิถีการเมืองสำคัญของชาวชนบท และเป็นเรื่องของกลุ่มอิทธิพลและพรรคพวก

แม้ว่าภูมิหลังด้านสาขาวิชาของคณะผู้วิจัยจะหลากหลาย จึงทำให้การมองภาพชุมชนแตกต่างกันในบางแง่มุม ดังเช่น การพิจารณาจุดเริ่มต้นของกระบวนการปรับตัวสู่ความสมัยใหม่ของชนบทไทยไม่เหมือนกัน แต่ก็พอสรุปได้ว่า การเปลี่ยนวิถีชนบทได้รับอิทธิพลจากประเทศตะวันตกให้รับรูปแบบทางการเมือง เศรษฐกิจ และการดำรงชีวิตในสังคมแบบสมัยใหม่ที่พึ่งพาเทคโนโลยีมากขึ้นกว่าเดิม การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตดำเนินไปทีละน้อย แต่เนื่องจากจังหวัดนครนายกมีระยะทางไม่ห่างจากกรุงเทพมหานครนัก ทำให้ชาวชุมชนจำนวนมากมุ่งไปใช้ชีวิตวัยทำงานในเมืองหลวง คนกลุ่มหนึ่งที่ดำรงชีพอยู่จึงเป็นพวกที่หวนกลับมาหลังเกษียณจากการทำงาน ชุมชนจึงค่อนข้างมีลักษณะอนุรักษ์นิยมสงบ และยังมีลักษณะชนบทอยู่มากทางกายภาพทั้ง ๆ ที่อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร

อย่างไรก็ดี วิฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนับตั้งแต่ พ.ศ.2540 จนปัจจุบันถือเป็นปรากฏการณ์พิเศษ ทำให้คนวัยหนุ่มสาวกลับมาพำนักชั่วคราว ในอนาคต เมื่อเศรษฐกิจฟื้นตัวขึ้น ชุมชนปากพลีก็คงกลับสู่วิถีเดิมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ เว้นเสียแต่ว่าเขตชานเมืองของกรุงเทพมหานคร เกิดความแออัดจนขยายตัวออกไปจนถึงจังหวัดใกล้เคียง เมื่อนั้นชุมชนบ้านปากพลีก็คงจะกลายเป็นเขตเมือง (urban) อย่างเต็มที่ วิถีชนบทที่ยังสังเกตเห็นได้อยู่ก็จะลบเลือนไป.

บรรณานุกรม

หน้าว่าง

บรรณานุกรม

หนังสือทั่วไป

กรมวิชาการ. (2535). *เมืองนครนายก*. กรุงเทพฯ: กรมฯ.

กรมศิลปากร. (2531). *โบราณคดีศึกษา*. กรุงเทพฯ: กองโบราณคดี กรมฯ.

_____. (2535). *เมืองนครนายก*. กรุงเทพฯ: กองโบราณคดี กรมฯ.

จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ. (2519). *สมเด็จพระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ กับกระทรวงมหาดไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

จารุวรรณ พุ่มพฤษย์, และคณะ. (2536). *กลุ่มชาติพันธุ์ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช*. ลพบุรี: คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูเทพสตรีลพบุรี.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2533). *เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต*. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2503). *ชุมนุมพระนิพนธ์ (บางเรื่อง)*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

_____. (2514). *ลักษณะการปกครองประเทศสยามแต่โบราณ*. (หนังสืออ่านประกอบพื้นฐานอารยธรรมไทย ประวัติศาสตร์และการเมือง). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ดารุณี แก้วม่วง. (2534). *พื้นฐานอารยธรรม*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ จันทเกษม.

ถนอม อานามวัฒน์, และคณะ. (2528). *ประวัติศาสตร์ไทยยุคก่อนประวัติศาสตร์ไทยถึงสิ้นอยุธยา*. กรุงเทพฯ: อมรการพิมพ์. *ทำเนียบวัดแห่งประเทศไทย*. (2519). กรุงเทพฯ: สารานุกรมประชากรราษฎร์.

นคร พันธุ์รงค์. (2520). *ประวัติศาสตร์ไทยตอนต้น*. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.

บริษัท อัลฟารีเลิร์ช จำกัด. (2536). *ทำเนียบโรงพยาบาลและสถิติสาธารณสุข : 2536-2537*. กรุงเทพฯ: ชีรพงศ์การพิมพ์.

ประนอม ขาวสุทธิ, และคณะ. (2533). แผนการใช้ที่ดินจังหวัดนครนายก. กรุงเทพฯ: กองวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน.

ประพัฒน์ ตรีนรงค์. (ม.ป.ป.). ศึกษาและเที่ยวในเมืองไทย. พระนคร: โรงพิมพ์บางกอกเลียงเชียง.

ปราโมทย์ ทัศนาศูวรรณ. (2525). เที่ยวทั่วไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ.

มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2525). มรดกเทศกกับการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์เนศ.

เมธี ครองแก้ว. (2519). “ทิศทางการพัฒนาชนบทไทย : อดีต ปัจจุบัน และอนาคต,” ใน

เอกสารการสัมมนา วิชาการ เรื่อง ทิศทางเศรษฐกิจไทยในทศวรรษหน้า. กรุงเทพฯ:

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรรณิ พุทราวุฒิไกร. (ม.ป.ป.). ภูมิศาสตร์ประเทศไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทร

วิโรฒ ประสานมิตร.

วรวิทย์ เจริญเลิศ. (2535). พัฒนาการเศรษฐกิจเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2538). หลักเศรษฐศาสตร์มหภาค. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

วิเชียร วงศ์วิเศษ. (2525). “ไทยพวน,” ใน หนังสืออนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ นางละมัย วงศ์วิเศษ.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2536). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม. ขอนแก่น: คลัง

น่านวิทยา.

สุรพล มนต์กัณภัย. (2517). ท่องเที่ยวไปในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: กรุสภาคพริ้ว.

สุรศักดิ์มนตรี, เจ้าพระยา. (2504). ประวัติของจอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี (เจิม แสงชูโต).

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศรีหงส์.

อบรม สันภิบาล. (2521). เมืองไทย 72 จังหวัด. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

บทความ – วารสาร

ขนิษฐา สุวรรณชาติ. (2533, กุมภาพันธ์). “คืนทุ่งหลวง...ทวงความหลังที่คลองรังสิต,”

อนุสาร อ.ส.ท. 30(7) : 96-108.

คณิดา เลขะกุล. (2530, สิงหาคม). “100ปีโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า,” อนุสาร อ.ส.ท.

28(1) : 30-46.

_____. (2533ก, กุมภาพันธ์). “นครนายก,” *อนุสาร อ.ส.ท.* 30(7) : 68-80.

_____. (2533ข, กุมภาพันธ์). “โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า จังหวัดนครนายก,”
อนุสาร อ.ส.ท. 30(7) : 28-33.

“โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณเขาชะโงก จังหวัดนครนายก,” (2534, มีนาคม-เมษายน).

ว.เศรษฐกิจและสังคม. 28(2) : 17-28.

เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. (2533, กุมภาพันธ์). “นครนายก...
บนเส้นทางวิชาการ,” *อนุสาร อ.ส.ท.* 30(7) : 34-41.

ชนพรรณ สุนทร. (2537, พฤศจิกายน-ธันวาคม). “สี่ศรี เล่าเรื่อง สีสรรค์คลองรังสิต,”
จุลสารสภาวะแวดล้อม. 13(6) : 32-38.

“นครนายก,” (2536, มีนาคม). *นักอุตสาหกรรม.* 2(21) : 32-35.

ปัญญา ฤกษ์อุไร. (2528, มีนาคม). “นครนายก,” *เทศาภิบาล.* 80(3) : 43-48.

พิติฐ เจริญวงศ์. (2533ก, กุมภาพันธ์). “ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว...ที่ดงละคร,” *อนุสาร อ.ส.ท.*
30(7) : 110-117.

_____. (2533ข, กุมภาพันธ์). “โบราณวัตถุจากคลองบ้านนา,” *อนุสาร อ.ส.ท.* 30(7) : 121.

สรรค์ดี งามขจรกุลกิจ. (2537, เมษายน-มิถุนายน). “เมื่อนครนายกสมัยการค้า : ความ
เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ พ.ศ.2398-2475,” *เมืองโบราณ.* 20(2) : 84-98.

สำนักนายกรัฐมนตรี. (2516, มกราคม). *แถลงงานประวัติศาสตร์เอกสารโบราณคดี.* 1(1) : 81.

อนัญญา ภูษกุล. (2530, มีนาคม). “อะไรกำหนดพฤติกรรมของชาวนา? : วิพากษ์หลักเกณฑ์การ
วิเคราะห์ของเจมส์ สก็อต และแซมมวล พ็อปปิ้น,” *วารสารเศรษฐศาสตร์ ธรรมชาติ.*
5(1) : 91.

อมรา ศรีสุชาติ. (2533, มกราคม-มีนาคม). “ดงละครเมืองโบราณของนครนายก,” *วารสารไทย.*
20(37) : 12-24,95.

เอกสารทางวิชาการ

กรมศิลปากร. (2491). *เรื่องจังหวัดต่าง ๆ ในประเทศไทย เรียงตามลำดับอักษร.* กรุงเทพฯ: กรมฯ

_____. (2535). เอกสารโบราณคดีหมายเลข 10/2535 : เมืองนครนายก. กรุงเทพฯ:

กองโบราณคดี กรมฯ.

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2532ก). โครงการปรับปรุงระบบแผนและพัฒนากการเกษตร ต.ปากพลี

อ.ปากพลี จ.นครนายก. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. .

_____. (2532ข). โครงการปรับปรุงระบบแผนและพัฒนากการเกษตร ต.หนองแสง อ.ปากพลี

จ.นครนายก. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). อักษรานุกรมภูมิศาสตร์ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ไพศาลศิลป์

การพิมพ์. (ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 3 ค-ป)

สำนักงานพาณิชย์จังหวัดนครนายก. (2537). ข้อมูลการตลาดจังหวัดนครนายกประจำปี 2536.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2533). ประมวลข้อมูลเกี่ยวกับชื่อและเขตการปกครองของประเทศไทย

พ.ศ. 2533. พิมพ์ครั้งที่ 3. งานแผนที่สถิติ กองวิชาการสถิติ สำนักงานสถิติแห่งชาติ

สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____. (2536). สมุดรายงานสถิติจังหวัดนครนายก พ.ศ. 2536. สำนักนายกรัฐมนตรี.

_____. (2537). สมุดรายงานสถิติจังหวัดนครนายก พ.ศ. 2537. สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักผังเมือง. (ม.ป.ป.). เอกสารผังตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก.

(ฉบับโรเนียว เย็บเล่ม) กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.

รายงานการวิจัย - วิทยานิพนธ์

กระทรวงมหาดไทย. (2531). รายงานผลการวิจัย : การเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัดแทนตำแหน่ง

ที่ว่าง. กรุงเทพฯ: กรมการปกครอง กระทรวงฯ.

คณะทำงานศึกษาประวัติศาสตร์เมืองนครนายก. (2531?). ประวัติเมืองนครนายก.

ทัศนัย อารมย์สุข. (2521). การศึกษาเปรียบเทียบเสียงของคำในภาษาพวนกับภาษาไทย

มาตรฐาน. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรี

นครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

นวลเพ็ญ ภาณุรักษ์. (2520). **การจัดการปกครองมณฑลกรุงเก่าในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ**

พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2438-2453). ปริญญาโท กศ.ด. กรุงเทพฯ:

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

เพ็ญศรี ตึก. (2529). **รายงานผลการวิจัย : ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชาวลาวเวียง ลาวพวน**

ในอำเภอนมสารคามและอำเภอสนาบชัยเขต ฉะเชิงเทรา. กรุงเทพฯ: โครงการไทย

ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

หน้าว่าง

ภาคผนวก

หน้าว่าง

ภาคผนวก ก

ข้อมูลตำบลหนองแสง และ
ตำบลปากพลี อำเภอปากพลี
จังหวัดนครนายก

หน้าว่าง

ข้อมูลตำบลหนองแสง อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

1. สภาพทั่วไป

1.1 ที่ตั้งและขอบเขตของตำบล

ตำบลหนองแสง ได้รับการจัดตั้งเป็นตำบลครั้งแรก เมื่อมีการตั้งอำเภอเขาใหญ่ ซึ่งเป็นชื่อเดิมของอำเภอปากพลี ตำบลหนองแสงตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของอำเภอปากพลี เป็นตำบลที่มีอาณาเขตกว้างขวาง รองจากตำบลนาหินลาด มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 27,330 ไร่ หรือประมาณ 30 ตารางกิโลเมตร มีขอบเขตการติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองและเขาใหญ่
ทิศใต้	ติดต่อกับหมู่ที่ 2 ตำบลโคกกรวด
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับหมู่ที่ 5 ตำบลนาหินลาด หมู่ 1 โคกกรวด
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับตำบลศรีนาวา อำเภอเมือง

1.2 ประวัติตำบลหนองแสง

ตำบลหนองแสง เป็นตำบลที่มีความเก่าแก่มากมาย ประชาชนอพยพมาจากเมืองพวน ประเทศลาว เมื่อครั้งกวาดต้อนเชลยศึกสงคราม ผู้คนได้มาจับจองที่ทำมาหากินในที่ตั้งปัจจุบันก็เพราะพื้นที่แห่งนี้มีหนองน้ำใหญ่ อุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์ป่า และพืชต่าง ๆ จึงได้ตั้งบ้านเรือนอยู่รอบ ๆ หนองน้ำแห่งนี้ ซึ่งรอบ ๆ หนองน้ำนี้มีไม้ยืนต้นเป็นไม้เนื้ออ่อนขึ้นอยู่มากมายเรียกว่า ต้นแสง จึงเรียกขานกันมานานว่า หนองต้นแสง คำว่า 'ต้น' หายไป ในปัจจุบันจึงกลายเป็นตำบลหนองแสง และต้นแสงริมหนองน้ำได้ตายไปหมดเหลือไว้แต่หนองแสงที่ต้นเขิน แต่ก็ยังคงมีขนาดใหญ่และยังเป็นศูนย์กลางของตำบลหนองแสงเหมือนเดิม ปัจจุบันมีการขุดลอกหนองนี้เป็นสระบึงขนาดใหญ่ โดยกรมชลประทานเป็นที่ตั้งโครงการประมงหมู่บ้านหนองแสง

1.3 การแบ่งเขตปกครอง

ตำบลหนองแสง แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 9 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน
1	บ้านคลองคลา
2	บ้านโคกกระชาย
3	บ้านหนองหัวลิงใน
4	บ้านเนินหินแร่
5	บ้านหนองแสง
6	บ้านสันป่าตั่ง
7	บ้านหนองหัวลิงนอก
8	บ้านบุงเข้
9	บ้านเหล่าเดิน

1.4 การคมนาคม

ตำบลหนองแสง เป็นตำบลที่มีถนนมากที่สุดในอำเภอปากพลี โดยถนนทุกสายที่อยู่ภายในตำบลเป็นถนนดิน ผิวจราจรโรยลูกรัง โดยมีเส้นทางติดต่อกับที่ตั้งของตำบลจำนวน 7 เส้นทาง โดยเป็นเส้นทางติดต่อของอำเภอปากพลี 4 เส้นทาง และอำเภอเมืองจำนวน 3 เส้นทาง

1.5 สถานที่สำคัญ

ตำบลหนองแสงเป็นตำบลที่มีประชาชนนับถือศาสนาพุทธจึงได้ปรากฏว่า มีการสร้างวัดมากมาย ดังนี้คือ วัดศรีมงคล วัดโพธิ์ศรี วัดกลางโสภา วัดชุมข้าว วัดเนินหินแร่ วัดตะเคียนทอง วัดบุงเข้ วัดโพธิ์ทอง วัดหัวลิงใน และสำนักสงฆ์ถาวรนิมิตร มีบางหมู่บ้านที่มีวัดถึง 3 แห่งในหมู่บ้านเดียวกัน

1.6 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ตำบลหนองแสง มีการใช้ประโยชน์ที่ดิน ดังนี้

ลักษณะการถือครองที่ดิน และการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรเป็นรายหมู่บ้าน

ชื่อหมู่บ้าน	พื้นที่การเกษตร	ทำนา	ทำไร่	พืชผัก	อื่น ๆ
หมู่ที่ 1 บ้านคลองคลา	1,230	1,067	-	10	3
หมู่ที่ 2 บ้านโคกกระชาย	1,320	1,130	-	15	5
หมู่ที่ 3 บ้านหนองหัวลิงใน	1,200	1,046	30	20	10
หมู่ที่ 4 บ้านเนินหินแร่	2,379	2,069	30	20	10
หมู่ที่ 5 บ้านหนองแสง	844	737	5	10	5
หมู่ที่ 6 บ้านสันป่าตึง	1,765	1,735	2	5	3
หมู่ที่ 7 บ้านหัวลิงนอก	778	805	20	15	10
หมู่ที่ 8 บ้านบุงเข	1,000	805	20	15	10
หมู่ที่ 9 บ้านเหล่าเดิน	2,075	1,961	5	4	5
รวม	12,579 ไร่	11,455 ไร่	112 ไร่	114 ไร่	61 ไร่

1.7 สภาพพื้นที่และลักษณะภูมิประเทศ

ตำบลหนองแสงมีสภาพของพื้นที่เป็นที่ราบเชิงเขา ซึ่งติดกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ทำให้มีพื้นที่ลาด พื้นที่ไม่สม่ำเสมอ โดยส่วนที่ติดกับเชิงเขา คือ ทางทิศตะวันออกของตำบลลาดเชิง มาทางทิศตะวันตกของตำบล สภาพดินเป็นดินร่วนปนทรายในส่วนของเชิงเขา แต่ส่วนพื้นที่มุ่มริมทางด้านตะวันตกเป็นดินทรายดินเหนียว

1.8 ลักษณะความเหมาะสมของดิน

ลักษณะของดินตำบลหนองแสง แบ่งเป็น 2 ชนิด คือ ช่วงด้านบุงเขด้านขวาจนถึงแหล่งดินนั้นเป็นช่วงที่ติดกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ทำให้เหมาะสมในการปลูกพืชสวน คือ ไม้ตง มะม่วง ขนุน ส่วนตอนกลางของตำบลเป็นที่พื้นที่ราบเหมาะกับการปลูกพืชสวน ส่วนล่างสุดของตำบลเป็นที่ลุ่ม เกษตรกรทำนาดำมีทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียวไม่มาก (สำหรับบริโภคเอง)

1.9 ภัยธรรมชาติ

เนื่องจากพื้นที่ของตำบลหนองแสงเป็นพื้นที่สูงในด้านที่ใกล้เขาและลาดต่ำลง มาทำให้เกิดสภาวะแห้งแล้งในด้าน หมู่ 4, หมู่ 5 ซึ่งติดกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ซึ่งมัก จะเป็นช่วงต้นฤดูฝนจะขาดน้ำในการทำนาและพอถึงฤดูฝนตกชุกก็จะเกิดน้ำท่วม ช่วงที่ต่ำ ของอำเภอคือ หมู่ 4, หมู่ 5, หมู่ 2, หมู่ 1 ทำให้ข้าวกล้าเสียหาย ส่นในช่วงเบ็บเกี่ยวก็จะมี ลมพัดออกของเขทำให้ข้าวที่กำลังผสมเกสรถูกลมพัดเสียหายทำให้เมล็ดข้าวลีบ โดยมัก เกิดที่ หมู่ 1, หมู่ 5, หมู่ 6, หมู่ 8 ซึ่งเป็นทางออกของช่องลม

2. สภาพทางสังคม

2.1 จำนวนประชากร เฝ้าพันธุ์ อุปนิสัย
ประชากร

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ประชากร		รวม
		ชาย	หญิง	
1	บ้านหนองคลา	98	104	202
2	บ้านโคกกระชาย	174	218	392
3	บ้านหนองหัวลิงใน	153	171	324
4	บ้านเนินหินแร่	207	235	442
5	บ้านหนองแสง	108	128	236
6	บ้านสันป่าดั่ง	71	81	152
7	บ้านหัวลิงนอก	67	84	151
8	บ้านบุงเข	109	102	211
9	บ้านเหล่าเดิน	186	168	354

เผ่าพันธุ์

ชาวอำเภอนองแสงดั้งเดิมนั้นอพยพมาจากประเทศลาวมีเชื้อสายพวน โดยเรียกกันว่า ไทยพวนมีการตั้งรกรากอยู่ที่ปัจจุบันตั้งแต่มีการทำสงครามสมัยก่อน แต่ในปัจจุบันไม่มีการอพยพเพิ่มเติม เพียงแต่มีการติดต่อสัมพันธ์กัน

อุปนิสัย

ชาวบ้านตำบลหนองแสงเป็นผู้มีจิตใจโอบอ้อมอารีซื่อสัตย์ รักษาคำพูดเกลียดการโกหก พูดจาอ่อนหวาน โดยใช้ภาษาถิ่นคือ ภาษาพวน โอบอ้อมอารีแก่ผู้ด้อยกว่า เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โดยสังเกตจากการช่วยเหลือกันภายในหมู่บ้าน งานสำเร็จจุ่งไปด้วยดี รักความสะอาด นับถือให้เกียรติข้าราชการ จึงมีการปลูกฝังให้ลูกหลานเรียนหนังสือ การศึกษาในตำบลหนองแสงจึงรุดหน้าไปด้วยดี

2.2 วัฒนธรรม ประเพณี

วัฒนธรรมชาวไทยพวนในตำบลหนองแสงมีวัฒนธรรมอันดีงามเสมอมา รักเคารพบุคคลสูงอายุ เลี้ยงดูสั่งสอนให้บุตรหลานเป็นประชาชนที่ดีรับผิดชอบต่อสังคมรักษาวัฒนธรรมอันดีงามของตำบล ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นวัฒนธรรมไทยนั่นเอง

ประเพณีของตำบลหนองแสงจะผสมผสานกันระหว่างประเพณีของคนไทยและชาวพวนในตำบลหนองแสง มีงานบุญประเพณีมากมาย เช่น การสู่ขวัญ การทำบุญข้าวหลาม การทำบุญข้าวจี การทำบุญข้าวสาก การทำขวัญข้าว งานบุญที่เป็นประเพณีไทย ได้แก่ สงกรานต์ งานบวชนาค งานแต่งงาน โกนจุก ปีใหม่ วันเข้าพรรษา วันสารทพวน ซึ่งประเพณีเหล่านี้รวมถึงการทำบุญกลางบ้าน ซึ่งทุกหมู่บ้านกำหนดทำทุกหมู่ บางทีในแต่ละวันจะไม่ตรงกัน แต่จะอยู่ภายในช่วงเดือนเดียวกันทั้งหมด งานบุญแต่ละครั้งจะเห็นความมีน้ำใจและประเพณียึดถือกันมาเก่าแก่ช้านาน ซึ่งบางอย่างไม่สามารถหาได้จากวัฒนธรรมประเพณีไทยแท้

2.3 การรวมกลุ่มและความร่วมมือ

การรวมกลุ่ม

ในตำบลหนองแสง มีการรวมกลุ่มของชาวบ้าน ซึ่งทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าดังเช่น ในแต่ละเดือนของแต่ละหมู่บ้านจะมีการนัดพัฒนาถนน กลบหลุมบ่อ

ภายในหมู่บ้าน และตำบล ทำให้ไม่ต้องใช้งบประมาณของรัฐบาลในการปรับปรุงสิ่ง
สาธารณูปโภคในตำบล

การให้ความร่วมมือ

ตำบลหนองแสงให้ความร่วมมือสามัคคีดีมาก มีการร่วมมือกันพัฒนาอาชีพ
พัฒนาการศึกษา พัฒนาการเกษตร พัฒนาการสาธารณสุข สภาพทั่วไปของตำบลจึงดีขึ้น
เรื่อย ๆ ไม่ว่าจะเป็นสภาพหมู่บ้าน บ้านเรือน สิ่งสาธารณะต่าง ๆ มีการปรับปรุงอย่าง
สม่ำเสมอทำให้ประชาชนมีคุณภาพดีขึ้น มีการร่วมมือกับส่วนราชการที่เข้าไปในท้องที่
ตำบลหนองแสงเป็นอย่างดีทำให้เกิดการพัฒนาก้าวหน้ากว่าทุก ๆ ตำบล

3. สภาพทางเศรษฐกิจ

3.1 สภาพการถือครองที่ดิน

สภาพการถือครองที่ดินของตำบลหนองแสงส่วนใหญ่จะเป็นการถือครองที่ดิน
ของตนเองแต่มีจำนวนไร่น้อยกว่าครึ่งวันอยู่ จึงทำให้ต้องเช่าเพิ่มเติมบางส่วน และมี
เกษตรกรรายากจนซึ่งจะต้องเช่าที่ดินทั้งหมดในการทำนา

3.2 ประเภทลักษณะการประกอบอาชีพ

การประกอบอาชีพในตำบลหนองแสงแบ่งออกเป็น ดังนี้

1. อาชีพเกษตรกรรมแบ่งแยกเป็นทำนา ทำสวน ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ ประมง
2. อาชีพรับจ้าง เช่น รับจ้างทางการเกษตร ดำนา ถอนกล้า ถางสวน ฉีดยา
กำจัดโรคแมลง รับจ้างเลี้ยงวัว รับจ้างอิสระ
3. อาชีพรับราชการ เช่น ข้าราชการครู สาธารณสุข ทหาร ตำรวจ
4. อาชีพค้าขาย เช่น การขายของชำในหมู่บ้าน
5. อาชีพช่างไม้ เป็นอาชีพรองจากการทำนา มีการไปทำงานช่างไม้ในเขต
ต่างหมู่บ้านกันเป็นประจำ โดยลักษณะการประกอบอาชีพภายในตำบลส่วนใหญ่จะเป็น
เกษตรกรคนเดียวกันแต่ทำทุกอาชีพในแต่ละช่วงของฤดูกาลนั้น ๆ ทำให้ไม่มีเวลาว่างในแต่ละปี

ข้อมูลตำบลปากพลี อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก

1. สภาพทั่วไป

1.1 ที่ตั้งและขอบเขตของตำบล

ตำบลปากพลี ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของถนนสุวรรณศร ยกเว้นหมู่ที่ 1 บ้านเบญจภาสอยู่ทางเหนือของถนนสุวรรณศร ตำบลปากพลี มีเนื้อที่ทั้งหมด 27,167 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ดอน บางก็เป็นที่อยู่อาศัยและปลูกไม้ผลบ้าง เช่น มะม่วง กล้วยน้ำว้า และอื่น ๆ มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ ตำบลเกาะหวาย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ ตำบลโคกไม้ลาย อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ตำบลเกาะโพธิ์
ทิศใต้	ติดต่อกับ อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี

1.2 ประวัติตำบลปากพลี

ตำบลปากพลี ได้แยกมาจากตำบลเขาใหญ่ แต่ประวัติทางด้านอื่น ๆ ไม่มีหลักฐานที่แน่นอน

1.3 การแบ่งเขตปกครอง

ตำบลปากพลี แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน
1	บ้านเบญจภาส
2	บ้านบุกขุน
3	บ้านจิกสูง
4	บ้านแฝก
5	บ้านท่ากว้าง
6	บ้านโคกกระโดน
7	บ้านหนองบัวบอน

1.4 การคมนาคม

ตำบลปากพลี มีถนนอยู่ 6 สาย เป็นถนนลูกรังต่อกับถนนลาดยาง มีถนนลูกรังเชื่อมต่อกับถนนเส้นหลักระหว่างหมู่บ้านต่าง ๆ

1.5 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ตำบลปากพลี มีการใช้ประโยชน์ที่ดิน ดังนี้

ลักษณะการถือครองที่ดิน และการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรเป็นรายหมู่บ้าน

ชื่อหมู่บ้าน	พื้นที่การเกษตร	ทำนา	ทำไร่	พืชผัก	อื่น ๆ
หมู่ที่ 1 บ้านเบญจมาส	2,454	2,246	2,226	20	208
หมู่ที่ 2 บ้านนุกขนุน	561	339	327	12	122
หมู่ที่ 3 บ้านจิกสูง	3,414	3,311	5,296	15	103
หมู่ที่ 4 บ้านเกาะแฝก	3,596	2,846	2,796	50	750
หมู่ที่ 5 บ้านท่ากวาง	5,029	4,089	4,029	60	940
หมู่ที่ 6 โคกกระโดน	7,245	6,336	6,246	90	910
หมู่ที่ 7 หนองบัวบอน	4,867	3,872	3,867	5	995
รวม	27,167 ไร่	22,839 ไร่	22,587 ไร่	252 ไร่	4,128 ไร่

1.6 สภาพพื้นที่และลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่ตำบลปากพลีเป็นที่ราบลุ่ม มีเนื้อที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่นาเหมาะในการปลูกข้าว ลักษณะดินเป็นดินเหนียว เป็นดินเปรี้ยวจัด มีที่ดอนปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น และทำเป็นที่อยู่อาศัย มีบ้านเรือนกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป

1.7 ลักษณะความเหมาะสมของดิน

ลักษณะของดินตำบลปากพลี บางหมู่บ้านเป็นดินเหนียว ดินเปรี้ยวจัด ดินชุดรังสิต ดินชุดองครักษ์ อีกส่วนหนึ่งเป็นดินทราย โดยทั่วไปดินเหมาะสมในการปลูกข้าว จะมีพื้นที่ดอนเป็นที่อยู่อาศัย และปลูกไม้ผล เช่น มะม่วง กล้วยน้ำว้า

1.8 ภัยธรรมชาติ

พื้นที่ตำบลปากพลีเป็นพื้นที่ราบต่ำ น้ำท่วมพื้นที่ทำนาทุกปี และมีพื้นที่ติดต่อกับคลองยาง ทำให้เวลาฝนตกน้ำในคลองยางหลาก คันคลองซึ่งเป็นดินพังทำให้น้ำท่วม

ถนนและข้าวกล้าที่กำลังปักดำอยู่เสียหายทุกปี ระดับน้ำสูงมาก การระบายน้ำก็ลำบาก เพราะพื้นที่ทางด้านล่างต่ำไม่สามารถจะระบายน้ำได้ข้าวของเสียหาย

2. สภาพทางสังคม

2.1 จำนวนประชากร เผ่าพันธุ์ อุปนิสัย

ประชากร

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	ประชากร		รวม
		ชาย	หญิง	
1	บ้านเบญจภาส	176	210	386
2	บ้านนุกขนุน	208	241	449
3	บ้านจิกสูง	167	130	297
4	บ้านเกาะแฝก	196	235	431
5	บ้านทากวาง	222	207	429
6	บ้านโคกกระโดน	234	275	509
7	บ้านหนองบัวบอน	116	129	245

เผ่าพันธุ์และอุปนิสัย

ประชากรในตำบลปากพลีเป็นคนไทยแท้ อุปนิสัยรักพวกพ้อง ซอบสันโดศ

2.2 วัฒนธรรมประเพณี

นับถือขนบธรรมเนียมประเพณีในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันสารทไทย วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ลอยกระทง วันขึ้นปีใหม่ ประชากรที่อยู่ต่างถิ่นก็จะกลับภูมิลำเนาเดิมเพื่อทำบุญตามพิธีการต่าง ๆ ประชากรนับถือศาสนาพุทธ

2.3 การรวมกลุ่มและการให้ความร่วมมือ

การรวมกลุ่มมีอยู่บ้าง การให้ความร่วมมือขึ้นอยู่กับความศรัทธาของผู้นำ ถ้ามีความศรัทธาก็จะให้ความร่วมมือ แต่โดยทั่วไปมีน้อย

2.4 ผู้นำบุคคล การตัดสินใจ

ผู้นำจะมีความสำคัญไม่มากนัก เพราะแต่ละคนจะเชื่อมั่นความคิดของตัวเอง บุคคลสำคัญก็มีเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ ที่คลุกคลีกับเขาให้ความเป็นกันเองกับเขา การตัดสินใจขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลที่มีความนับถือ

3. สภาพทางเศรษฐกิจ

3.1 สภาพการถือครองที่ดิน

เกษตรกรมีกรรมสิทธิ์น้อยต้องเช่าจากนายทุน แต่ยังมีพื้นที่เป็นของตนเองอยู่บ้าง

3.2 ประเภทลักษณะการประกอบอาชีพ

ประชากรในตำบลปากพลีมีลักษณะการประกอบอาชีพ คือ ทำนาเป็นหลัก รับจ้าง นอกจากนั้นก็ไปทำงานต่างจังหวัดและกรุงเทพฯ เมื่อถึงฤดูกาลทำนาก็กลับมาทำนา.

ที่มา : กรมส่งเสริมการเกษตร. โครงการปรับปรุงระบบแผนและพัฒนากิจการเกษตร
ต.ปากพลี อ.ปากพลี จ.นครนายก. กรุงเทพฯ : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
2532.

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์

ชาวบ้านตำบลหนองแสง และ

ตำบลปากพลี อำเภอปากพลี

จังหวัดนครนายก

หน้าว่าง

แบบสัมภาษณ์

โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

เพศ.....อายุ.....ปี

ตำแหน่งหน้าที่.....การศึกษา.....

วันเดือนปีที่ให้สัมภาษณ์.....เวลา.....น.

สถานที่ให้สัมภาษณ์.....

.....

.....

.....

สัมภาษณ์โดย.....

ผู้ช่วยสัมภาษณ์.....

แบบสอบถามด้านประวัติศาสตร์

1. บรรพบุรุษครั้งปู่ย่าตายายมีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่ใด?
2. เชื้อสายของบรรพบุรุษเป็นพวกใด
3. บรรพบุรุษดั้งเดิมประกอบอาชีพอะไร
4. การมาตั้งถิ่นฐานของบรรพบุรุษมีลักษณะอย่างไร ทายอดมาเป็นรุ่น ๆ หรือมาพร้อมกันเป็นกลุ่มใหญ่
5. การเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้เริ่มต้นในสมัยใด (รัชกาลที่ 5 รัชกาลที่ 6 รัชกาลที่ 7 รัชกาลที่ 8 รัชกาลที่ 9)
6. เท่าที่จำความได้สภาพของการตั้งถิ่นฐาน บ้านเรือน ที่อยู่อาศัยมีลักษณะอย่างไร
7. การคมนาคมในหมู่บ้านในสมัยนั้นมีลักษณะอย่างไร
8. แรกเริ่มมาตั้งถิ่นฐาน เมื่อชาวบ้านต้องการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การบวช การเผาศพ เป็นต้น ชาวบ้านไปทำพิธีที่วัดใด
9. วัดในหมู่บ้านมีกี่วัด แต่ละวัดมีประวัติความเป็นมาอย่างไร
10. นอกจากวัดพุทธแล้วมีสุเหร่า และโบสถ์คริสต์บ้างหรือไม่ ถ้ามี จำนวนมากน้อยเท่าใด
11. ประเพณีดั้งเดิมในหมู่บ้านมีอะไรบ้าง
12. ประเพณีดั้งเดิมดังกล่าวแต่ละประเพณีมีลักษณะอย่างไร
13. ปัจจุบันยังมีการรักษาประเพณีดั้งเดิมเหล่านั้นอยู่หรือไม่
14. ถ้าหมู่บ้านนี้มีมาก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี 2475 ภายหลังเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองมีอะไรเกิดขึ้นในหมู่บ้านนี้บ้าง
15. สมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา เมื่อครั้งญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกในประเทศไทย ประมาณ พ.ศ.2484 (56 ปีล่วงมาแล้ว มีอะไรเกิดขึ้นในหมู่บ้านนี้บ้าง)
16. สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 การทำมาหากินของราษฎรในแถบนี้เป็นอย่างไร
17. สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ประเทศไทยได้มีการพัฒนาอย่างกว้างขวาง ในหมู่บ้านแห่งนี้มีการพัฒนาสิ่งใด ๆ เกิดขึ้นบ้างหรือไม่ ถ้ามีทำอะไรกันบ้าง

18. ถนนสายสำคัญที่ตัดผ่านหมู่บ้านและเชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้านกับหมู่บ้าน หมู่บ้านกับอำเภอ หมู่บ้านกับจังหวัดสร้างขึ้นเมื่อใด มีประโยชน์อย่างไรบ้าง
19. ในระยะแรก ๆ ที่ยังไม่มีสถานีนามัย เมื่อเวลาชาวบ้านเจ็บไข้ได้ป่วยกัน ชาวบ้านทำอย่างไร
20. สถานีนามัยในหมู่บ้านแห่งนี้ตั้งขึ้นเมื่อใด
21. สถานีนามัยแห่งนี้มีสภาพทั่วไปอย่างไร (เช่น คุณภาพของแพทย์ พยาบาล ผดุงครรภ์ /จำนวนบุคลากรทางแพทย์และพยาบาล/ อาคารสถานที่/เครื่องมือและอุปกรณ์การแพทย์และพยาบาล เป็นต้น)
22. เท่าที่สามารถจำความได้ในอดีต เมื่อชาวบ้านมีผลผลิตจากไร่นา ชาวบ้านนำผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคไปจำหน่ายให้กับใคร ที่ไหน
23. ตลาดสำหรับซื้อขายแลกเปลี่ยนผลผลิตผลและสินค้าต่าง ๆ ที่พ่อค้านำมาจำหน่ายสำหรับหมู่บ้านมีขึ้นตั้งแต่เมื่อใด
24. ตลาดดังกล่าวมีลักษณะอย่างไร
25. ยานพาหนะประเภทรถยนต์มอเตอร์ไซด์เริ่มมีใช้ในหมู่บ้านเป็นครั้งแรกเมื่อใด
26. เมื่อเริ่มมีมอเตอร์ไซด์ในหมู่บ้าน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้านอย่างไรบ้าง
27. ขอให้ท่านช่วยเล่าเรื่องพัฒนาการขนส่งโดยใช้ยานพาหนะประเภทเครื่องยนต์ในหมู่บ้าน
28. ยานพาหนะประเภทรถกระบะ รถสองแถว รถเก๋ง รถบรรทุก รถรับจ้างเริ่มมีใช้ในหมู่บ้านเมื่อใด
29. ในหมู่บ้านเริ่มมีโรงเรียนให้เด็ก ๆ ได้เรียนหนังสือเมื่อไร และมีอยู่ที่ใด
30. ลักษณะโรงเรียนในหมู่บ้านเป็นประเภทใด (โรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา)
31. ในสมัยก่อนหน้านี้ ถ้าเด็ก ๆ ในหมู่บ้านต้องการศึกษาต่อในระดับที่สูงกว่าชั้นประถมศึกษา จะต้องไปเรียนต่อกันที่ไหน
32. ถ้าในอดีตเคยมีเด็กในหมู่บ้านมีโอกาสไปศึกษาต่อในระดับสูง เขาไปศึกษาต่อในด้านใด และได้กลับมาทำงานในภูมิลำเนาเดิมของตนหรือไปทำงานอยู่ที่ใด

33. ในยุคที่เศรษฐกิจกำลังรุ่งโรจน์ในสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรีต่อเนื่องมาในสมัยที่พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีนายทุนมากว้านซื้อที่ดินของชาวบ้านบ้างหรือไม่ ถ้ามีชาวบ้านพอใจจะขายที่ดินของตนหรือไม่ เพราะเหตุใด
34. ในสมัยที่ประเทศไทยยังมีผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ในหมู่บ้านมีชาวบ้านไปเป็น ผกค. บ้างหรือไม่
35. ในประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน เคยมีโจรผู้ร้ายที่ปล้นสดมภ์ชาวบ้านบ้างหรือไม่ ถ้ามีการปล้นสดมภ์เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ชาวบ้านทำอย่างไร
36. ในอดีตชาวบ้านเคยมีปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินบ้างหรือไม่ ถ้าเคยมี ชาวบ้านแก้ไขปัญหากันอย่างไร
37. ในอดีต ชาวบ้านเคยมีปัญหาเรื่องการขาดแคลนน้ำสำหรับการเพาะปลูก หรือทำนาบ้างหรือไม่ ถ้าเคย ชาวบ้านมีวิธีแก้ปัญหอย่างไร
38. หมู่บ้านนี้เคยมีโรคระบาดร้ายแรงเกิดขึ้นหรือไม่ โรคอะไร เมื่อใด และทางราชการได้ช่วยเหลือในเรื่องบำบัดรักษาอย่างไรหรือไม่
39. ในหมู่บ้านแห่งนี้ เท่าที่เคยจำความได้ เคยมีชาวเล่าสือเกี่ยวกับปาฏิหาริย์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ในชุมชนบ้างหรือไม่ ถ้ามี มันคืออะไร มีลักษณะอย่างไร
40. ในสมัยที่มีการเดินขบวนขับไล่จอมพลถนอม จอมพลประภาส และพันเอกถนงศักดิ์ เมื่อครั้งเรียกร้องรัฐธรรมนูญในวันที่ 14 ตุลาคม 2516 นั้น ในหมู่บ้านแห่งนี้ชาวบ้านมีความเคลื่อนไหวอย่างไร หรือไม่
41. ในสมัยที่มีการชุมนุมต่อต้านจอมพลถนอม เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในหมู่บ้านแห่งนี้มีความเคลื่อนไหวอย่างไรบ้าง
42. คนหนุ่มสาวในหมู่บ้านแห่งนี้เริ่มทิ้งไร่นาไปหางานทำในโรงงานในเมืองเมื่อไร และโรงงานเหล่านั้นตั้งอยู่ในจังหวัดนครนายกหรือที่อื่นใด
43. การที่ถูกหลานชาวบ้านไปทำงานในโรงงานมีผลกระทบต่อครอบครัวและชุมชนในหมู่บ้านอย่างไร
44. ในหมู่บ้านของท่านมีชาวบ้านนิยมไปเล่นชนไก่ กัดปลา แหวยไต้ดินบ้างหรือไม่

45. ในหมู่บ้าน มีชุมชนชาวจีนบ้างหรือไม่ ถ้ามีชาวจีนเหล่านั้นเข้ามาตั้งถิ่นฐานเมื่อใด และประกอบอาชีพอะไรเป็นหลัก
46. นอกเหนือจากชาวจีนแล้ว ในหมู่บ้านมีชาวไทยเชื้อสายอื่น ๆ เช่น พวน เขมร ญวน บ้างหรือไม่
47. ถ้าในหมู่บ้านมีชาวไทยเชื้อสายพวน เขมร หรือญวน คนเหล่านั้นยังรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมอยู่หรือไม่ และทำอย่างไร
48. การใช้เทคโนโลยีและความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์เพื่อการดำรงชีวิตประจำวันของชาวบ้านในหมู่บ้าน เริ่มต้นขึ้นเมื่อใด และส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างไรบ้าง
49. ท่านคิดว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญในหมู่บ้าน จนทำให้หมู่บ้านได้เจริญก้าวหน้ามาจนทุกวันนี้ มีอะไรบ้าง

แบบสอบถามด้านเศรษฐกิจ

1. การประกอบอาชีพ (เช่น อาชีพเกษตรกรรม หรือนอกภาคเกษตร)

1.1 อาชีพในอดีตทำอะไร

1.2 อาชีพปัจจุบันทำอะไร

กิจกรรม	พืช/สัตว์/สินค้า (เดิม)	พืช/สัตว์/สินค้า (ปัจจุบัน)	จำนวน : หน่วย(ไร่,งาน) ตัว (เดิม)	จำนวน : หน่วย(ไร่,งาน)ตัว (ปัจจุบัน)
ทำนา				
ทำไร่				
ทำสวน				
เลี้ยงสัตว์				
ประมง				
รับจ้าง				
ค้าขาย				
อื่น ๆ				

1.3 สาเหตุที่เปลี่ยนอาชีพ

1.4 นอกเหนือจากการประกอบอาชีพหลักแล้ว มีการทำหัตถกรรมพื้นบ้านหรือไม่

1.5 วิธีการทำอย่างไร วัสดุที่ใช้คืออะไร

1.6 ทำไว้เพื่อขายหรือไว้ใช้เอง หากทำเพื่อขายมีการติดต่อว่าจ้างกันอย่างไร

ใช้เวลาช่วงไหนทำ ได้ผลตอบแทนอย่างไร และเท่าไร

1.7 ในอดีตการทำหัตถกรรมพื้นบ้านเหมือนหรือแตกต่างจากปัจจุบัน (วิธีการทำ วัสดุที่ใช้ ทำไว้เพื่อขายหรือไว้ใช้เอง ใช้เวลาช่วงไหนทำ)

1.8 อะไรคือสาเหตุที่ทำให้การทำหัตถกรรมพื้นบ้านในอดีตแตกต่างจากปัจจุบัน

2. เทคนิคในการประกอบอาชีพ (เช่น เกษตรกรรม มีการใช้เครื่องมือ เครื่องใช้ หรือเทคโนโลยีสมัยใหม่)

- 2.1 ในอดีตเป็นอย่างไร
- 2.2 ในปัจจุบันเป็นอย่างไร
- 2.3 เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร
- 2.4 อะไรคือสาเหตุที่เทคนิคมีการเปลี่ยนแปลง

3. เครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ

- 3.1 เครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ ในปัจจุบันมีอะไรบ้าง
- 3.2 เครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ ในปัจจุบันเป็นของตนเอง หรือเช่าซื้อเมื่อไร อายุการใช้งานนานมากน้อยเพียงใด ทำไมจึงตัดสินใจซื้อ หากเช่าเสียค่าเช่าอย่างไร
- 3.3 เครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ ในอดีตมีอะไรบ้าง
- 3.4 เครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ ในอดีตเป็นของตนเองหรือเช่าซื้อเมื่อไร อายุการใช้งานนานมากน้อยเพียงใด ทำไมจึงตัดสินใจซื้อ หากเช่าเสียค่าเช่าอย่างไร
- 3.5 อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้เครื่องมือเครื่องใช้เหล่านี้ต้องเปลี่ยนแปลงจากอดีต

4. ที่ดินทำกิน

- 4.1 ปัจจุบันที่ดินทำกินเป็นของตนเองมีจำนวนเท่าไร และเช่ามีจำนวนเท่าไร
 - เป็นของตนเอง.....ไร่.....งาน
 - เช่า.....ไร่.....งาน
- 4.2 ที่ดินที่เป็นของตนเองได้มาอย่างไร
- 4.3 หากเป็นที่ดินเช่า มีวิธีการเช่าอย่างไร เสียค่าเช่าด้วยอะไร
- 4.4 ในปัจจุบันที่ดินของตนเองและเช่าเพิ่มขึ้นหรือลดลงเมื่อเทียบกับอดีต
- 4.5 ในอดีตที่ดินทำกินเป็นของตนเองมีจำนวนเท่าไร และที่ดินเช่ามีจำนวนเท่าไร

- เป็นของตนเอง.....ไร่.....งาน

- เช่า.....ไร่.....งาน

4.6 ในอดีตการเช่าที่ดินมีวิธีการแตกต่างจากปัจจุบันหรือไม่ อย่างไร

4.7 ถ้าที่ดินทำกินที่เป็นของตนเองในอดีตมีมากกว่าปัจจุบัน ทำไมจึงสูญเสียที่ดินไป

4.8 แต่ก่อนคนมีที่ทำกินเป็นของตนเองมากกว่าปัจจุบันหรือไม่ เพราะเหตุใดจึงสูญเสียที่ดิน

5. แรงงาน

5.1 ในปัจจุบันแรงงานที่ใช้ในการประกอบอาชีพมาจากไหน (เช่น แรงงานรับจ้าง แรงงานในครัวเรือน แรงงานแลกเปลี่ยน) แรงงานเหล่านี้ทำหน้าที่อะไรบ้าง

5.2 ที่มาของแรงงาน (เช่น แรงงานที่จ้างติดต่อหามาได้อย่างไร แรงงานเหล่านี้มาจากไหน เสียค่าจ้างอย่างไร เวลาในการใช้แรงงาน)

5.3 ปัญหาที่เกิดจากการใช้แรงงานมีบ้างหรือไม่

5.4 ในอดีตแรงงานที่ใช้ในการประกอบอาชีพมาจากไหน

5.5 ที่มาของแรงงานในอดีต

5.6 อะไรเป็นเหตุให้การใช้แรงงานในอดีตแตกต่างจากปัจจุบัน

6. เงินทุน

6.1 ในปัจจุบันการประกอบอาชีพต้องใช้เงินทุนมากน้อยเพียงไร

6.2 ใช้เงินทุนจากแหล่งใด (เช่น เงินสะสมของตนเอง เงินกู้) ถ้าเคยกู้เงิน กู้จากใคร เงื่อนไขในการกู้มีอย่างไร (เช่น มีหลักทรัพย์อะไรค้ำประกัน) คิดดอกเบี้ยอย่างไร

6.3 หากชำระเงินต้นหรือดอกเบี้ยไม่ตรงตามกำหนด นายทุนหรือผู้เป็นเจ้าของเงิน มีการปรับอย่างไร (เช่น ดอกเบี้ยทบต้น หรือผลัดผ่อนได้)

6.4 เมื่อมีปัญหาเรื่องการชำระเงินต้นหรือดอกเบี้ยคืน แก้ปัญหาอย่างไร

6.5 ในอดีตการประกอบอาชีพต้องใช้เงินทุนเหมือนหรือแตกต่างจากในปัจจุบันหรือไม่ อย่างไร

6.6 แหล่งเงินทุนในอดีตมาจากไหน เงื่อนไขเป็นอย่างไร

6.7 อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้การใช้เงินทุนในการประกอบอาชีพในอดีตแตกต่างจากปัจจุบัน

7. การขาย การตลาด

7.1 ในปัจจุบันผลผลิตที่ผลิตออกมาแล้วนำไปขายทั้งหมดหรือไม่

7.2 ในอดีตผลผลิตที่ผลิตออกมาแล้วนำไปขายทั้งหมดหรือไม่

ผลผลิตที่ผลิตได้เปรียบเทียบระหว่างอดีตกับปัจจุบัน

พืชหรือสัตว์	ข้าว							
	เดิม	ปัจจุบัน	เดิม	ปัจจุบัน	เดิม	ปัจจุบัน	เดิม	ปัจจุบัน
ผลผลิต (ก.ก)								
ราคาขาย(บาท/กก.)								
จำนวนขาย (ก.ก.)								
เก็บไว้บริโภคเอง(กก.)								
ทำพันธุ์ (กก.)								
ไชนี้ (กก.)								
ให้ผู้อื่น (กก.)								

7.3 ผลผลิตขายให้กับใคร ขายที่ไหน ติดต่อกันอย่างไร (นำไปขายเอง หรือพ่อค้ามารับซื้อ) กระบวนการขายเป็นอย่างไร (เช่น เมื่อมีการรับซื้อแล้วมีการนำไปขายที่ไหนต่อ)

7.4 ในการขายจะต้องเสียค่าใช้จ่ายหรือไม่ (เช่น ค่าขนส่ง ค่าตะกร้า ค่าภาชนะบรรจุ)

7.5 ในการขายสามารถต่อรองราคาได้หรือไม่ อย่างไร มีการรวมตัวเป็นกลุ่ม หรือมีระบบสหกรณ์หรือไม่

7.6 ในอดีตการขายผลผลิตเหมือนหรือแตกต่างจากปัจจุบันหรือไม่

7.7 อะไรคือสาเหตุของความแตกต่างระหว่างการขายผลผลิตในอดีตหรือปัจจุบัน

8. รายได้-ค่าใช้จ่าย ภาระหนี้สิน

8.1 รายได้ที่ได้รับมาจากแหล่งใดบ้าง

8.2 ค่าใช้จ่าย (หน่วย : บาทต่อเดือน)

☐ 1. ค่าอาหาร

☐ ข้าวสาร.....บาท/เดือน

☐ ผัก.....บาท/เดือน

☐ เนื้อสัตว์.....บาท/เดือน

☐ เครื่องปรุงอาหาร.....บาท/เดือน

☐ 2. ค่าน้ำดื่มบรรจุขวด.....บาท/เดือน

☐ 3. ค่าเครื่องนุ่งห่ม.....บาท/เดือน

☐ 4. ค่ารักษาพยาบาล.....บาท/เดือน

☐ 5. ค่าทำบุญ ทำทาน.....บาท/เดือน

☐ 6. ค่าเชื้อเพลิง.....บาท/เดือน

☐ 7. ค่าเครื่องอุปโภค เช่น สบู่ ยาสีฟัน ผงซักฟอก.....บาท/เดือน

☐ 8. ค่าใช้จ่ายทางการศึกษา.....บาท/เดือน

☐ 9. ค่าเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ และยาสูบ.....บาท/เดือน

☐ 10. ค่าซ่อมแซมบ้านเรือน.....บาท/เดือน

☐ 11. ค่าไฟฟ้า.....บาท/เดือน

☐ 12. ค่าน้ำประปา.....บาท/เดือน

8.3 อาหารการกินและน้ำดื่มต้องซื้อทุกอย่างหรือไม่ มีการเลี้ยงสัตว์ ปลูกผัก หรือ
จับปลาตามแหล่งน้ำไว้บริโภคหรือไม่

8.4 รายได้ปัจจุบันเพียงพอกับค่าใช้จ่ายหรือไม่

8.5 ท่านคิดว่าอะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้รายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่าย

8.6 หากไม่พอมีการแก้ปัญหาอย่างไร เช่น หาอาชีพเสริม กู้เงิน

8.7 ต้องกู้เงินหรือไม่ ถ้ากู้เงินเคยกู้จากแหล่งใด

8.8 ในอดีตรายได้และค่าใช้จ่ายแตกต่างจากปัจจุบันอย่างไร

8.9 ปัจจุบันทำไมจึงมีปัญหา

8.10 ความเป็นอยู่ดีขึ้นจากแต่ก่อนหรือไม่อย่างไร

9. ท่านคิดว่าอะไรเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้านนี้ จนทำให้ชาวบ้านเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจแตกต่างไปจากแต่ก่อน (เช่น .มีถนนหนทางไฟฟ้า การตั้งโรงงานอุตสาหกรรม)

แบบสอบถามด้านการเมือง

1. เท่าที่ท่านจำความได้ ท่านเคยรู้จักสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครนายกคนใดบ้าง
2. ที่ผ่านมา ท่านคิดว่า ส.ส.จังหวัดนครนายกคนใดที่ท่านเห็นว่า ทำประโยชน์ให้กับจังหวัดนครนายกมากที่สุด เพราะเหตุใด
3. ที่ผ่านมา คนในหมู่บ้านไปเลือกตั้ง สส. สจ. อบต. กันอย่างพร้อมเพรียงหรือไม่ เพราะเหตุใด
4. เท่าที่ท่านจำความได้ สมัยก่อน ๆ เมื่อมีการเลือกตั้ง สส. สจ. หรือสมาชิก อบต. มีหวัคະແນมาหาเสียงให้ผู้สมัครหรือไม่ ถ้ามี ชาวบ้านเลือกตามคำแนะนำของหวัคະແນหรือไม่ เพราะเหตุใด
5. เมื่อในหมู่บ้านต้องการความช่วยเหลือหรือความร่วมมือจากชาวบ้าน ชาวบ้านให้ความร่วมมือมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด
6. เมื่อเวลามีเรื่องเดือดร้อนเกิดขึ้นกับชาวบ้านในหมู่บ้าน ชาวบ้านรวมตัวกันมีปฏิกิริยาต่อสถานการณ์เหล่านั้นอย่างไร
7. ท่านคิดว่าในหมู่บ้านของท่านเริ่มมีการแจกเงินซื้อเสียงของบรรดาหวัคະແນของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรทั้งระดับตำบล จังหวัด และระดับชาติ กันเมื่อใด และการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา มีการซื้อเสียงกันอย่างหนาแน่นหรือไม่
8. ถ้ามีการซื้อเสียง เขามีวิธีการอย่างไรบ้าง
9. ชาวบ้านอยากให้ ส.ส. จังหวัดนครนายกทำอะไรให้แก่ชาวบ้านบ้าง
10. บรรดาสมาชิกสภาจังหวัดและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลได้มีบทบาทส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าให้กับหมู่บ้านมากน้อยเพียงใด
11. ที่ผ่านมาคะแนนเสียงของชาวบ้านในหมู่บ้านเป็นของสมาชิกพรรคการเมืองใด
12. ความนิยมของชาวบ้านต่อพรรคการเมืองต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปบ้างหรือไม่ เพราะเหตุใด

13. ชาวบ้านเห็นความสำคัญของการไปออกเสียงเลือกตั้งหรือไม่ เพราะเหตุใด
14. ชาวบ้านร่วมมือกันประกอบกิจกรรมซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยส่วนร่วมของหมู่บ้านบ้างหรือไม่ ถ้ามี เป็นกิจกรรมประเภทใด
15. ชาวบ้านเคยประสบการเดือดร้อนจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐบ้างหรือไม่ ถ้าเคย การกระทำของเจ้าหน้าที่เหล่านั้นเป็นเรื่องใด
16. เจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งจากอำเภอ และจากจังหวัดเคยมาสอบถามทุกข์สุข ความเดือดร้อนของราษฎรในหมู่บ้านบ้างหรือไม่ ถ้ามี ได้ทำการช่วยเหลือในเรื่องอะไร
17. ชาวบ้านส่วนใหญ่สนใจที่จะไปฟังการปราศรัยหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งในระดับต่าง ๆ บ้างหรือไม่
18. เจ้าอาวาสวัดในหมู่บ้านมีอิทธิพลต่อการโน้มน้าวความคิดของชาวบ้านในการออกเสียงเลือกตั้งหรือไม่
19. ผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันมีอิทธิพลต่อการโน้มน้าวความคิดเห็นในการออกเสียงเลือกตั้งของชาวบ้านหรือไม่
20. มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านบ้างหรือไม่ และชาวบ้านในหมู่บ้านชอบไปใช้บริการกันหรือไม่
21. ชาวบ้านในหมู่บ้านเคยมีความขัดแย้งกันในเรื่องผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติบ้างหรือไม่
22. ถ้าเคย มีความขัดแย้งกันในเรื่องใด และตกลงแก้ปัญหากันด้วยวิธีการใด
23. ครูของบุตรหลานของชาวบ้านในหมู่บ้าน ได้มีบทบาทในการเป็นผู้นำความคิดในการแก้ปัญหาของชุมชนบ้างหรือไม่ และชาวบ้านพึงพอใจกับบทบาทของครูหรือไม่
24. ชาวบ้านมีการตกลงแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น น้ำ สำหรับการเพาะปลูก ป่าไม้ เป็นต้น อย่างไร หรือไม่
25. ชาวบ้านเคยรวมตัวเรียกร้องต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด หรือผู้แทนราษฎรของพวกเขามากบ้างหรือไม่ ถ้าเคย เรียกร้องเรื่องอะไร

แบบสอบถามด้านเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

1. ตามความคิดเห็นของท่าน ท่านคิดว่าสภาพแวดล้อมของหมู่บ้านที่ท่านอยู่อาศัยได้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างไรในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา ดังต่อไปนี้

ความคิดเห็นต่อสิ่งแวดล้อม	ในอดีต	ในปัจจุบัน
ทรัพยากรดิน		
1. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อสารตกค้างในทรัพยากรดินจากการทำการเกษตร		
2. ท่านคิดว่าปริมาณสิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติที่เอื้ออำนวยต่อการทำการเกษตร เช่น ไล่เดื่อน ู เป็นอย่างไร		
3. ท่านคิดว่าการทำการเกษตรในอดีตกับในปัจจุบันต่างกันอย่างไรต่อสภาพแวดล้อม		
4. ท่านคิดว่าความชื้นในดินของผืนดินในหมู่บ้านของท่านเป็นอย่างไร		
5. ท่านคิดว่าสภาพความอุดมสมบูรณ์ของดินในหมู่บ้านของท่านเป็นอย่างไร ต่อการทำการเกษตร		
6. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในหมู่บ้านของท่าน		
7. ท่านคิดว่าสาเหตุใดที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรดิน		
ทรัพยากรน้ำ		
8. ท่านคิดว่าแหล่งน้ำตามธรรมชาติในหมู่บ้านของท่านมีสภาพเช่นไร เช่น ความใส ปริมาณของน้ำ		

9. ขอให้เปรียบเทียบการนำน้ำไปดื่มในการ ไปทำนาในอดีตกับปัจจุบัน		
10. ท่านคิดว่าแหล่งน้ำในทุ่งหรือใกล้เคียงกับ ที่นามีสภาพเป็นเช่นไร		
11. ท่านคิดเห็นอย่างไรต่อนองน้ำสาธารณะ ของหมู่บ้านในด้านความตื้นเขิน		
ทรัพยากรชีวภาพ 12. ขอให้เปรียบเทียบชนิดปริมาณของสัตว์ ในธรรมชาติในป่าใกล้เคียงกับหมู่บ้าน เช่น ป่าห้วยทุ่ง		
13. ท่านคิดว่าในอดีตกับปัจจุบันปริมาณ และชนิดของปลาในแหล่งน้ำธรรมชาติใน หมู่บ้านของท่านเป็นเช่นไร เพราะเหตุใด ถึงต่างกัน และวิธีการในการจับปลาต่าง กันหรือไม่		
14. ท่านคิดว่าชนิดของนอจากอดีตจนถึง ปัจจุบันต่างกัน เช่นไร เพราะเหตุใดจึงเป็น เช่นนั้น		
15. ท่านคิดว่า ปริมาณของหนูซึ่งเป็นศัตรูตาม ธรรมชาติของการทำนาเป็นเช่นไร		
ทรัพยากรอากาศ 16. ท่านคิดว่า อากาศในบริเวณหมู่บ้านที่ท่าน อาศัยอยู่ได้รับผลกระทบจากการใช้ยา ปราบศัตรูพืชบ้างหรือไม่ และมีสภาพ อากาศเป็นอย่างไร		

17. ท่านคิดว่าสุขภาพอนามัยของเกษตรกรในหมู่บ้านของท่านเป็นเช่นไร มีผลมาจากการพ่นยาฆ่าแมลงหรือไม่		
18. ขอให้ท่านอธิบายเปรียบเทียบถึงการเผาทุ่งในอดีตกับปัจจุบันว่ามีจำนวนครั้งหรือวิธีการต่างกันอย่างไร		
19. ขอให้ท่านอธิบายเปรียบเทียบวิธีการในการกำจัดขยะในอดีตกับปัจจุบัน		
20. ในหมู่บ้านของท่านมีโรงงานมาตั้งหรือไม่ และโรงงานเหล่านี้ทำความเดือดร้อนอะไรให้กับหมู่บ้านของท่านหรือไม่ อย่างไร		
21. ในหมู่บ้านของท่านมีการเลี้ยงสัตว์อะไรบ้างที่เลี้ยงเป็นอาชีพ		
22. ในการเลี้ยงไก่แบบเป็นเล้าใหญ่ ๆ ท่านคิดว่าจะก่อให้เกิดผลเสียต่อหมู่บ้านของท่านในด้านสิ่งแวดล้อมใดบ้าง		
23. ในปัจจุบันมีการมาเช่าที่นาเพื่อเลี้ยงกุงกุลาดำในบริเวณหมู่บ้านของท่านหรือไม่ และท่านคิดว่าจะส่งผลกระทบใดต่อสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้านของท่าน		
24. ท่านคิดว่าสภาพป่าไม้ของหมู่บ้านได้เพิ่มขึ้นจากเดิมหรือไม่		
25. ท่านคิดว่าชาวบ้านมีการตื่นตัวต่อโรคระบาดที่เกิดขึ้นในปัจจุบันหรือไม่ เช่น โรคแอนแทรกซ์		

26. ขอให้ท่านอธิบายเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างภัยธรรมชาติ เช่น พายุในฤดูร้อนระหว่างอดีตกับปัจจุบัน		
27. ท่านคิดว่าการร่วมมือในการรักษาสิงแวดล้อมจากอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นเช่นไร		

จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ท่านคิดว่าคนในหมู่บ้านของท่านมีวิถีชีวิตในการดำรงชีวิต เช่น การอาบน้ำ การซักผ้า หรือความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ เพราะเหตุใด

แบบสอบถามด้านสังคมวิทยา

1. ข้อมูลจำเพาะ

ชื่อผู้ตอบ.....ตำแหน่ง.....

อายุ.....ปี หมู่บ้าน.....

ตำบล.....

2. เชื้อชาติเดิมของคนในหมู่บ้าน

1. ไทย ประมาณร้อยละ.....

2. ลาว ประมาณร้อยละ.....

3. พวน ประมาณร้อยละ.....

4. จีน ประมาณร้อยละ.....

5. อื่น ๆ ประมาณร้อยละ.....

3. อาชีพของคนในหมู่บ้าน

1. เกษตรกรรม

ทำนา ประมาณร้อยละ.....

ทำสวน ประมาณร้อยละ.....

เลี้ยงสัตว์ ประมาณร้อยละ.....

อื่น ๆ ระบุ

2. ค้าขาย ประมาณร้อยละ.....

3. อุตสาหกรรม ประมาณร้อยละ.....

4. รับราชการ ประมาณร้อยละ.....

5. หัตถกรรม ประมาณร้อยละ.....

4. คนในหมู่บ้านที่ไปหางานทำในเมืองอื่น หรือกรุงเทพฯ ประมาณร้อยละ.....

5. ปัญหาสำคัญของคนในหมู่บ้าน (ระบุ).....

6. ปัญหาการหย่าร้างในหมู่บ้านในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา มีประมาณ.....ราย

7. ปัญหาด้านประเพณีวัฒนธรรม
8. ปัญหาด้านศาสนา
9. ปัญหาด้านการศึกษา
10. ปัญหาด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
11. ปัญหาวัยรุ่น
12. ปัญหาการขัดแย้งเรื่องที่ดิน
13. ความเข้าใจที่ต้องการแจ้งให้ทางราชการทราบ

แบบสอบถามด้านสังคม

1. ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอะไร
2. รองจากอาชีพที่คนส่วนใหญ่ประกอบแล้ว ชาวบ้านทำอาชีพอะไร
3. ชาวบ้านที่มีฐานะดีในหมู่บ้านประกอบอาชีพอะไร
4. คนจนในหมู่บ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพอะไร หรือไม่มีอาชีพ
5. คนยากคนจนส่วนใหญ่ดำรงชีวิตประจำวันอย่างไร
6. ชาวบ้านที่เคยยากจนแต่ปัจจุบันมีฐานะดีแล้ว เป็นเพราะเหตุใด
7. ชาวบ้านที่เคยมีฐานะดี แต่ปัจจุบันกลับมีฐานะตกต่ำ เป็นเพราะเหตุใด
8. คนในหมู่บ้านที่ได้รับการศึกษาในระดับสูงกลับมาทำงานในหมู่บ้าน หรือไม่กลับมาทำงานในหมู่บ้านเป็นเพราะเหตุใด
9. ชาวบ้านสนใจการใช้เทคโนโลยีในการประกอบอาชีพและดำรงชีวิตประจำวันอย่างไร
10. เทคโนโลยีทำให้ชีวิตและสังคมในหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร
11. เด็กหนุ่มสาวหลังจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาแล้ว ออกไปหางานทำนอกหมู่บ้านบ้างหรือไม่ เพราะเหตุใด
12. ชาวบ้านนิยมไปทำบุญที่วัดกันอย่างสม่ำเสมอหรือไม่ เพราะเหตุใด
13. ผู้ชายที่อายุครบบรรพชาในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่จะอุปสมบทตามประเพณีหรือไม่ เพราะเหตุใด
14. ชาวบ้านยังนับถือจารีตประเพณีดั้งเดิมกันอย่างมั่นคงหรือไม่ อย่างไร
15. ประเพณีดั้งเดิมที่ชาวบ้านยังปฏิบัติสืบทอดกันมา มีอะไรบ้าง
16. ปัญหาใจผู้ร้าย/ขโมย/ยาเสพติด/การพนัน ที่ปรากฏขึ้นในหมู่บ้าน สิ่งใดรุนแรงที่สุด และสิ่งใดมีน้อยที่สุด
17. ปัญหาที่เกิดขึ้นในข้อ 16. เป็นเพราะเหตุใด (แยกประเภท)
18. โรงเรียนเป็นที่พึงของเด็กในเรื่องการเรียนได้มากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด
19. สิ่งที่ชาวบ้านเดือดร้อนและต้องการให้ราชการแก้ปัญหาให้มากที่สุด คืออะไร

20. ชาวบ้านไม่พอใจเจ้าหน้าที่ของรัฐในเรื่องใดบ้าง
 21. การรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชาวบ้านมีบ้างหรือไม่ ถ้ามีทำอะไรและทำอะไร
 22. คนชราในหมู่บ้านอยู่กันตามลำพังหรืออยู่กับลูกหลานของตนเอง .
 23. ค่านิยมแบบคนในเมือง เช่น การรับประทานอาหาร/การแต่งกาย/การพักผ่อนหย่อนใจ ได้เข้าสู่หมู่บ้านมากน้อยแค่ไหน และอย่างไร
 24. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ในหมู่บ้านเป็นอย่างไร
 25. วันตรุษ สารท สงกรานต์ ผู้ใหญ่ได้รับการปฏิบัติจากผู้ด้อยอาวุโสกว่าอย่างไรบ้าง
-